

**Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων
Γ' & Δ' Δημοτικού**

Στο σχολειό του κόσμου

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Άντα Κατσική-Γκίβαλου , Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Γιάννης Σ. Παπαδάτος , Σχολικός Σύμβουλος Βίκυ Πάτσιου , Αναπλ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημήτρης Πολίτης , Εκπαιδευτικός Θεοδόσης Πυλαρινός , Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Μένη Κανατσούλη , Αναπλ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Ελένη Σάββα , Σχολικός Σύμβουλος Μαρία Κουρκουμέλη , Εκπαιδευτικός
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Διατσέντα Παρίση , Σκιτσογράφος - Εικονογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Θεοδόσης Πυλαρινός , Σοφία Παπανδρέου , Φιλολόγοι
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Πέτρος Μπερερής , Χρίστος Παπαρίζος , Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Νικολέττα Γκλιάου , Μόνιμη Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Θεόδωρος Πάντος , Εικαστικός Καλλιτέχνης
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ACCESS Γραφικές Τέχνες Α.Ε.

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:

«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου Γιάννης Παπαδάτος Βίκυ Πάτσιου
Δημήτρης Πολίτης Θεοδόσης Πυλαρινός

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων
Γ' & Δ' Δημοτικού
Στο σχολειό του κόσμου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Στο σκολειό του κόσμου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου, άστρα γέμισε ο γιαλός»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

Μάνος Κοντολέων, «Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα»	10
Λέο Μπουσκάλια, «Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ»	12
Ντάιαν Σέλντον, «Το τραγούδι της φάλαινας»	15
Ζωή Βαλάση, «Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός»	19
Μαριανίνα Κριεζή – Ρεγγίνα Καπετανάκη, «Έκτατα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος»	23
Νίκος Γκάτσος, «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»	26
Χρήστος Μπουλώτης, «Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν»	28

«Και πάμε. Εμάς προσμένει το σπιτάκι»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Γιάννης Ρίτσος, «Πρωινό άστρο»	34
Ρούντο Μόριτς, «Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια»	36
Θέτη Χορτιάτη, «Λούνα παρκ, παπούλη μου!»	39
Μερσέ Κόμπανου, «Η ιστορία του Ερνέστου»	41

«Κόκκινη κλωστή δεμένη...»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Αίσωπος, «Λιοντάρι και αγριόχοιρος»	46
Τάσος Αποστολίδης, «Το λιοντάρι και το αγριογούρουνο»	48
Λαϊκό παραμύθι, «Ο ποντικός κι η θυγατέρα του»	50
Χάρης Σακελλαρίου, «Ο θεός Διόνυσος»	53
Νανά Νικολάου, «Γλωσσοδέτης»	57
«Παροιμίες»	58
«Παροιμιόμυθοι»	58
«Αινίγματα»	59
«Λογοπαίχνιδο»	60
Παραμύθι από την Καλαβρία, «Ο μόχθος της μύγας»	61
Πιπίνα Τσιμικάλη, «Ο Πρασινοσκούφης»	63
Νανούρισμα, «Ύπνε μου, έπαρέ μου το»	66

«Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Νικηφόρος Βρεττάκος, «Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί»	68
Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ, «Είσαι ο ουρανός ο απέραντος»	70
Έλσα Χίου, «Ο Νορντίν στην εκκλησιά»	72
Ντίνα Χατζηνικολάου, «Η δική μου προσευχή»	76
Κάλαντα, «Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς»	77
Βούλα Μάστορη, «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο»	79
Κώστας Βάρναλης, «Η μάνα του Χριστού»	82

«Όμορφιά μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Καλλιόπη Σφαέλλου, «Το ξύλινο άλογο»	84
Νώντας Έλατος, «Ένας περίπατος στην πόλη»	89
Ρήγας Βελεστινλής, «Θούριος»	92
Δημοτικό τραγούδι, «Το μικρό κλεφτόπουλο»	94
Διονύσιος Σολωμός, «Ελεύθεροι πολιορκημένοι»	95
Κώστας Καρυωτάκης, «Ο Διάκος»	97
Άλκη Ζέη, «Οι Γερμανοί και οι πρόκες»	99
Λιλίκα Νάκου, «Ο Τζοβάνι»	104
Μάρω Δούκα, «Εδώ Πολυτεχνείο...»	110
Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής, «Χαρμόσυνο γεγονός»	113
Μαρία Πυλιώτου, «Χαρούμενοι χαρταετοί»	115
Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Αιγιαλούσα»	119

«Υγεία μου, πλούτη μου»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ

Ευγένιος Τριβιζάς, «Η Δόνα Τερηδόνα»	122
Σοφία Ζαραμπούκα, «Ο ωραίος Δαρείος»	127
Τζιάνι Ροντάρι, «Ο μαύρος ήλιος»	130
Μάρω Λοϊζου, «Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι»	132
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, «Η αιμοδοσία»	135
Γρηγόριος Ξενόπουλος, «Ο πονόδοντος του Γκρινιάρη»	138
Παντελής Καλιότσος, «Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας»	143
Αγγελική Βαρελλά, «Σπύρος Λούης»	147

«Να φτιάξω έναν κόσμο που τίποτα δε θα του λείπει»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οδυσσέας Ελύτης, «Ο γλάρος»	152
Λίτσα Ψαραύτη, «Το περιβόλι του Σαμίχ»	154
Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος, «Το τραγούδι του κλόουν»	158
Φωτεινή Φραγκούλη, «Παππούς και εγγονή»	160
Ναζίμ Χικμέτ, «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά»	164

«Με προορισμό την επόμενη χιλιετία...»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Ρόαλντ Νταλ, «Η τρεχάλα»	166
Ιούλιος Βερν, «Περίπατος στο βυθό της θάλασσας»	169
Ντιντιέ Λεβύ, «Άντζελμαν»	173
Κίρα Σίνου, «Συνάντηση στο διάστημα»	178

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	181
-------------------------------------	-----

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου,
άστρα γέμισε ο γιαλός»

Έβγα έβγα Μαγισσάκι
χιτύπα χιτύπα το ραβδάκι
ντο και ρε και μι και φα
μες στα ροζ τα σύννεφα.

Οδυσοείας Ελύτης

Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα

Ηταν, κάποτε, μια μικρή ηλιαχτίδα. Μικρή, μα πολυταξιδεμένη. Και πού δεν είχε πάει! Είχε ταξιδέψει μέχρι τα πιο μακρινά αστέρια. Είχε διασχίσει το διάστημα σκαρφαλωμένη πάνω σε βιαστικούς γαλαξίες.

Μα πάντα γυρνούσε πίσω. Στη ζεστή αγκαλιά του ήλιου. Όσοι μια μέρα αποφάσισε να έρθει στη Γη. Και ήρθε.

Έπαιξε με τα κύματα. Κρύφτηκε μέσα στα σκοτεινά φυλλώματα των δέντρων. Δροσίστηκε στα νερά των ποταμών. Κουβέντιασε, καθισμένη πάνω στα πέταλα μιας μαργαρίτας, με τις μέλισσες και τις πεταλούδες. Ακούμπησε πάνω στις φτερούγες ενός αηδονιού και τραγούδησε μαζί του.

Και οι μέρες περνούσαν. «Πότε θα γυρίσεις πίσω;», τη ρωτούσε ο ήλιος. «Αχ, είναι όμορφη η Γη!», του απαντούσε εκείνη. «Άσε με να μείνω για πάντα!».

Ο ήλιος δεν της το χάλασε το χατίρι. «Μείνε!», της είπε. Κι η ηλιαχτίδα, χαρούμενη, άρχισε να ψάχνει να βρει το πού θα έστηνε το νέο σπιτικό της.

Έφαξε εκεί που φυτρώνουν τα λουλούδια. Κι εκεί που υψώνονται τα πεύκα. Εκεί που κοιμούνται τα ελάφια. Εκεί που ξεδιψούνε τα πουλιά. Παντού ήταν όμορφα! Ποιο μέρος να πρωτοδιαλέξει;

Όσοι μια μέρα συνάντησε ένα δέντρο. Μικρό ήταν. Μα είχε καταπράσινα φύλλα, με όμορφη μυρωδιά. Είχε και κάτι ολοστρόγγυλους καρπούς, που κρεμόντουσαν από τα κλαδιά του.

Κάτω από τη φλούδα τους –κι αυτή μυρωδάτη ήταν– η ηλιαχτίδα άκουσε τους χυμούς να την προσκαλούνε: «Σ' εμάς μείνε!», είπαν. «Σ' αυτό το πορτοκάλι!». Κι έτσι έκανε.

Από τότε είναι που το πορτοκάλι έχει αυτό το λαμπερό χρώμα. Όταν το πιάνεις στα χέρια σου, λες και κρατάς τον ήλιο. Ίδια μ' αυτόν λάμπει.

Δραστηριότητες

1. Η ηλιαχτίδα του κειμένου μας ταξιδεύει στη γη. Κάτω βλέπουμε μια εικόνα με ανατακλάσεις του φωτός. Οι ηλιαχτίδες της εικόνας αυτής ταξιδεύουν στη θάλασσα. Συζητάμε για τα ταξίδια των δύο ηλιαχτίδων.
2. Στην ιστορία μας το πορτοκάλι πήρε το λαμπερό του χρώμα από την ηλιαχτίδα. Γράφουμε τη δική μας μικρή ιστορία για το χρώμα της ντομάτας, του μήλου ή της πατάτας.
3. Ακούμε το τραγούδι του Νίκου Κυπουργού «Ήλιε μου» (στίχοι Λένας Κισσοπούλου, Νίκου Κυπουργού). Φανταζόμαστε τους ήχους και τους ζωγραφίζουμε με χρώματα.

Οι ηλιαχτίδες ταξιδεύουν (φωτογραφία: Ρωμύλος Παρίσης)

Μάνος Κοντολέων (Αθήνα 1946)

Γράφει πεζογραφία για παιδιά και για μεγάλους. Επίσης, ασχολείται με την κριτική του βιβλίου. Τα θέματα των βιβλίων του αναφέρονται στις οικογενειακές σχέσεις και στα καθημερινά προβλήματα του ανθρώπου. Μερικά από τα έργα του: *Κάποτε στην Ποντικούπολη*, *Ο Φωκίων ήταν ελάφι*, *Ο σκύλος... θα δείξει*, *Οι κάλτσες με τα δώρα*, *Ο αδερφός της Ασπασίας*, *Δομήνικος*.

Πρόταση για διάβασμα

Ευγένιος Τριβιζάς, *Ο ήλιος της Λίζας*, εκδ. Κέδρος.

Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ

Η Άνοιξη είχε περάσει. Το ίδιο και το Καλοκαίρι. Το φύλλο που το έλεγαν Φρέντυ είχε μεγαλώσει. Είχε εμφανιστεί για πρώτη φορά την Άνοιξη σαν ένας μικρός βλαστός σ' ένα μεγάλο κλωνάρι στην κορυφή ενός πανύψηλου δέντρου.

* γεμάτους φύλλα

* απαλός ήχος από την κίνηση των φύλλων

Του Φρέντυ του άρεσε που ήταν φύλλο. Αγαπούσε το κλωνάρι του, τους ανάλαφρους φυλλωτούς* φίλους του, τη θέση του ψηλά στον ουρανό, το θρόισμα* που έφερνε ο άνεμος, τις ηλιαχτίδες που τον ζέσταιναν, το φεγγάρι που τον σκέπαζε με απαλές, άσπρες σκιές.

Ο Φρέντυ συμπαθούσε ιδιαίτερα τους ηλικιωμένους. Κάθονταν πολύ ήσυχα πάνω στο γρασίδι και περνούσαν εκεί την ώρα τους σχεδόν ακίνητοι. Μιλούσαν ψιθυριστά για τα περασμένα.

Και τα παιδιά ήταν επίσης διασκεδαστικά, παρ' όλο που ορισμένες φορές χάραζαν τα ονόματά τους στον κορμό του δέντρου και έσκιζαν τις φλούδες του. Ήταν, ωστόσο, διασκεδαστικό να τα βλέπεις να τρέχουν αδιάκοπα και να γελούν τόσο πολύ.

Όμως, το Καλοκαίρι του Φρέντυ πέρασε γρήγορα.

* δυνατό χτύπημα του αέρα

Μια μέρα, ένα πολύ παράξενο πράγμα συνέβηκε. Η ίδια αύρα, το ίδιο αεράκι, που σε άλλη εποχή έκανε τα φύλλα να χορεύουν ανάλαφρα, τώρα τα φυσούσε δυνατά πάνω στο κοτσάνι τους και τα τράνταζε αγριεμένα. Μερικά φύλλα δεν άντεξαν το ανεμόδαρμα,* κόπηκαν από τα κλαράκια τους και βρέθηκαν να πετούν ψηλά στον αέρα. Στο τέλος, έπεφταν μαλακά πάνω στη γη.

* δυνατά χτυπήματα

Ο Φρέντυ πρόσεξε ότι τ' άλλα φύλλα συνέχισαν να πέφτουν. «Θα ήρθε η ώρα τους», σκέφτηκε. Είδε, μάλιστα, ότι μερικά φύλλα αντιστέκονταν για λίγο στις ριπές* του ανέμου πριν πέσουν. Άλλα πάλι αφήνονταν να κοπούν από το κλωνάρι τους με το πρώτο φύσημα του ανέμου κι έπεφταν απαλά στη γη.

Γρήγορα το δέντρο έμεινε σχεδόν γυμνό.

Τώρα ο Φρέντυ ήταν ολομόναχος, το μόνο φύλλο που είχε απομείνει στο κλαδί.

Τα χαράματα ο άνεμος πήρε τον Φρέντυ από το κλωνάρι του. Καθόλου δεν πόνεσε. Ένωσε να πλέει ήρεμα, απαλά και αθόρυβα μέσα στο κενό, όλο προς τα κάτω.

Ο Φρέντυ έπεσε πάνω σ' ένα σωρό από χιόνι. Κατά κάποιο τρόπο ένωσε να είναι μαλακά, ακόμα και ζεστά. Σ' αυτή τη νέα του θέση ήταν πιο άνετα από κάθε άλλη φορά. Έκλεισε τα μάτια του και κοιμήθηκε. Δεν ήξερε ότι ο ξερός και άχρηστος εαυτός του,* όπως τον νόμιζε τώρα, θα γινόταν ένα με το νερό και θα χρησίμευε να γίνει το δέντρο πιο δυνατό. Πιο πολύ απ' όλα, δεν ήξερε ότι εκεί, κοιμισμένα μέσα στο δέντρο και τη γη, υπήρχαν κιόλας σχέδια για να βγουν νέα φύλλα την Άνοιξη.

*ο Ξεραμένος

Δραστηριότητες

1. Πάνω στο δέντρο του Φρέντυ είχε τη φωλιά του ένα πουλί. Όταν γεννήθηκαν τα μικρά του, τους διηγήθηκε την ιστορία του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ. Τι να τους είπε;
2. Παίζουμε την ιστορία του Φρέντυ χρησιμοποιώντας το σώμα, την κίνηση και την έκφρασή μας.
3. Φαντάζομαι το Φρέντυ σε κάθε εποχή. Μαζεύω ή ζωγραφίζω φύλλα διαφορετικών δέντρων και φτιάχνω μια συνεικόνα (κολάζ).

Λέο Μπουσκάλια (Λος Άντζελες 1924-1998)

Καθηγητής της Παιδαγωγικής και της Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας· έχει γράψει πολλά βιβλία που αναφέρονται στις ανθρώπινες σχέσεις, στη δύναμη των ανθρώπινων συναισθημάτων, και ειδικότερα της αγάπης. Τα πιο γνωστά βιβλία του είναι: *Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις*, *Λεωφορείο 9 για τον Παράδεισο*, *Ν' αγαπάμε ο ένας τον άλλο*, *Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ*.

Προτάσεις για διάβασμα

Μάρω Λοϊζου, *Ο αθάνατος γαϊδάρακος*, εκδ. Πατάκη.
Ιβάν Τουργκένιεφ, *Αχ, κυνηγέ... κυνηγέ*, εκδ. Παπαδόπουλος.

Νικόλαος Λύτρας
(1883-1927),
Το γαϊδουράκι

Το τραγούδι της φάλαινας

Η γιαγιά είπε μια ιστορία στη Λίλη.
«Μια φορά κι έναν καιρό», άρχισε, «ο ωκεανός ήταν γεμάτος φάλαινες. Φάλαινες μεγάλες σαν τους λόφους κι ήρεμες σαν το φεγγάρι. Ήταν τα πιο θαυμαστά πλάσματα στον κόσμο».

Η Λίλη σκαρφάλωσε στα γόνατα της γιαγιάς της.

«Συνήθιζα να κάθομαι στην άκρη της προβλήτας, περιμένοντας να ακούσω τις φάλαινες», συνέχισε η γιαγιά.

«Μερικές φορές καθόμουν εκεί όλη την ημέρα κι όλη τη νύχτα. Και τότε, εντελώς ξαφνικά, τις έβλεπα να 'ρχονται από πολύ μακριά. Έσκιζαν το νερό, σαν να χόρευαν».

«Μα πώς ήξεραν ότι ήσουν εκεί, γιαγιά;», ρώτησε η Λίλη. «Πώς σε έβρισκαν;».

Η γιαγιά χαμογέλασε. «Α, μα πρέπει να έχεις πάντα μαζί σου κάτι ξεχωριστό. Ένα τέλειο κοχύλι ή μια όμορφη πέτρα. Και αν οι φάλαινες σε συμπαθήσουν, θα πάρουν το δώρο σου και θα σου δώσουν κι εκείνες το δικό τους».

«Και τι μπορούσαν να σου δώσουνε, γιαγιά;», ρώτησε η Λίλη.

«Τι σου χάρισαν οι φάλαινες;».

Η γιαγιά αναστέναξε. «Μια δυο φορές», ψιθύρισε, «μια δυο φορές μονάχα τις άκουσα να τραγουδάνε».

Ο θεός Φρειδερίκος μπήκε φουριόζος στο δωμάτιο.

«Δεν είσαι τίποτα άλλο παρά μια παράξενη γριά!», είπε θυμωμένος. «Οι φάλαινες ήταν πολύ σημαντικές για το κρέας τους, τα κόκαλά τους και για το λίπος τους. Αν πρέπει να πεις κάτι στη Λίλη, οπωσδήποτε, πες της τουλάχιστον κάτι χρήσιμο. Μην της γεμίζεις το κεφάλι με ανοησίες. Άκου, φάλαινες που τραγουδάνε!».

«Υπήρχαν φάλαινες εδώ, εκατομμύρια χρόνια πριν εμφανιστούν τα πλοία και οι πόλεις, ή ακόμα και οι άνθρωποι των σπηλαίων»,

συνέχισε η γιαγιά της Λίλης. «Οι άνθρωποι συνήθιζαν να λένε πως είχαν κάτι μαγικό».

«Οι άνθρωποι συνήθιζαν να τις τρώνε και να τις βράζουν, για να πάρουν το λίπος», μουρμούρισε ο θείος Φρειδερίκος. Μετά τους γύρισε την πλάτη και βγήκε έξω στον κήπο.

Η Λίλη ονειρεύτηκε τις φάλαινες.

Ήταν θεόρατες σαν τα βουνά μέσα στα όνειρά της, πιο γαλάζιες κι απ' τον ουρανό.

Τις άκουσε να τραγουδάνε μέσα στα όνειρά της, οι φωνές τους ήταν ολόιδιες με του ανέμου. Πήδηξαν έξω απ' το νερό μέσα στα όνειρά της και τη φώναξαν με το όνομά της.

Το επόμενο πρωί η Λίλη πήγε μια βόλτα μέχρι τον ωκεανό. Πήγε εκεί, όπου κανένας δεν ψάρευε ή κολυμπούσε, ούτε άραζαν βαρκούλες.

Περπάτησε μέχρι την άκρη της παλιάς προβλήτας. Η θάλασσα ήταν γαλήνια, ακίνητη σχεδόν. Έβγαλε ένα κίτρινο λουλούδι από την τσέπη της και το πέταξε στο νερό.

«Αυτό είναι για σας», φώναξε.

Η Λίλη κάθισε στην άκρη της προβλήτας και περίμενε.

Περίμενε όλο το πρωί και όλο το απόγευμα.

Και τότε, καθώς έπεφτε το σούρουπο, ο θείος Φρειδερίκος κατέβηκε από τους λόφους για να τη βρει. «Φτάνουν πια οι ανοησίες», της είπε.

«Γύρισε σπίτι. Δε θα σε αφήσω να περάσεις ονειροπολώντας ολόκληρη τη ζωή σου».

Εκείνη τη νύχτα, η Λίλη ξύπνησε απότομα.

Το φως του φεγγαριού έλουζε το δωμάτιο. Ανασηκώθηκε και αφουγκράστηκε.* Στο σπίτι επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Κατέβηκε από το κρεβάτι και πλησίασε το παράθυρο. Κάτι ακουγόταν από μακριά, πέρα από τους λόφους.

Βγήκε γρήγορα έξω κι άρχισε να τρέχει προς την παραλία.

Η καρδιά της κόντευε να σπάσει, όταν έφθασε στη θάλασσα.

Κι εκεί, πελώριες μέσα στον ωκεανό, βρισκόντουσαν οι φάλαινες. Πηδούσαν και στριφογύριζαν, σα να χόρευαν στο φως του φεγγαριού.

Το τραγούδι τους γέμιζε τη νύχτα.

* άκουσε προσεχτικά

Η Λίλη είδε το κίτρινο λουλούδι της να χορεύει κι αυτό πάνω στον αφρό.

Πέρασαν πολλά λεπτά, μπορεί και ώρες. Ξαφνικά, η Λίλη ένωσε το παγωμένο αεράκι να διαπερνά το νυχτικό της, να 'χουν ξυλιάσει τα γυμνά της πόδια. Ανατρίχιασε κι έτριψε τα μάτια της. Κι ύστερα ο ωκεανός ήταν ακίνητος ξανά κι η νύχτα σκοτεινή και ήσυχη.

Νόμιζε πως ονειρευόταν. Σηκώθηκε όρθια και πήρε το δρόμο τού γυρισμού. Και τότε, από πολύ, πολύ μακριά, καθώς ο άνεμος ανάσαινε, άκουσε,

«Λίλη! Λίλη!».

Οι φάλαινες φώναζαν το όνομά της.

Μεγάπτερη φάλαινα
(επεξεργασία: Δ. Παρίση)

Δραστηριότητες

1. Χωρίζομαστε σε τέσσερις ομάδες. Καθεμιά από αυτές γράφει ένα γράμμα στις φάλαινες εκ μέρους της Λίλης. Διαβάζουμε όλοι μαζί το περιεχόμενο των παράξενων αυτών επιστολών.
2. Χρησιμοποιώντας μαγνητόφωνο, παίρνουμε συνέντευξη από το θείο της Λίλης. Του ζητάμε να μας εξηγήσει τις απόψεις του σχετικά με τις φάλαινες και εμείς τις συζητάμε στην τάξη.
3. Σχηματίζουμε το περίγραμμα μιας μεγάλης φάλαινας, το γεμίζουμε με εικόνες, αποσπάσματα εφημερίδων, άρθρα περιοδικών ή οτιδήποτε άλλο που να έχει θέμα τα ζώα τα οποία κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Για καλύτερη ενημέρωση μπορούμε να συνεργαστούμε και με οικολογικές οργανώσεις, για να μας στείλουν έντυπο υλικό.

Ντάιαν Σέλντον

Αγγλίδα συγγραφέας. Γράφει βιβλία για παιδιά και εφήβους. Μερικά έργα της: *Η Κλάρα και ο Μπάστερ χορεύουν στο φεγγάρι*, *Κάτω απ' το φεγγάρι*, *Ο πλανήτης της Τζάνετ*.

Πρόταση για διάβασμα

Ευγένιος Τριβιζάς, *Η λαίμαργη φάλαινα*, εκδ. Κέδρος.

Ζωή Βαλάση

Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός

- Η** αχτιδούλα φτερούγισε πάνω στο κύμα.
- Όμορφος που 'ναι ο γιαλός! θαύμασε.
 - Όμορφος που 'ναι ο Μάης! της αποκρίθηκε το σγουρό κύμα.
 - Έλα μαζί μου, του είπε η αχτίδα. Θα σε σεργιανίσω στα τριαντάφυλλα και στα σπαρτά, θα σε φιλέψω κεράσια και μέλι.
 - Έλα μαζί μου, της είπε το κύμα. Θα σε πάω στις βουλιαγμένες πολιτείες και στα πέτρινα καράβια.
- Η Τρελούτσικη κοντοστάθηκε μαγεμένη.
- Έλα, της ξανάπε το κύμα. Κατέβα λίγο και στο δικό μας κόσμο. Εδώ κάτω είναι κρύο και σκοτεινά. Ούτε φως ούτε παραμύθια. Έλα να φτιάξουμε έναν ήλιο, έναν ήλιο δικό μας, αρμυρό, ήλιο θαλασσινό...
- Η ηλιαχτίδα κοίταξε τα βουνά, τις πολιτείες και τον ουρανό. Τα βουνά ονειρεύονταν, οι πολιτείες κουβεντιάζανε, ο ουρανός ήταν χρυσός, γεμάτος Άνοιξη και ηλιαχτίδες.
- Εδώ δε με χρειάζονται, μουρμούρισε η Τρελούτσικη. Κι ύστερα φώναξε του Ήλιου:
 - Ήλιε μου, άσε με να κατεβώ στη θάλασσα, παρέα με το φιλαράκο μου το κύμα. Θα σεργιανίσουμε στις βουλιαγμένες πολιτείες και θα ζεστάνουμε τα πέτρινα καράβια!
 - Να πας, κορούλα μου, είπε ο Ήλιος.
 - Όχι! φώναξε ο αέρας. Δε θα σ' αφήσω να φύγεις. Είσαι παιδί δικό μας. Δε θα πας στη θάλασσα!
 - Σε παρακαλώ, κυρ αέρα μου, είπε και το κύμα. Δώσε μας την ηλιαχτίδα και ζήτη ό,τι θες.
 - Καλά... θα δούμε... Όσπου να δύσει ο ήλιος θα σας απαντήσω.
- Η Τρελούτσικη και το κύμα χαμογέλασαν.
- Θα ζεστάνουμε την άμμο και θ' ανθίζουν ρόδα κι ανεμώνες, είπε το κύμα.

– Θα φωτίσουμε την άβυσσο* και θα γνωριστούνε τα ψάρια και θα γίνουν φίλοι, είπε η ηλιαχτίδα.

– Θα στολίσουμε με σπίθες τα θαλασσινά κοράλια, είπε το κύμα.

– Θα νανουρίσουμε με παραμύθια τα μικρά χταπόδια, μουρμούρισε η αχιτούλα.

– Θα 'ναι ωραία..., ψιθύρισε η θάλασσα.

Μα, σαν έφτασε το δειλινό και πριν πέσει το σκοτάδι, ο αέρας είπε:

– Κάναμε συμβούλιο με τ' άλλα πλάσματα της φύσης κι αποφασίσαμε να μην αφήσουμε την ηλιαχτίδα να φύγει...

– Αυτό είναι άδικο! φώναξε η Τρελούτσικη. Η θάλασσα μ' έχει ανάγκη.

– ... εκτός αν, συνέχισε ο αέρας, εκτός αν ένα πλάσμα της θάλασσας έρθει σε μας!

Σώπασε η θάλασσα. Σώπασε η αχιτούλα. Ο Ήλιος κούνησε το κεφάλι του. Μια Τρελούτσικη ηλιαχτίδα μπορούσε να πάει στη θάλασσα. Μια Τρελούτσικη ηλιαχτίδα μπορούσε να πάει παντού. Μα ποιο θαλασσινό θα άφηνε το νερό και την αρμύρα;

– Εγώ! είπε το σγουρό κύμα. Εγώ θ' ανέβω στον ουρανό.

Γοργά γοργά η θάλασσα το 'πλυνε, το στόλισε, το φίλησε και το 'στειλε στη μαγική σπηλιά που 'ναι καταμεσής στο πέλαγο.

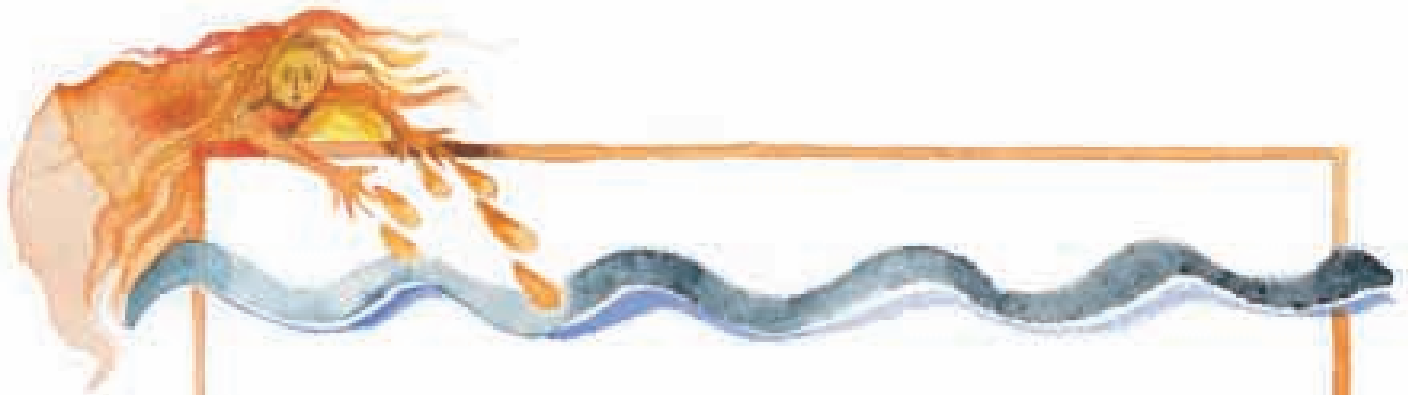
Γοργά γοργά ο Ήλιος στόλισε την Τρελούτσικη, τη φίλησε και την έστειλε στη μαγική σπηλιά που 'ναι καμωμένη από αλάτι και κοχύλια.

Κι από κει, αφού γλυκοφιλήθηκαν κι ορκίστηκαν πάντα ν' αγαπιούνται, το κύμα κι η αχιτίδα, χώρισαν.

Το κύμα έγινε σύννεφο κι ανέβηκε στον ουρανό.

Κι η Τρελούτσικη βούτηξε στη θάλασσα κι έγινε ένας μικρός ήλιος με πουκαμισάκι από αλάτι κι αφρό, ήλιος αρμυρός, να φωτίζει τα ψαράκια, να ομορφαίνει τα θαλασσινά λουλούδια, να λέει παραμύθια για τα δελφίνια και τα φεγγαρόψαρα.

Δραστηριότητες

1. «Θα νανουρίσουμε με παραμύθια τα μικρά χταπόδια, μουρμούρισε η αχιδούλα»: Συνθέστε και σεις, μαζί με την αχιδούλα, ένα νανούρισμα για τα χταπόδια. Καλό θα ήταν να πάρετε και λέξεις μέσα από το ίδιο το κείμενο.
2. Μπορείτε να συζητήσετε για βυθισμένες πολιτείες, αφού πρώτα αντλήσετε πληροφορίες από τη μυθολογία ή από τοπικές παραδόσεις της Ελλάδας.
3. Βρείτε υλικό (ζωγραφικούς πίνακες, τραγούδια, ποιήματα, μύθους, εικόνες αρχαιολογικού περιεχομένου κ.τ.λ.) για τους αέρηδες και τις ονομασίες τους από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Ζωή Βαλάση (Αθήνα 1945)

Σπούδασε νομικά. Έχει γράψει παραμύθια, διηγήματα και θεατρικά έργα. Ασχολείται και με την κριτική του παιδικού βιβλίου. Στα έργα της εμπνέεται από τους θρύλους και τις παραδόσεις του λαού μας. Μερικά από αυτά είναι: *Ιστορίες του ασημένιου δάσους, Η επανάσταση των παραμυθιών, Ο κήπος των μεταμορφώσεων, Ο κλέφτης των μαργαριταριών, Σχολείο παιχνιδιών.*

Πρόταση για διάβασμα

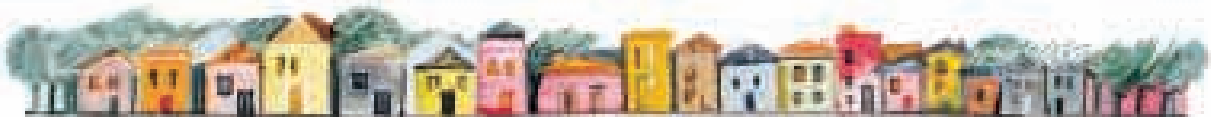
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Η οικογένεια του ήλιου*, εκδ. Πατάκη.

Έκτακτα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος

Ο δήμαρχος Χαρχούδας δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για τη Λιλιπούπολη. Το συμφέρον του είναι πάνω απ' όλα. Ο Πρίγκιπας, μορφωμένος συνεργάτης και ακόλουθός του, είναι το ίδιο πονηρός και υποκριτής. Ο Σιδερομάσας, μια μηχανή ανακύκλωσης, έπειτα από μια κλοτσιά του δημάρχου για την κακή της απόδοση, και ύστερα από μια έκρηξη, καταστρέφεται και το νέφος κατακλύζει τη Λιλιπούπολη.

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Εδώ Λιλιπούπολη, εδώ Λιλιπούπολη. Σας μιλάει ο δημοσιογράφος Μπρίνης. Γεια σας παιδιά! Τίποτα δε σκιάζει τον ασυννέφιαστο μπλε ουρανό της Λιλιπούπολης. Τίποτα δε σκιάζει την υγεία, την ευτυχία και την αισιοδοξία μας. Όλοι οι Λιλιπουπολίτες δουλεύουν, παίζουνε ή πάνε περίπατο με το χαμόγελο στα χείλη. Ακόμα και ο δήμαρχος της Λιλιπούπολης Χαρχούδας επιτέλους πρόκοψε. Μαζί με τον αχώριστο φίλο του τον Πρίγκιπα έχουν ξεχυθεί στους δρόμους και μαζεύουν τα σκουπίδια.

Χαρχούδας: [βήχουν] Τι μαύρο σύννεφο είναι αυτό; Σκέπασε το νοτιά, όλη τη Λιλιπούπολη.

Πρίγκιπας: Στα 'λεγα εγώ, Χαρχούδα, στα 'λεγα εγώ πως ο Σιδερομάσας χωρίς φίλτρο είναι επικίνδυνος.

Χαρχούδας: Θα σε πνίξω, βρε! Πού είσαι να σε πνίξω πια; Να ησυχάσω από σένα και τις ιδέες σου, που μου 'χουν καταστρέψει τη

ζωή. Πού είσαι λέω; [βήχουν] Σκοτεινίασε και δε σε βλέπω. Τσούζουνε τα μάτια μου.

Πρίγκιπας: Αντί να ψάχνεις εμένα [βήχει], ψάξε καλύτερα δρόμο να ξεφύγουμε και κρυψώνα να κρυφτούμε [βήχει], να εξαφανιστούμε πριν το πάρουν οι άλλοι μυρωδιά πως εμείς δημιουργήσαμε το νέφος [βήχει], γιατί θα μας γδάρουνε ζωντανούς.

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Εδώ Λιλιπούπολη, εδώ Λιλιπούπολη. Σας μιλάει ο δημοσιογράφος Μπρίνης. Γεια σας παιδιά. Τι γεια σας, που μας πλάκωσε το σύννεφο.

Παπαγάλος: Θα σκάσω, πνίγομαι. Μπαίνει το νέφος... από τις χαραμάδες μπαίνει.

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Ακριβώς, αγαπητοί ακροατές. Από στιγμή σε στιγμή θα βρεθούμε αγκαλιά με το νέφος. Δήμαρχε Χαρχούδα, δήμαρχε Χαρχούδα, ξύπνα.

Χαρχούδας: Τι έγινε, ρε παιδιά, μας πιάσανε;

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Δήμαρχε Χαρχούδα, οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης περιμένουν εναγωνίως* κάποια λύση.

Χαρχούδας: Α, για το νέφος πρόκειται; Φέρε εδώ το μικρόφωνο. Λιλιπουπολίτες, Λιλιπουπολίτισσες, τόσα χρόνια ρημάζατε* τη φύση κι όποιον πάρει το νέφος. Ου να χαθείτε, να χαθείτε! Την κάνατε τη Λιλιπούπολη σαν τα μούτρα σας, αλλά ως γνωστόν ο Χαρχούδας είναι μεγάλοψυχος. Γι' αυτό σας συγχωρώ και σας τα απαγορεύω όλα. Απαγορεύεται να ανάβετε καλοριφέρ, τζάκια, σόμπες, κεριά και σπίρτα. Απαγορεύεται να τρέχετε με τα πατίνια και να σηκώνετε σκόνη.

* με αγωνία

* καταστρέ-
φατε

Απαγορεύεται να πετάτε στρακαστρούκες άμα δεν είναι γιορτή. Επίσης, απαγορεύεται να τηγανίζετε ψάρια, για να μη μεγαλώσει το νέφος, διότι τώρα τι είναι, ένα συννεφάκι είναι εκεί χάμω, θα το συνηθίσετε. Γι' αυτό μη με πιέζετε άλλο. Είναι ώρα κοινής ησυχίας [χασμουριέται].

Δραστηριότητες

1. Συζητήστε για τις προτάσεις του δημάρχου Χαρχούδα και μέσα από αυτές προσπαθήστε να περιγράψετε το χαρακτήρα του.
2. Ακούμε την πρώτη πλευρά του δίσκου *Εδώ Λιλιπούπολη* («Μάσα, Σιδερομάσα» και «Το νέφος») και τραγουδάμε τα τραγούδια του.

Μαριανίνα Κριεζή

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι στιχουργός, παραγωγός ραδιοφωνικών εκπομπών και συγγραφέας βιβλίων για μικρά παιδιά. Μερικά από τα έργα της είναι: *Αχ, γιατί να είμαι γάτα!*, *Είμαι ένας βάτραχος μικρούλης* ο *Εμμανουήλ Α. Μπακακούλης*, *Μια τίγρη φοβερή, φοβερή και τρομερή!*

Ρεγγίνα Καπετανάκη

Είναι χορογράφος και σκηνοθέτρια. Διδάσκει μιούζικαλ και χορό στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου.

Πρόταση για διάβασμα

Σοφία Ζαραμπούκα, *Το Βρωμοχώρι*, εκδ. Κέδρος.

Νίκος Γκάτσος

Ο εφιάλτης της Περσεφόνης

*αρωματικά
φυτά

Εκεί που φύτευε φλησκούνι* κι άγρια μέντα*
κι έβγαζε η γη το πρώτο της κυκλάμινο
τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα τσιμέντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο.*

*εργοστάσιο με
μεγάλου ύψους καμίνια

* αυτοί που
μούσαν στα
Ελευσίνια
μυστήρια

Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες*
ευλαβικά πριν μπουν στο τελεστήριο
τώρα πετάνε τ' αποτσίγαρα οι τουρίστες
και το καινούργιο παν να δουν διυλιστήριο.

* μεταλλικές
πλάκες

Εκεί που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα βελάσματα
τώρα καμιόνια κουβαλάν στα ναυπηγεία
άδεια κορμιά σιδερικά παιδιά κι ελάσματα.*

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

Δραστηριότητες

1. Το ποίημα έχει μελοποιηθεί από το Μάνο Χατζιδάκι. Ακούμε τη μουσική και έπειτα χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Η μία τραγουδά τους δύο πρώτους στίχους κάθε στροφής και η άλλη τους δύο τελευταίους. Την τελευταία στροφή την τραγουδάμε όλοι μαζί.
2. Γιατί ο ποιητής παρακινεί την Περσεφόνη να μείνει στην «αγκαλιά της γης»; Εσείς τι θα κάνατε για να βγει στο «μπαλκόνι του κόσμου»;

Η αρπαγή της Περσεφόνης

3. Η παράσταση από τον αρχαίο κρατήρα (στην εικόνα δίπλα) εικονίζει την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα. Μπορείτε να βρείτε πληροφορίες από τη μυθολογία για το θέμα αυτό;
4. Συγκεντρώνουμε πληροφοριακό υλικό για το παρελθόν του δικού μας τόπου και το συγκρίνουμε με το σήμερα.

Νίκος Γκάτσος (Αρκαδία 1911 - Αθήνα 1992)

Σημαντικός ποιητής. Έχει γράψει στίχους για τραγούδια, που τα έχουν μελοποιήσει συνθέτες, όπως ο Μάνος Χατζιδάκις, ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Σταύρος Ξαρχάκος. Από τα πιο γνωστά έργα του είναι η ποιητική συλλογή *Αμοργός*.

Πρόταση για διάβασμα

Jean Giono, *Ο άνθρωπος που φύτευε δέντρα*, απόδοση Κ. Πούλος, εκδ. Παπαδόπουλος.

Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν

Η πρώτη λέξη που ψιθύρισε η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα με το που βγήκε απ' τ' αυγό ήταν: «Αστέρια!!». Για την ακρίβεια, ανασηκώνοντας το κεφάλι της είπε με θαυμασμό: «Ποπό, αστέρια!».

Και τούτο γιατί γεννήθηκε στην άμμο, πλάι στ' ακρογιάλι, μια καλοκαιριάτικη νύχτα με αστροφεγγιά, που εκατομμύρια αστέρια, μικρά, μεγάλα, μεγαλύτερα, κι ακόμη πιο μεγάλα, λαμπύριζαν ψηλά στον ουρανό, τρεμόσβηναν, σαν να της έκλειναν φιλικά το μάτι. Κι εκείνη, μαγεμένη απ' την τόση ομορφιά, βάλθηκε να τα μετράει ένα ένα, χωρίς όμως να ξέρει πως είναι αμέτρητα. Έτσι αποξεχάστηκε...

Και να 'ταν μόνο αυτό! Αντί να πάρει το δρόμο ευθύς για τη θάλασσα, όπως έκαναν τ' αδέρφια και τα πρώτα της ξαδέλφια που βγήκαν κι εκείνα την ίδια νύχτα απ' τ' αυγό, τράβηξε ακριβώς στην αντίθετη κατεύθυνση. Κι ήταν αυτό βαρύ σφάλμα, θανάσιμο που λένε οι μεγάλοι. Γιατί η μικρή Καρέττα-Καρέττα, όπως οι γονείς της κι οι παπούδες της, κι οι προπαπούδες της, αιώνες τώρα, από πάντα δηλαδή, ήταν προορισμένη να ζει στις νερένιες γειτονιές, στη θάλασσα. Εκεί θα ήταν το σπίτι της, όχι στη στεριά.

Ξεγελάστηκε, αλίμονο, απ' τα φανάρια των αυτοκινήτων στη μεγάλη λεωφόρο. Μπερδεύοντας το πάνω με το κάτω, τα πέρασε κι αυτά γι' αστέρια, τεράστια αστέρια.

Έκανε όπισθεν να δει καλύτερα, να καταλάβει, κι αυτό που αντίκρισε την πλημμύρισε αναπάντεχη χαρά.

«Ένα άγαλμα!... Δεν πιστεύω στα μάτια μου! Το άγαλμα της προγιαγιάς μου, της αξιότιμης κυρίας Καρέττα-Καρέττα!», αναφώνησε.*

«Η σοφή προγιαγιά μου! Αχ, τι τύχη που 'χω απόψε!».

* φώναξε δυνατά

«Σταμάτα, επιτέλους, τις ανοησίες, χελωνίτσα», ακούστηκε μια βαριά φωνή. «Δεν είμαι η σοφή προγιαγιά σου. Ένα παλιό Φολκσβάγκεν είμαι. Ένα σαραβαλιασμένο αυτοκίνητο. Κι αν έμπαινες στον κόπο να με προσέξεις λίγο καλύτερα, θα 'βλεπες, καλή μου, πως δε μοιάζω και τόσο με χελώνα. Με σκαθάρι μοιάζω. Κι εσύ... εσύ είσαι μια ονειροπαρμένη χελωνίτσα που λοξοδρόμησε επικίνδυνα, που πριν καλά καλά προφτάσει να βγει απ' τ' αυγό, θα πήγαινε αδικοχαμένη. Γιατί, κακά τα ψέματα, μόλις έσκαγες μύτη* στην άσφαλτο θα σ' έκαναν λιώμα οι ρόδες...».

*θα πατούσες

Η μικρή χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα δε χόρταινε ν' ακούει και να βλέπει. Μπορεί, βέβαια, να μη σεργιάνισε στον ουρανό, μπορεί εκείνα τα πελώρια αστέρια να μην ήταν παρά φανάρια αυτοκινήτων στη μεγάλη λεωφόρο, μπορεί αυτό που νόμισε για το άγαλμα της σοφής προγιαγιάς της να ήταν ένα παλιό Φολκσβάγκεν, όμως η ατυχία της ήρθε κι έγινε τύχη... Κοίτα να δεις... Όλα τούτα τα παλιά αντικείμενα στην παραλία... Ένας ολόκληρος κόσμος! Τι εμπειρίες κι ιστορίες!

Και σκέφτηκε η χελωνίτσα πως είχε να μάθει ακόμη ένα σωρό πράγματα απ' το στόμα τους. Κι ύστερα σκέφτηκε φωναχτά:

«Φαίνεται πως όλα τα πετούν οι άνθρωποι, άμα παλιώσουν... Και γιατί τα πετούν άραγε στην παραλία;».

«Α, μικρή μου χελωνίτσα», είπε με την μπάσα φωνή του το παλιό Φολκσβάγκεν, «τώρα περνάς στα δύσκολα. Οι άνθρωποι... Αλλά άσε καλύτερα... Αυτό είναι μια θλιβερή ιστορία, θα 'παιρνε πολύ χρόνο για να σου εξηγήσω. Μόνο κοίτα καλύτερα γύρω σου και θα δεις. Κι άλλα κονσερβοκούτια, και κουτιά από κόλα λόκα –κόκα κόλα ήθελα να πω– και νάιλον σακούλες. Πλήθος, σου λέω! Χαμός, συνωστισμός».

«Αλήθεια, σαν να έχετε δίκιο, κύριε Φολκσβάγκεν», διαπίστωσε εκείνη. «Και δε μου λέτε, κύριε Φολκσβάγκεν, έχουν όλα τους φωνή;».

«Έχουν και παραέχουν. Όμως άκου τώρα προσεχτικά τι θα σου πω και βάλε το καλά στο νου σου. Αρκετά όσα είδες κι έμαθες. Καιρός να γυρίσεις στη θάλασσα. Αμέσως, τούτη τη στιγμή. Γιατί εσύ δεν είσαι φτιαγμένη για στεριά, καλό μου κοριτσάκι. Έχουν δει τα μάτια μου πολλές χελωνίτσες της γενιάς σου να χάνονται άδικα. Άλλες ξεστρατίζοντας σαν κι εσένα, κι άλλες πριν προλάβουν να βγουν απ' το αυγό. Μπήζουν απρόσεκτα οι παραθεριστές τις ομπρέλες τους στην άμμο, παίζουν σαν τρελοκάτσικα ρακέτες, στήνουν τις ξαπλωτές πολυθρόνες για ηλιοθεραπεία, αυτές τις δολοφόνες σεζλόγκ,* και, μ' ένα κρααακ, πάνε τ' αυγά, πάνε και τα Καρεττάκια-Καρεττάκια. Κάθε φορά με γέμιζε θλίψη ο χαμός τους. Μ' εσένα όμως θα πονέσω. Αχ, πολύ θα πονέσω! Πίστεψέ με. Γιατί εσένα, μικρή μου χελωνίτσα, σε συμπάθησα, σ' έβαλα στην καρδιά μου. Βιάσου λοιπόν... ».

«Ναι, βιάσου», τη συμβούλεψε και το κονσερβοκούτι. «Κι εγώ σε συμπάθησα. Και θα 'ταν, αλήθεια, κρίμα απ' το Θεό να χαθείς».

* αναπαιτικά
καθίσματα

Δραστηριότητες

1. Ζωγραφίζουμε σε χαρτί του μέτρου μια μεγάλη αμμουδιά. Δημιουργούμε έπειτα μια συνεικόνα (κολάζ) με χελωνίτσες και διάφορα άχρηστα αντικείμενα (τενεκεδάκια, σακούλες και άλλα).
2. Με σκηνικό το προηγούμενο έργο μας, παρουσιάζουμε στην τάξη (αν θέλουμε και σε άλλες τάξεις) τη συνάντηση και το διάλογο της χελωνίτσας και του Φολκσβάγκεν.
3. Η χελώνα Καρέττα-Καρέττα κολυμπά στη θάλασσα, όπου βρίσκει μπροστά της τη φάλαινα από την ιστορία «Το τραγούδι της φάλαινας» (σελ. 15-16). Τι να είπαν άραγε οι δυο τους;

Καρέττα-Καρέττα

Μικρά νεογέννητα Καρέττα-Καρέττα

Χρήστος Μπουλώτης (Λήμνος 1952)

Είναι αρχαιολόγος. Έχει γράψει παραμύθια και φανταστικές ιστορίες με θέματα εμπνευσμένα από τη φύση, από την παράδοση των παραμυθιών και την ομορφιά της παιδικής ηλικίας. Μερικά έργα του: *Η παράξενη αγάπη του αλόγου και της λεύκας*, *Με τα φτερά του Πήγασου*, *Το άγαλμα που κρύωνε*, *Ο Πινόκιο στην Αθήνα*, *Ο κλέφτης των καρπουζιών*.

Πρόταση για διάβασμα

Ντέιβιντ Μακ Κι, *Ο Έλμερ και τα ξυλοπόδαρα*, εκδ. Πατάκη.

«Και πάμε. Εμάς προομένει το σπιτάκι»

*Το σπίτι που γεννήθηκα ίδιο στην ίδια σιράτα,
στα μάτια μου όλο υψώνεται και μ' όλα του τα νιάτα.*

Κωστής Παλαμής

Πρωινό άστρο

Σ, ένα μαξιλάρι – φεγγαράκι
το παιδί μου αποκοιμήθηκε.
Όλη η πλάση στις μύτες των ποδιών
κοιτάζει απ' το παράθυρό μας
κοιτάζει το παιδί μου που κοιμήθηκε.

Όλα τ' αστέρια
μια μυγδαλιά ανθισμένη αστέρια
μπρος στο παράθυρό μας
κοιτάζει το παιδί μου που κοιμήθηκε.

Ο θεός των σπουργιτιών και των παιδιών
πίσω από μια κουρτίνα λουλουδένια
κοιτάζει το παιδί μου που κοιμήθηκε.

Σιγά, μανούλα,
σιγά.
Θα το ξυπνήσεις.

Τι θόρυβο που κάνει
η πορτούλα της καρδιάς σου
καθώς ανοιγοκλείνει
στον κήπο της χαράς.

Δραστηριότητες

1. Ο ποιητής, για να περιγράψει τον ύπνο του παιδιού, χρησιμοποιεί εικόνες από τη φύση. Μπορείτε να τις βρείτε στο κείμενο;
2. Τι αισθάνεται η μητέρα όταν βλέπει το κοιμισμένο παιδί της;
3. Το ποίημα αυτό μοιάζει με νανούρισμα. Φέρνουμε στην τάξη μας νανουρίσματα και τα διαβάζουμε.

Γιάννης Ρίτσος (Μονεμβασία 1909 - Αθήνα 1990)

Από τους μεγαλύτερους ποιητές μας. Αγωνίστηκε για τη δημοκρατία και την ελευθερία. Τα ποιήματά του συνήθως αντλούν τα θέματά τους από την ιστορία, τη μυθολογία και τα προβλήματα του σημερινού ανθρώπου. Έχει γράψει και ποιήματα που διαβάζονται ευχάριστα από τα παιδιά όπως: «Τα παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού», «Πρωινό άστρο», «Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού». Πολλά ποιήματά του έχουν μελοποιηθεί. Άλλα έργα του είναι: *Το τραγούδι της αδελφής μου*, *Ρωμιοσύνη*, *Επιτάφιος*.

Προτάσεις για διάβασμα

Ιωάννα Καρατζαφέρη, *Ένα πιάνο με φτερά*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.
Μάρω Λοΐζου, *Και το μικρό παιδάκι τρέχει στην αγκαλιά της μαμάς του να συναντήσει την αγάπη*, εκδ. Πατάκη.

Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια

Ο ήλιος έμοιαζε μ' ένα πελώριο φανάρι στον ουρανό κι έβαφε κόκκινο όλο τον κόσμο. Η λίμνη, τα λιβάδια, οι αγροί, όλα ρόδιζαν από το φως του. Μόνο το πράσινο του δάσους είχε πάρει ένα σκούρο τόνο καθώς το σούρουπο πλησίαζε.

Η μητέρα και το ζαρκαδάκι της είχαν πάρει δρόμο. Πήγαιναν σε μια κοιλάδα με τρυφερό χορτάρι κι ένα ρυάκι με κρυσταλλένια νερά. Όμως η αλεπού τούς πήρε από πίσω. Ήταν εύκολο ν' ακολουθήσει τα ίχνη τους, κι ο άνεμος τη βοηθούσε, γιατί φυσούσε αντίθετα, κι έτσι τα ζαρκαδάκια δεν μπορούσαν να τη μυριστούν.

Η κοιλάδα ήταν μακριά και στενή. Δεξιά κι αριστερά οι πλαγιές ήταν γεμάτες χορτάρι, θάμνους, φτέρες και βράχια. Η αλεπού είχε καλούς κρυψώνες. Η μητέρα του Αστρούλη άρχισε να τρώει, κι αυτός τη μιμήθηκε. Είχε μπόλικο γρασίδι εκεί τριγύρω.

Ωστόσο, αργά και προσεχτικά, η αλεπού πλησίαζε τα δυο ζώα που ούτε την έβλεπαν ούτε τη μυρίζονταν. Ακόμα κι όταν αυτή σύρθηκε με την κοιλιά κι ήρθε πιο κοντά.

Η μητέρα χώθηκε πίσω από μια βατομουριά. Έψαχνε να βρει ένα τρυφερό χορτάρι ξένοιαστη, χωρίς να νιώθει τον κίνδυνο που παραμόνευε. Για μερικές στιγμές το ζαρκαδάκι έμεινε μόνο, κι αυτό ακριβώς περίμενε η αλεπού. Ζύγιασε* το κορμί της, πήρε φόρα και τινάχτηκε σαν αστραπή πάνω του.

Ο Αστρούλης κινήθηκε αμέσως. Ρίχτηκε στο πλάι κι έτσι η αλεπού δεν μπόρεσε να ριχτεί στην πλάτη του. Έπεσε όμως πάνω του και τον δάγκωσε στα πλευρά. Ευτυχώς ήταν ένα επιπόλαιο δάγκωμα. Ο Αστρούλης ξεφώνισε κι άρχισε να κλοτσάει δεξιά κι αριστερά με τα μακριά, λιγνά του πόδια. Η αλεπού έπεσε στο χορτάρι.

Η μητέρα έτρεξε αμέσως και ρίχτηκε στην αλεπού. Με τα σκληρά νύχια των ποδιών της, της χτύπαγε το κοκκινότριχο κορμί της άσπλαχνα, χωρίς σταματημό σαν να 'χε σφυριά. Τώρα η αλεπού δεν κοίταζε το ζαρκαδάκι, αλλά πώς να γλιτώσει τη ζωή της. Οι οπλές* τής

* ισορρόπησε

* τα νύχια

μητέρας τη βάραγαν στα πλευρά και το κεφάλι. Από τα μεγάλα ήσυχα μάτια της είχε χαθεί κάθε ηρεμία. Ήταν γεμάτα άγριο θυμό κι απελπισία.

Μετά από αυτή την επίθεση η αλεπού το έβαλε στα πόδια. Χώθηκε πίσω από τις βατομουριές κι εξαφανίστηκε, αλλά το μέρος είχε χάσει πια για τον Αστρούλη την ασφάλειά του. Η μητέρα του είχε κλοτσήσει με τόση δύναμη, που την πόνεσε το χτυπημένο της πόδι. Για μια στιγμή μάλιστα φοβήθηκε μήπως της ξανανοίξει η πληγή.

Όσο για την αλεπού, είχε φάει τόσες κλοτσιές, που τώρα έτρεχε κουτσαίνοντας, αξιολύπητη. Τυχερή ήμουνα, σκεπτόταν, που δε μου έσπασε κανένα κόκαλο.

Ο Αστρούλης ήταν πάντα πεσμένος στο χώμα. Η πληγή ξεμάτωνε* συνέχεια και το ζαρκαδάκι έχανε δυνάμεις. Τ' άσπρα αστεράκια πάνω στο δέρμα του άρχισαν να βάφονται κόκκινα. Κόκκινα τρομαχτικά αστέρια που προμηνούσαν* το θάνατο, αν το αίμα συνέχιζε να τρέχει.

* έτρεχε αίμα

Η μητέρα ακολούθησε για λίγο τη μοχθηρή αλεπού, αλλά ξαφνικά την παράτησε και γύρισε βιαστικά στον Αστρούλη. Τον κοίταξε και τα μάτια της ξανάγιναν ήρεμα και γλυκά. Ύστερα έσκυψε κι έγλειψε τη ματωμένη πληγή του παιδιού της απαλά, γεμάτη στοργή και τρυφερότητα.

* προανάγγελλαν

Ο Αστρούλης σάλεψε και τέντωσε τα πόδια του κι έστησε τ' αυτιά του. Όλα ήταν ήσυχα τώρα, ακόμα κι η πληγή του έπαψε να πονάει.

Φώκια Μονάχους-Μονάχους με το μικρό της

Δραστηριότητες

1. Τα ζώα υπερασπίζονται τα μικρά τους, όταν κινδυνεύουν. Μπορείς να διηγηθείς παρόμοιες ιστορίες;
2. Περιγράψω ένα περιστατικό που δείχνει την αγάπη της μητέρας μου για μένα.
3. Φτιάχνουμε ένα βιβλίο για τη μητέρα. Κάθε παιδί ζωγραφίζει μια σελίδα και γράφει λίγα λόγια για τη δική του μητέρα. Συγκεντρώνουμε τις σελίδες, τις «δένουμε» όλες μαζί και δίνουμε έναν τίτλο στο βιβλίο.

Ρούντο Μόριτς (Rudo Moric) (Σλοβακία 1921 - 1985)

Συγγραφέας παιδικών βιβλίων, υποψήφιος για το Βραβείο Άντερσεν το 1978, το 1982 και το 1986.

Πρόταση για διάβασμα

Αντώνης Μπενέκος, *Ο Μπακ και οι φίλοι του*, εκδ. Καστανιώτη.

Λούνα παρκ, παππούλη μου!

Έχω μαγικό παππούλη
που 'ναι λούνα παρκ τρελό
έχει γόνατα αλογάκια
δίνω μια και καβαλώ

κάνω κούνια σε δυο χέρια
και τσουλήθρα σ' αγκαλιά
παίζω ένα βουβό ταμπούρλο
τη μεγάλη του κοιλιά

φέγγουν πάνω του λαμπιόνια
μάτια πίσω από γυαλιά
τραγουδάει βραχνή κασέτα
και λαλεί σοφή μιλιά

έχει τσέπες μαγαζάκια
νύχτα μέρα ανοιχτά
παίρνω τσίκλες σοκολάτες
κι ό,τι θες χωρίς λεφτά

μα πληρώνω εισιτήριο
κι είναι ακριβό πολύ
για να μπω στο λούνα παρκ μου
δίνω σφυριχτό φιλί.

Δραστηριότητες

1. Ζωγραφίζουμε σε χαρτί του μέτρου το τρελό λούνα παρκ του μαγικού παππού.
2. Μπορείς να διηγηθείς αστείες ιστορίες με ήρωα το δικό σου παππού;
3. «Τραγουδάει βραχνή κασέτα»: Ηχογραφώ τον παππού μου ή τον παππού των φίλων μου, όταν τραγουδά ή όταν λέει ιστορίες και παραμύθια.
4. Βρίσκουμε σε μια βιβλιοθήκη (της τάξης, του σχολείου ή του δήμου της περιοχής μας) το βιβλίο του Ζίγκριντ Λάουμπε, *Ο παππούς πετάει* (εκδ. Κάστωρ), και το διαβάζουμε. Φανταζόμαστε και γράφουμε έναν διάλογο ανάμεσα στους δύο παππούδες.

Θέτη Χορτιάτη (Θεσσαλονίκη 1929)

Έχει ασχοληθεί με την πεζογραφία, το θέατρο και κυρίως με την ποίηση για παιδιά. Θέματα των βιβλίων της είναι η φύση, η παράδοση και ο χαρούμενος παιδικός κόσμος. Τα ποιήματά της μοιάζουν με παιχνίδια της φαντασίας με τις λέξεις. Μερικά από τα έργα της: *Ο δάσκαλος με το βιολί και το αστέρι, Τα δέντρα μας, Το πανηγύρι, Παιχνιδόγελα, Παιχνιδόλεξα, Είμαι του κόσμου ένα παιδί, Στη Βέροια στη Βεργίνα.*

Πρόταση για διάβασμα

Ζασμίν Ντιμπέ, *Ο τρομερός παππούς*, μετάφραση Ειρ. Μάρρα, εκδ. Κέδρος.

Μερσέ Κόμπανου

Η ιστορία του Ερνέστου

Η σημερινή ημέρα είναι πολύ σημαντική για τον Ερνέστο: θα γιορτάσει μαζί με τους γονείς του την ΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΗΡΘΕ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ.

Κάθε χρόνο, από τότε που υιοθέτησαν τον Ερνέστο, γιορτάζουν με μεγάλη επισημότητα την επέτειο της ημέρας που πήγαν και τον πήραν.

Επίσης, κάθε χρόνο, διηγούνται στον μικρό, αυτό που εκείνος λέει «η ιστορία μου».

Ο Ερνέστος δεν κουράζεται ποτέ να την ακούει, και όσο μεγαλώνει προσθέτει καινούριες ερωτήσεις.

Τώρα, καθισμένος στα γόνατα της μητέρας του, με τη γάτα στην αγκαλιά του, ετοιμάζεται να την ακούσει με πολύ μεγάλη προσοχή.

Και η μητέρα αρχίζει...

– Πριν από πάρα, μα πάρα πολλές μέρες ήταν ένας άντρας και μια γυναίκα που αγαπιόντουσαν.

Ήταν πολύ ερωτευμένοι κι από τον έρωτα αυτόν γεννήθηκε ένα μωρό.

– Εγώ! διακόπτει ο μικρός.

– Ναι, εσύ, και σου έδωσαν το όνομα Ερνέστος. Όμως, αυτός ο άντρας κι αυτή η γυναίκα δεν μπορούσαν να γίνουν γονείς ούτε να σε κρατήσουν κοντά τους.

– Γιατί; Δε με αγαπούσαν;

– Και βέβαια σε αγαπούσαν, αλλά για να γίνουν ένας άντρας και μια γυναίκα γονείς δε φτάνει μόνο η αγάπη.

– Λοιπόν, ενώ εκείνο το ζευγάρι απέκτησε ένα μωρό –εσένα–, εμάς μας είπε ο γιατρός πως ποτέ δε θα μπορούσαμε να κάνουμε παιδί, παρ' όλο που αγαπούσαμε ο ένας τον άλλον πάρα πολύ, επειδή κάτι μέσα στα σώματά μας δε λειτουργούσε σωστά.

Αυτό μας έκανε να στενοχωρηθούμε, είπε ο πατέρας, γιατί και η μαμά σου και εγώ θέλαμε πολύ ένα παιδάκι. Και η αγάπη μας ήταν τόση, που αποφασίσαμε να υιοθετήσουμε ένα.

– Εμένα! πετάχτηκε ο Ερνέστος.
Η μητέρα χαμογέλασε και του χάρειψε το μάγουλο:
– Ναι, εσένα, όμως άσε με να συνεχίσω.
– Ναι, ναι...
– Τότε λοιπόν, επισκεφτήκαμε πολλά οικοτροφεία...
– Και εκεί σας περίμενα εγώ! Τα ματάκια του Ερνέστου έλαμπαν!
Τώρα θα άρχιζε το αγαπημένο του κομμάτι της ιστορίας.
– Ναι, εκεί μας περίμενες. Κι αυτό γιατί εκείνο το ζευγάρι που δεν μπορούσε να σε κρατήσει σε είχε πάει εκεί όπου θα σε αναζητούσαν κάποιοι άλλοι γονείς.
Μέχρι που έφτασε η μέρα που μας ειδοποίησαν να πάμε να σε πάρουμε.
Σήμερα συμπληρώνονται πέντε χρόνια.
– Και το μαλλιαρό αρκουδάκι το αγόρασε ο μπαμπάς για το δρόμο, έτσι;
– Ναι, απαντά ο πατέρας, ήθελα να είναι το πρώτο μας δώρο για σένα.
– Έλα, όμως, συνέχισε, τι έκανα όταν σας είδα; Ήμουν όμορφος;
Η μητέρα πήρε το κεφαλάκι του στα δυο της χέρια και του έδωσε ένα φιλί στην άκρη της μύτης.
– Ήσουν γλύκας! Φορούσες ένα μπλουζάκι κι ένα φορμάκι, αυτά που τα φυλάμε ακόμα.
Ο μικρός ρωτάει:
– Δεν περπατούσα ακόμη, έτσι;
– Όχι, μπουσουλούσες μόνο. Τα πρώτα βηματάκια σου τα έκανες εδώ στο σπίτι.
Ο μικρός όμως έχει το κεφάλι σκυμμένο και δείχνει συλλογισμένος.
Ξαφνικά ψιθυρίζει:
– Μαμά... εμένα... εμένα θα μου άρεσε περισσότερο να ήμουνα στην κοιλιά σου.
– Κοίτα, το πιο σημαντικό πράγμα για ένα παιδί είναι να ξέρει ότι το αγαπούσαν και το ήθελαν απ' την πρώτη στιγμή που το σκέφτηκαν.
Και με εσένα έτσι έγινε.
Δεν σε είχαμε γνωρίσει ακόμη, κι όμως προετοιμάζαμε τον ερχομό σου.

Μιλούσαμε για σένα, αναρωτιόμασταν πώς θα ήσουν, τι θα κάναμε, πώς θα σε μορφώναμε.

Κάναμε τα ίδια πράγματα, μικρέ μου, όπως αν θα ήσουν μέσα μου.

Για μας, για την αγάπη μας για σένα, δεν έχει την παραμικρή σημασία που μας περίμενες σε άλλο μέρος.

Το σημαντικό είναι πως τώρα είμαστε μαζί και αγαπάμε ο ένας τον άλλον.

Δε νομίζεις κι εσύ ότι αυτό είναι που μετράει;

– Όμως...

Ο μικρός σμίγει τα φρύδια και επιμένει.

Επιμένει γιατί θέλει να είναι πολύ σίγουρος.

– Εσύ και ο μπαμπάς θα με αγαπάτε πάντα το ίδιο, όπως και αν ήμουν στην κοιλιά σου;

– Μα και βέβαια, το ίδιο κι ακόμη περισσότερο.

Κι αν πήγαμε να σε πάρουμε, το κάναμε γιατί σε θέλαμε πολύ.

Γι' αυτό, εδώ σε εμάς, η ΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΗΡΘΕΣ ΣΠΙΤΙ είναι ημέρα μεγάλης γιορτής.

– Και ο μπαμπάς είναι ο δικός μου μπαμπάς-μπαμπάς κι εσύ είσαι η δική μου μαμά-μαμά, έτσι;

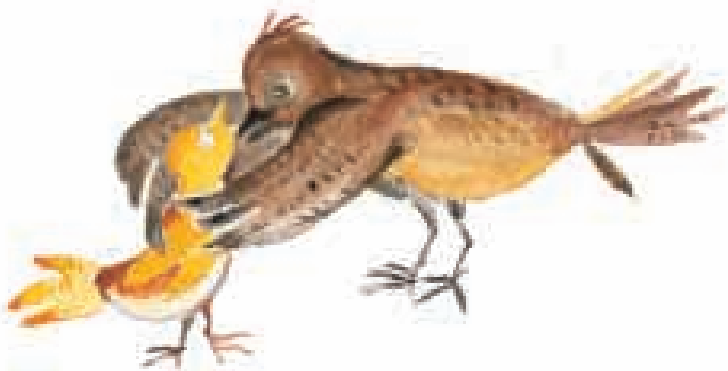
– Κι εσύ το δικό μας παιδί-παιδί. Σε αγαπάμε, και καμιά φορά σε μαλώνουμε, σαν παιδί μας που είσαι. Είμαστε μια πραγματική οικογένεια.

– Και δε... δε θα με αφήσετε ποτέ, ε;

Οι γονείς του άρχισαν να γελάνε και ο μπαμπάς τού είπε:

– Να σε αφήσουμε; Ποτέ! Εσύ θα μας αφήσεις όταν θα ερωτευτείς μια όμορφη κοπέλα.

Τώρα η μαμά τον αγκαλιάζει σφιχτά με τρυφερότητα.

Ήταν όλα τους παιδιά μου...

Δραστηριότητες

1. Ο Ερνέστος θέλει να ακούει την ιστορία του. Τι άλλο θα ήθελε να ρωτήσει τη μητέρα του;
2. Ο Ερνέστος θα γιορτάσει μαζί με τους γονείς του «την ημέρα που ήρθε στο σπίτι». Μπορείς να τη φανταστείς και να περιγράψεις τη γιορτή;
3. Να ρωτήσεις τους γονείς σου πώς ήταν η πρώτη μέρα που ήρθες εσύ στο σπίτι σου. Να γράψεις την ιστορία σου ή να την παρουσιάσεις με φωτογραφίες σου!
4. Χωριζόμαστε σε ομάδες και γράφουμε ένα γράμμα στον Ερνέστο. Στη συνέχεια ανταλλάσσουμε τα γράμματα και συζητάμε γι' αυτά.

Μερσέ Κόμπανυ

Ισπανός συγγραφέας βιβλίων για παιδιά.

Προτάσεις για διάβασμα

Ι.Δ. Ιωαννίδης, *Το κορίτσι με τις δυο μητέρες*, εκδ. Πατάκη.
Κάρμεν ντε Ποσάδας, *Το Κίβι*, μετάφραση Τζένη Γαβαλάκη, εκδ. Πατάκη.

«Κόκκινη κλωστή δεμένη...»

*Ο κυρ-βοριάς ο δροσερός
στης μάνας του πηγαίνει
– Γιε μ', πού 'σουν χτες,
πού 'σουν προχτές,
πού 'σουν την άλλη νύχτα [...]
– Χρυσόν υγιόν εβίγλιζα
στην αργυρή του κούνια.*

Λιοντάρι και αγριόχοιρος

(Μύθος διασκευασμένος από τη συγγραφέα Έλλη Αλεξίου)

* αγριογούρουνο

Μέσα στη μεγάλη κάψα του καλοκαιριού, βρέθηκαν ένα λιοντάρι και ένας αγριόχοιρος* κοντά σε μια μικρή πηγή, όπου έτρεχε δροσερό νεράκι. Είχαν και οι δυο τους τέτοια δίψα, που δεν είχαν την υπομονή να περιμένουν να πει πρώτα ο ένας κι ύστερα ο άλλος. Έσπρωξε το λιοντάρι με τόση ορμή τον αγριόχοιρο, που ο αγριόχοιρος βρέθηκε δυο μέτρα πέρα από το νερό. Μα κι αυτός ορθώθηκε στα γρήγορα και, πέφτοντας πάνω στο λιοντάρι, το απομάκρυνε από την πηγή. Κι αυτό συνεχίστηκε αρκετή ώρα. Έτσι που ούτε το ένα ούτε το άλλο δεν είχαν καταφέρει να ξεδιψάσουν, μα ούτε να δροσιστούν με μια ρουφηξιά νερό. Πάλευαν του σκοτωμού πεισματωμένα και, παίρνοντας βαθιές ανάσες, σταματούσαν ένα λεφτό, ξαναπαίρνανε φόρα και ξανάρχιζαν. Είχαν και οι δυο καταξεσκιστεί, καταπληγιαστεί.

* σαρκοφάγα

Τους είδαν από ψηλά δυο σαρκοβόρα,* αρπακτικά πουλιά, γύπας και κοράκι, κατέβηκαν χαμηλά και πετούσαν από πάνω τους, περιμένοντας πότε θα πέσουν πια ψόφια για να τα καταβροχθίσουν. Το λιοντάρι κι ο αγριόχοιρος τα είδαν, κατάλαβαν το σχέδιό τους και τρομοκρατήθηκαν.

– Βλέπεις τι γίνεται από πάνω μας; είπε το λιοντάρι στον αγριόχοιρο. Περιμένουν να αλληλοφαγωθούμε, για να γλεντήσουν με τις σάρκες μας.

* έριδα, τσακωμός

– Καλά που το κατάλαβες. Εμένα δε μου αρέσει ποτέ η διχόνοια.* Με τη φιλική συνεννόηση τελειώνουν όμορφα και καλά όλες οι δουλειές... Θα είχαμε πει το νεράκι μας, θα είχαμε ξεδιψάσει και δε θα είχαμε γεμίσει πληγές.

* θεωρούσαν αξιολύπητους
* παράλογο

Στάθηκαν με τη σειρά τους μπρος στην πηγή, ήπιαν, ήπιαν με την ψυχή τους, ξεδίψασαν και ελεεινολογούσαν* τους εαυτούς τους που κόντεψαν με το τυφλό* πείσμα τους να κάμουν τα κορμιά τους πλούσιο τραπέζι στα σαρκοβόρα πουλιά.

Δραστηριότητες

1. Γράφουμε το κείμενο σε διάλογο. Κατασκευάζουμε μάσκες των πρωταγωνιστών του μύθου και τον δραματοποιούμε στην τάξη μας.
2. Είναι πολλές οι φράσεις που λέει ο λαός για τη δικόνοια, όπως «τρώγονται σαν τα κοκόρια». Μπορείτε να βρείτε κι άλλες;
3. Η δικόνοια είναι η αιτία για πολλές καταστροφές. Ας σκεφτούμε περιστατικά δικόνοιας από την ιστορία ή την καθημερινή ζωή και ας μιλήσουμε γι' αυτά και τα αποτελέσματά τους.
4. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Καθεμιά διαλέγει έναν μύθο του Αισώπου και τον παρουσιάζει στην τάξη (με θεατρικό παιχνίδι, κουκλοθέατρο, παντομίμα κ.ά.).
5. Συγκρίνουμε το μύθο του Αισώπου, όπως τον διασκεύασε η Έλλη Αλεξίου, με τον ίδιο μύθο, όπως τον διασκεύασε ο Τάσος Αποστολίδης και τον εικονογράφησε ο Κώστας Βουτσάς στις σελίδες 48-49 που ακολουθούν.

Αίσωπος (Φρυγία Μικράς Ασίας 7ος - 6ος αιώνας π.Χ.)

Μεγάλος μυθοποιός της αρχαιότητας. Έγινε παντού γνωστός όχι μόνο για τους μύθους του, αλλά και για τα αστεία και τα ανέκδοτα που έλεγε. Οι μύθοι του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και από την αρχαιότητα ως σήμερα έχουν γίνει ευχάριστο ανάγνωσμα για μικρούς και μεγάλους.

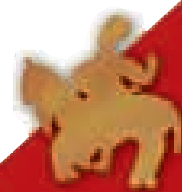
Αίσωπος
(απόδοση Δ. Παρίση)

Έλλη Αλεξίου (Ηράκλειο Κρήτης 1984 - Αθήνα 1988)

Εργάστηκε ως δασκάλα. Έγραψε βιβλία για μικρούς και μεγάλους που τα χαρακτηρίζουν «τρυφερότητα και ανθρωπιά». Ο πόλεμος, η ειρήνη, ο αγώνας του ανθρώπου για τη δικαιοσύνη είναι τα κυριότερα θέματα που την απασχολούν, ακόμη και στα βιβλία της για παιδιά, όπως είναι: *Ο Χοντρούλης και η Πηδηχτή, Ήθελε να την λένε Κυρία, Ρωτώ και μαθαίνω.*

Προτάσεις για διάβασμα

Πιπίνα Τσιμικάλη, *Παραμύθια του Αισώπου*, εκδ. Αστήρ.
Τ. Γκούνταλ, *Ο αγώνας των πουλιών*, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες.

Το λιοντάρι και το άγριο χοίρικο

Λαϊκό παραμύθι

Ο ποντικός κι η θυγατέρα του

Μια φορά ήταν ένας ποντικός κι είχε μια θυγατέρα πολύ όμορφη. Ήθελε να την παντρέψει, μα δεν ήθελε να τη δώσει σε ποντικό. Κει που συλλογιότανε,* βλέπει τον ήλιο να λάμπει.

*σκεφόταν

Α! είπε με το νου του, να γαμπρός για το κορίτσι μου· και χωρίς να χάσει καιρό, την παίρνει και πάει στο παλάτι του ήλιου.

– Ήλιε, την παίρνεις τη θυγατέρα μου γυναίκα; Δε θέλω να τη δώσω σ' άλλονα τόσο όμορφη, μόνο σε σένα που 'σαι τόσο όμορφος και δυνατός.

* με νομίζεις
*δες

– Αχ! του λέει ο ήλιος, για να τον ξεφορτωθεί, δεν είμαι γω, όπως με θαρρείς,* δυνατότερος απ' όλους στον κόσμο. Διε* κείνα – να τα σύννεφα, άμα με πλακώσουνε, σκοτεινιάζω και τίποτα δεν μπορώ να τα κάμω. Σύρε* σ' αυτά και χωρίς άλλο θα πετύχεις.

*πήγαινε

Ο καημένος ο ποντικός τι να κάμει! σηκώνεται και πάει στα σύννεφα· μα και κει σκούρα τα βρήκε.

– Βλέπεις το βοριά; του είπαν τα σύννεφα· αυτός όταν φυσά, εμείς σκορπιζόμαστε και χάνουμε τα κομμάτια μας· σύρε στο βοριά.

*σ' αυτόν

Τότε ο ποντικός παίρνει τη θυγατέρα του και πάει στο βοριά και του λέει με τι σκοπόν ήρθε σ' αυτόνα.*

– Μετά χαράς, καημένε ποντικέ, θα την έπαιρνα την όμορφή σου τη θυγατέρα, μα δεν είμαι γω, όπως με θαρρείς, δυνατός. Σύρε κει σε κείνο τον πύργο. Τον βλέπεις; Σαράντα χρόνια φυσώντας δεν μπόρεσα να τον ρίξω κάτω.

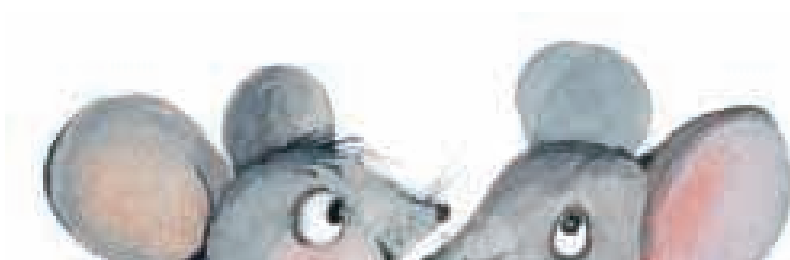
Να μην τα πολυλογούμε, πηγαίνει και στον πύργο και του λέει τα ίδια. Ο πύργος τότε γυρίζει και του λέει:

– Ποντικέ, ποντικέ, ακούς μια βοή μέσα στους τοίχους μου; Τι θαρρείς πως είναι; Αντρειωμένα θεριά, ποντικοί, που με κατατρώνε και κοντεύουνε να με ρίξουνε κάτω. Απ' τους ποντικούς πλειότερο* αντρειωμένος και δυνατός κανείς δεν είναι στον κόσμο και καθόλου κανένα να μην ακούς.

Τότε ο ποντικός γίνηκεν η καρδιά του* και δίνει την κόρη του σ' έναν αντρειωμένο και όμορφο ποντίκαρο.

* περισσότερο

* ήρθε στα συγκαλά του

Δραστηριότητες

1. Ας φανταστούμε ότι η ποντικίνα δεν παντρεύεται τελικά με τον ποντικό, αλλά με τον ήλιο ή τα σύννεφα ή το βοριά ή τον πύργο. Γράφουμε την ιστορία τους.
2. Ζωγραφίζουμε το γάμο τής ποντικίνας με το γαμπρό που έχουμε διαλέξει γι' αυτήν.
3. Πώς νιώθετε για τον πατέρα-ποντικό στην αρχή και πώς στο τέλος του παραμυθιού;
4. «Είμαι ένας ωραίος αρουραίος, νεαρός και ρωμαλέος». Ακούμε το δίσκο τού Γ. Κουρουπού *Οι δραπετές της σκακιέρας* (σίχοι Ευγ. Τριβιζά) για τον ωραίο αρουραίο και διηγούμαστε την ιστορία.

Πρόταση για διάβασμα

Λεία Χατζοπούλου-Καραβία, *Η Ρίκι δεν είναι πια πιτσιρίκι*, εκδ. Πατάκη.

Το Μνημείο του Λυσικράτη (Αθήνα, Πλάκα)

Χάρης Σακελλαρίου

Ο θεός Διόνυσος

Πολλές φορές ο Διόνυσος άφηνε τη χαρούμενη συντροφιά του κι αποτραβιόταν σε κάποιαν απόμερη ερημιά, για να καθίσει για λίγο και να στοχαστεί* μονάχος του.

Έτσι, κάποια μέρα βρέθηκε σε μιαν έρημη ακρογιαλιά. Ξάπλωσε κάτω στη ζεστή άμμο και τον πήρε ο ύπνος. Το κύμα από το πέλαγο τον νανούριζε απαλά.

Κάποια στιγμή φάνηκε να πλησιάζει ένα καράβι. Ήταν Τυρρηνοί* πειρατές. Είδαν από μακριά τον ξαπλωμένο νέο με τα ωραία, μαύρα, σγουρά μαλλιά, που πέφτανε κυματιστά στους γερούς του ώμους, καθώς και τον πορφυρό επενδύτη* που τον σκέπαζε, και νόμισαν πως

* να σκεφτεί

* από την Τυρηνία, αρχαία χώρα της Ιταλίας

* σκούρο κόκκινο πανωφόρι

ήταν κανένα πριγκιπόπουλο. Φτάνοντας, λοιπόν, κοντά, πήδησαν κάτω απ' το πλοίο, κι όπως ο Διόνυσος ακόμα κοιμόταν, πέσαν πάνω του, τον έδεσαν κι αφού τον φορτώθηκαν, τον έφεραν στο καράβι.

* μεσαίο

Ήταν γεμάτοι χαρά, γιατί έλπιζαν πως σίγουρα θα πάρουν πολλά χρυσά και ασημένια νομίσματα απ' τους γονιούς του, για να τον λυτρώσουν. Τον δένουν στο μεσιανό* κατάρτι και μαζεύονται όλοι ολόγυρά του. Οι όψεις τους είν' άγριες και απειλητικές:

– Λέγε μας ποιος είσαι..., του λένε.

Μα ξαφνικά τα σκοινιά που τον είχαν δέσει, λύνονται και πέφτουν στα πόδια του σαν σάπιες κλωστές. Ο θεός κάθεται κάτω, ελεύθερος πια, και τους κοιτάζει με τα γελαστά μαύρα μάτια του. Όλοι έχουν μείνει με το στόμα ανοιχτό.

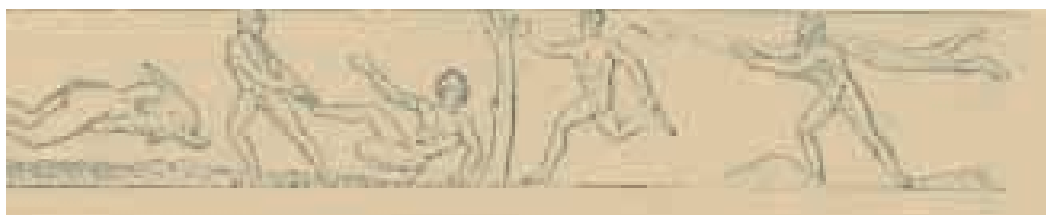
– Δυστυχισμένοι, φωνάζει ο τιμονιέρης. Ποιος είν' αυτός που αρπάξατε και θέλετε να τον δέσετε; Δεν το βλέπετε πως δεν έχετε να κάνετε με άνθρωπο, αλλά με θεό; Δεν βλέπετε που δε μοιάζει με τους θνητούς ανθρώπους; Τι τον κρατάμε λοιπόν; Ελάτε γρήγορα να τον βγάλουμε στη στεριά και μην απλώσει κανένας χέρια πάνω του, για να μη μας βρουν συμφορές που δεν τις φανταζόμαστε!...

* ευκαιρία

Μα ο καπετάνιος δεν ήθελε να του φύγει απ' τα χέρια τέτοιο κελεπούρι.* Γυρίζει αγριεμένος στον τιμονιέρη και του λέει:

– Πάψε, φοβισιάρη κι ονειροφантаσμένη, και κοίτα το τιμόνι και πώς θα ωφεληθούμε καλύτερα απ' τον άνεμο. Κι όσο για τούτον δω τον καλομαθημένο, είναι δική μου δουλειά τι θα τον κάνω. Ελπίζω ν' ανοίξει κάποτε το στόμα του και να μας μαρτυρήσει ποιοι είναι οι γονιόι του. Τώρα που έπεσε στα χέρια μας, εύκολα δε γλιτώνει.

Κι έπιασε να δέσει και πάλι το νεαρό θεό.

Παράσταση από το διάζωμα του Μνημείου του Λυσικράτη

Μα την ίδια στιγμή, πράγματα παράξενα άρχισαν να γίνονται μπρος στα μάτια τους. Γύρω γύρω στο πλοίο άρχισαν να τρέχουν κύματα όχι

από αρμυρό θαλασσινό νερό, αλλά από κρασί ολόξανθο και μωδάτο. Η ευωδιά του χύθηκε πάνω στο καράβι κι οι ναύτες δεν χόρταιναν να την αναπνέουν.

Την ίδια στιγμή μια κληματόβεργα ξεφύτρωσε από τη βάση τού κατάρτιού, τυλίχτηκε ολόγυρά του, έφτασε ίσαμε την κορυφή του κι ύστερα, γέρνοντας προς τα κάτω, φορτώθηκε με ωραία, γυαλιστερά, ρόδινα σταφύλια. Κι ένας κισσός τυλίχτηκε κι αυτός ολόγυρα στο κατάρτι, που δε φαινόταν πια.

Βλέποντας όλα τούτα οι ναύτες, παρακαλούν γεμάτοι τρόμο τον τιμονιέρη να τους βγάλει στη στεριά. Ο τιμονιέρης το θέλει κι ο ίδιος κάτι τέτοιο. Μα στο μεταξύ ο θεός χάθηκε από μπροστά τους και στη θέση του παρουσιάστηκε ένα λιοντάρι που βρυχιέται* τρομαχτικά. Οι ναύτες κάνουν πίσω να φυλαχτούν. Μα στη μέση του πλοίου βλέπουν μια γιγαντώσωμη αρκούδα, να στέκει στα πισινά της πόδια ολόρθη και να τους κοιτάζει λαίμαργα, έτοιμη να τους αρπάξει.

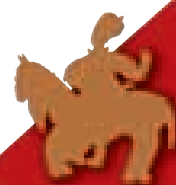
*μουγκρίζει

Τα 'χουν χάσει οι άμοιροι οι ναύτες και δεν ξέρουν πια τι να κάνουν. Μαζεύονται κι αυτοί ολόγυρα στον τιμονιέρη κι από μέσα τους παρακαλούν τους θεούς να τους γλιτώσουν από τούτα τα θεριά. Μα να! Το λιοντάρι μ' ένα τεράστιο πήδημα, ορμά κατεπάνω τους κι αρπάζει τον καπετάνιο. Οι ναύτες πήδησαν όλοι στη θάλασσα κι έγιναν δελφίνια.

Και ξαφνικά, όλα διαλύθηκαν. Το λιοντάρι έγινε πάλι ο ωραίος και γελαστός νέος, που καθόταν πριν από λίγο δίπλα στο κατάρτι. Αγκάλιασε τον τιμονιέρη και του λέει:

– Μη φοβάσαι, καλέ μου τιμονιέρη. Είμαι ο θεός Διόνυσος, ο γιος του Δία και της Σεμέλης. Όταν σε βρίσκουν πίκρες και στενοχώριες, εμένα να καλείς κι όλα θ' αλλάζουν στη ζωή σου. Όλα θα 'ναι ωραία, σαν ένα γλυκό όνειρο.

Κι ο θεός, αφήνοντας το πλοίο, χάθηκε μες στο δάσος, για να ξαναβρεί τη χαρούμενη συντροφιά του.

Δραστηριότητες

1. Χωριζόμαστε σε ομάδες, συγκεντρώνουμε πληροφορίες για το Διόνυσο και τις γιορτές του και ύστερα τις παρουσιάζουμε στην τάξη.
2. Συζητούμε για τις ομοιότητες ανάμεσα στις αρχαίες γιορτές του Διόνυσου και στις σύγχρονες εκδηλώσεις τού καρναβαλιού στις διάφορες περιοχές της Ελλάδας.
3. Οι περιπέτειες του Διόνυσου με τους Τυρρηνούς αναπαριστάνονται στη ζωφόρο του Μνημείου του Λυσικράτη (στην Αθήνα). Μπορούμε να το επισκεφτούμε για να παρατηρήσουμε από κοντά τις παραστάσεις, ή να φέρουμε πληροφορίες γι' αυτό.

Χάρης Σακελλαρίου (Θαυμακός Φθιώτιδας 1923)

Έχει υπηρετήσει στην εκπαίδευση. Τα βιβλία του για μικρούς και μεγάλους αναφέρονται στην ιστορία του τόπου μας και στους αγώνες των ανθρώπων για καλύτερη ζωή. Έργα του για μικρούς αναγνώστες: *Τρία παιδιά χαμένα στο διάστημα, Τα μικρά διαβολάκια, Ο θυμός του Ποσειδώνα, Ο γίγαντας της Σαλαμίνας.*

Προτάσεις για διάβασμα

Ελένη Χωρεάνθη, *Ελληνική μυθολογία*, εκδ. Ζαχαρόπουλος.
Λούσυ Κόουτς – Άντονι Λιούις, *Αττικός ο παραμυθάς. 100 μύθοι από την αρχαία ελληνική μυθολογία*, μετάφραση Φίλιππος Μανδηλαράς, εκδ. Πατάκη.

Το Μνημείο του Λυσικράτη

Νανά Νικολάου

Γλωσσοδέτης

Μια μέρα άσπρη ξέξασπρη
που εγώ δεν είχα μία
με τον Ρουμποκομπολογή
φύγαμε για Ρουμπία.

Στον κήπο όταν εταίζε
για πάπια μα ποια πάπια
του παπά μας του παχύ
τη φακή κατάπια.

Να τρέξει πήγε πίσω μου
μα κάτω κουβαριάστηκε
της καρέκλας το ποδάρι
ξεκαρεκλοποδαριάστηκε.

Ανέβηκα στη Τζιτζιριά
για να φωνάξω «κούι»
μα ο Τζιτζιμιτζιχότζιρας
ποτέ του δεν ακούει.

Όλου του κόσμου η Βαβέλ
σα γλωσσοδέτης μοιάζει
κι αν γλώσσεψες τη μπέρδα σου*
κανέναν δεν τον νοιάζει.

*αντί:
μπέρδεψες τη
γλώσσα σου

Δραστηριότητες

1. Βρίσκουμε κι άλλους γλωσσοδέτες. Κάθε παιδί λέει σωστά το δικό του γλωσσοδέτη. Αν δεν τα καταφέρει, μιμείται ένα ζώο.
2. Ακούμε το ποίημα, μελοποιημένο από το δίσκο του Νότη Μαυρουδή *Χάρτινο καράβι*.

Νανά Νικολάου

Ηθοποιός και στιχουργός. Γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε νομικά και θέατρο. Έχει ιδρύσει το «Θίασο 81» και παρουσιάζει θεατρικά έργα για παιδιά.

Παροιμίες

* καλύτερα

Κάλλιο* γαϊδουρόδενε παρά γαϊδουρογύρευε.
(από την Ελλάδα)

Μόνο τ' αηδόνι μπορεί να καταλάβει το τριαντάφυλλο.
(από τη Βουλγαρία)

Ο γνωστικός ποτέ δε βάζει μες στον κήπο του κασίκα για κηπουρό.
(από την Ουγγαρία)

Παροιμιόμυθοι

Άλλαξεν ο Μανωλιός
κι έβαλε τα ρούχ' αλλιώς.

Κάηκε η γριά στο χυλό,
φυσάει και το γιαούρτι.

Η αλεπού, περιμένοντας
να πέσουν απ' την κούρνια*
οι κόττες, ψόφησε απ' την πείνα.
(από την Ελλάδα)

* το μέρος που
κουρνιάζουν

Αινίγματα

Άμα βλέπω, δεν το βλέπω,
και το βλέπω όταν δεν βλέπω.

Του μιλώ και μου μιλά,
τραγουδώ, μου τραγουδά,
του γελάω, μου γελά.

Χοντρός χοντρός καλόγερος
με γένια στο κεφάλι.

Δραστηριότητες

1. Βρίσκουμε παροιμίες από την Ελλάδα και από άλλες χώρες, και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.
2. Ένα παιδί παρουσιάζει σε παντομίμα όποια παροιμία θέλει και τα άλλα παιδιά προσπαθούν να τη μαντέψουν.
3. Διαλέγουμε (ατομικά ή ομαδικά) ένα από τα αινίγματα. Το γράφουμε σ' ένα χαρτόνι και το εικονογραφούμε.

Προτάσεις για διάβασμα

Γιώργος Ιωάννου, *Παραμύθια του λαού μας*, εκδ. Ερμής.
Γιάννης Μπάρτζης, *66 φράσεις δυόμισι χιλιάδων ετών*, εκδ. Καστανιώτη.

Λογοπαίχνιδο

* είχαμε

– Να 'χαμε*, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε ένα γέρο, να φύλαγε τον κήπο,
τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

– Να 'χαμε, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε ένα γάιδαρο να καβαλήσει ο γέρος,
ο γέρος ο καημένος, ο κακοπαθημένος,
που φύλαγε τον κήπο, τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

– Να 'χαμε, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε έναν κόκορα να τσίμπαγε το γάιδαρο,
να γκρέμιζε το γέρο, το γέρο τον καημένο, τον κακοπαθημένο,
που φύλαγε τον κήπο, τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

– Να 'χαμε, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε μian αλεπού, να 'τρωγε τον κόκορα,
που τσίμπησε το γάιδαρο, που γκρέμιζε το γέρο,
το γέρο τον καημένο, τον κακοπαθημένο, που φύλαγε τον κήπο,
τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

Δραστηριότητες

1. Παίζουμε το λογοπαίχνιδο σύμφωνα με τις παρακάτω οδηγίες: Φτιάχνουμε έναν κύκλο. Ρωτάμε όλοι μαζί «να 'χαμε, τι να 'χαμε;». Ο καθένας με τη σειρά του λέει τι θα ήθελε να έχει και συνεχίζουμε την ιστορία με τον ίδιο τρόπο.
2. Φέρνουμε και άλλα λογοπαίχνιδα ή οδηγίες για ομαδικά παιχνίδια. Μπορούμε να τα παρουσιάσουμε στην τάξη ή να τα παίζουμε στην αυλή.

Προτάσεις για διάβασμα

Θέτη Χορτιάτη, *Τα παιχνιδόλεξα*, εκδ. Κέδρος.

Μαρούλα Κλιάφα – Ζωή Βαλάση, *Ας παίξουμε πάλι*, εκδ. Κέδρος.

Παραμύθι

Ο μόχθος της μύγας

Στο παζάρι χθες που πήγα
είδα μια τεμπέλα μύγα
και μου ήρθε στο μυαλό
παραμύθι γελαστό.*

* αγορά

Πρέπει να σας την πω τούτη την ιστορία, για να γελάσετε όπως γέλασα κι εγώ, όταν μου την έφερε ο άνεμος στ' αυτιά μου. Ακούστε λοιπόν:

Ήταν μια μέρα με τσουχτερό κρύο. Ένα κρύο παράξενο. Και σε κείνο το αφάνταστο και παράξενο κρύο δύο βόδια σ' έναν κάμπο τραβούσαν με κόπο το άροτρο.* Τραβούσαν και ιδρώναν, τραβούσαν και ιδρώναν. Είχαν ξεκάμει πια τα καημένα. Ο κύρης τους προσπαθούσε συνέχεια να τους δίνει κουράγιο φωνάζοντας:

– Άιντε μπρος, καμάρια μου, και τελειώνουμε! Άιντε, παλικάρια μου!

Κι όταν εκείνα κοντοστέκονταν λιγάκι να ξεποστάσουν,* έτρωγαν μια δυνατή βιτσιά* στα καπούλια και συνέχιζαν αδιαμαρτύρητα. Όπως λοιπόν εκείνα όργωναν, περνά πετώντας μια μύγα και κάθεται στο κέρατο του ενός βοδιού. Βολεύεται, στηρίζεται καλά σε ένα αναπauτικό σημείο και απολαμβάνει το θέαμα.

* εργαλείο για το όργωμα της γης

* να ξεκουραστούν

* ξυλιά

Περνά από εκεί και μια αλεπού που βλέπει τη μύγα και της χαμογελά. Καθώς γνωρίζονταν από παλιά, τη χαιρετά εγκάρδια:

– Καλημέρα, κουμπάρα μύγα.

– Καλημέρα και σε σένα, κουμπάρα αλεπού!

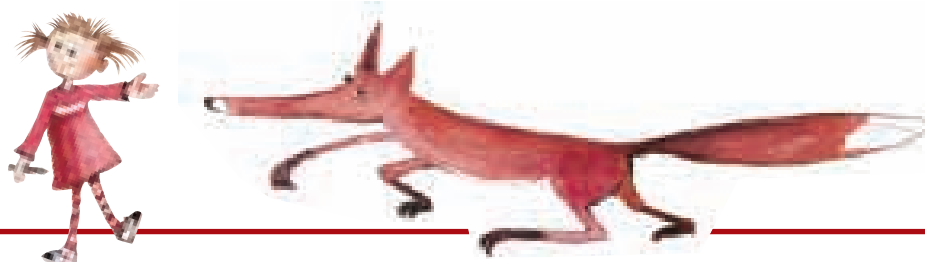
– Τι χαμπάρια, κουμπάρα μύγα; Τι γίνεται;

Και η μύγα με βαθύ αναστεναγμό απάντησε στην αλεπού:

– Αχ, μα τι θέλεις να γίνεται, βρε κουμπάρα αλεπού; Δε βλέπεις; ...

Οργώνουμε!

(παραμύθι από την Καλαβρία)

Δραστηριότητες

1. «Αχ, μα τι θέλεις να γίνεται, βρε κουμπάρα αλεπού; Δε βλέπεις; ... Οργώνουμε!»: Ας συζητήσουμε για την απάντηση της μύγας στην αλεπού.
2. Τι άλλο θα μπορούσαν να πουν μεταξύ τους η μύγα και η αλεπού; Δημιουργούμε έναν δικό μας διάλογο και τον παρουσιάζουμε στην τάξη.
3. Μπορείς να συνεχίσεις την ιστορία; Τι φαντάζεσαι ότι έγινε μετά;
4. Το παραμύθι που διαβάσαμε προέρχεται από την Καλαβρία της Κάτω Ιταλίας. Μπορείτε να ακούσετε τραγούδια άλλων περιοχών, όπου μιλούν ελληνικά από το δίσκο *Η ελληνική μουσική παράδοση της Κάτω Ιταλίας* του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος.
5. Να φέρετε εικόνες ή φωτογραφίες με διάφορα γεωργικά εργαλεία. Αν υπάρχει στην περιοχή σας λαογραφικό μουσείο, μπορείτε να το επισκεφθείτε και να αναζητήσετε τέτοια εργαλεία.

Πρόταση για διάβασμα

Μαρούλα Κλιάφα, *Παραμύθια της Θεσσαλίας*, εκδ. Κέδρος.

Πιπίνα Τσιμικάλη

Ο Πρασινοσκούφης

Πέρυσι την παραμονή των Φώτων έγινε το κακό. Όλοι οι καλικάντζαροι που είχαν σκορπιστεί στα κεραμίδια και στις καμινάδες των σπιτιών του χωριού ήταν έτοιμοι. Με το πρώτο που θα 'βλεπαν τον παπα-Θύμιο να βγαίνει με την αγιαστούρα* του, θα 'φευγαν, θα 'τρεχαν κουτρουβαλώντας μακριά στ' ανήλιαγο και πυκνό δάσος, πίσω απ' το ψηλό βουνό. Εκεί, κάτω από ένα γέρικο έλατο, περίμενε ανοιχτή μια μικρή τρύπα που κατέβαινε, με κάτι μικρούτσικα σκαλοπάτια, βαθιά μέσα στην κατοικία τους.

Ήταν ένα σπήλαιο μικρούτσικο κι αυτό, μα όμορφο και γεμάτο από λαμπερά γυαλιά και πετράδια, κόκκινα, πράσινα, κίτρινα, άσπρα και γαλάζια, που λαμποκοπούσαν σα να βρίσκονταν έξω και να τα χτύπαε το φως κι ο ήλιος.

Μόλις έμπαινε κι ο τελευταίος καλικάντζαρος, η τρύπα έκλεινε μοναχή της και δεν μπορούσε πια να βγει κανένας έξω στη γη, παρά μονάχα του χρόνου τα Χριστούγεννα, που ξανάνοιγε πάλι μοναχή της.

Το 'ξεραν αυτό οι καλικάντζαροι, μα δεν τους ένοιαζε. Έτσι γινόταν από παλιά, από τότε που βρέθηκαν, και είχαν συνηθίσει. Έπειτα, δεν τους έλειπε και τίποτα μέσα στη σπηλιά. Και φαγητά είχε το κελάρι* τους και νεράκι καθαρό έβγαζε ο βράχος και βιβλία είχαν που τους τα διάβαζε ο παππούς, και τη δουλειά τους. Άλλοι μαγείρευαν, άλλοι συγύριζαν τη σπηλιά, άλλοι πελεκούσαν κι έδιναν όμορφα σχήματα στα πετράδια. Ως και μουσικοί ήταν ακόμα, που έπαιζαν όργανα στις γιορτές. Χώρια πια που τα βράδια, γύρω στο μακρύ τραπέζι, έλεγε καθένας την ιστορία του, πώς τα πέρασε τις δώδεκα μέρες πάνου στη γη. Κοντολογίς,* δεν περνούσανε και άσχημα.

Εκείνη τη χρονιά, η πρώτη δουλειά του Πρασινοσκούφη, του μικρού καλικάντζαρου, καθώς βγήκε πάνου στη γη, ήταν να τρέξει στα κεραμίδια του μύλου του μπαρμπα-Κώστα. Ήξερε πως ζυγώνει* ο καιρός που θα 'φτιαχνε η θεία Κώσταινα τις τηγανίτες. Κι απ' όσες τηγανίτες

* κλαδί βασιλικού, με το οποίο ο ιερέας αγιάζει τους πιστούς

* αποθήκη για τρόφιμα

* με λίγα λόγια

* πλησιάζει

είχε δοκιμάσει ο Πρασινοσκούφης, αυτές του άρεσαν πιο πολύ. Έξω φαίνονταν ροδοκόκκινες και τραγανιστές, μα μόλις τις τρύπαγε το δόντι γίνονταν μαλακές, σα λουκούμι, κι έλιωναν στο στόμα.

Από τα κεραμίδια ανέβηκε στην καμινάδα και γλίστρησε σιγά σιγά πιο κάτω να ιδεί. Επιτυχία! Η θεία Κώσταινα έψηνε τηγανίτες, κι ο μπαρμπα-Κώστας με τα παιδιά καθισμένοι στο τραπέζι περίμεναν. Και σε μια στιγμή που η μυλωνού σήκωσε τα μάτια της από το τηγάνι και κοίταξε τον άντρα της, που κάτι της είπε, ο Πρασινοσκούφης βούτηξε κι άρπαξε την πρώτη.

Κι η μυλωνού τηγάνιζε, κι ο Πρασινοσκούφης άπλωνε το χεράκι του και σούφρωνε,* όποτε έβρισκε ευκαιρία. Σιγά σιγά, μάλιστα, ξεθάρρεψε και τις βουτούσε στο βάζο με το μέλι που ήταν δίπλα. Στο τέλος έκρυσσε και δύο, τις τελευταίες, σ' ένα κούφωμα* της καμινάδας, για να τις φάει αργότερα.

Ε, από το μύλο του μπαρμπα-Κώστα δεν ξεκόλλησε ο Πρασινοσκούφης όλες τις ημέρες, από του Χριστού μέχρι την παραμονή των Φώτων! Καλύτερα να πούμε πως από το τζάκι του μπαρμπα-Κώστα δεν ξεκόλλησε. Εκεί ήταν χωμένος και την παραμονή κι έτρωγε τηγανίτες, κι ούτε άκουσε το σύνθημα που έδωσε ο γερο-καλικάντζαρος, ο παππούς του, που ήτανε και αρχηγός, για να σηκωθούν να φύγουν. Σε λίγο που τις έφαγε ανέβηκε να ιδεί, μα ήταν αργά! Οι καλικάντζαροι είχαν φύγει!

Άρχισε τότε να τρέχει κατά το δάσος μ' όλα του τα δυνατά κι έφτασε ίσα ίσα τη στιγμή που έκλεινε η πόρτα της σπηλιάς τους.

– Ω, δυστυχία μου, είπε τότε το κακόμοιρο, τι θα γίνω τώρα ολομόναχο: Πού να πάω και πού να σταθώ; Αν ήταν τουλάχιστο καλοκαίρι, κάπου θα έβρισκα στο δάσος να τρυπώσω και να φάω τίποτα! Μα με τέτοιο καιρό θα κοκαλώσω!

Πραγματικά, στο ψηλό και πυκνό δάσος δεν έβλεπε τίποτ' άλλο παρά ένα παχύ στρώμα κάτασπρου χιονιού, και τα δέντρα ήτανε κι αυτά γεμάτα χιόνι, από την κορυφή μέχρι τα κάτω κλαδιά, που έγερναν από το βάρος του. Το δάσος απλωνόταν ήσυχο και σιωπηλό, τ' αγρίμια, μικρά και μεγάλα, είχαν τρυπώσει στις φωλιές τους, και μονάχα κάπου κάπου φαινόταν πάνω στο χιόνι τίποτα αχνάρια* από λύκο ή αλεπού.

* έκλεβε

* βαθούλωμα

* ίχνη, πατημασιές

– Άσχημα τα πράγματα! είπε ο Πρασινοσκούφης. Μα δεν τα 'χασε. Έκαμε μερικές βόλτες έξω από την τρύπα της σπηλιάς και κοίταζε τ' αχνάρια των παπουτσιών του. Ήταν μικρότερα από τ' αχνάρια της αλεπούς και πιο κοντά το ένα με το άλλο. Κι ήταν φυσικό αυτό, γιατί όλος όλος ο Πρασινοσκούφης δεν ήταν ψηλότερος από μια πιθαμή. Ευτυχώς που η σκουφίτσα του ήταν ψηλή και μυτερή και του χάριζε λίγο ανάστημα. Έξαφνα χτύπησε το κεφάλι του.

– Βρε, είπε, δεν πηγαίνω πάλι στην θείας Κώσταινας να περάσω το χειμώνα μου; Φωτιά στο τζάκι έχει και τον τρόπο τον ξέρω να σουφρώνω τις πίτες από το τηγάνι της. Καλά θα περάσω!

Δραστηριότητες

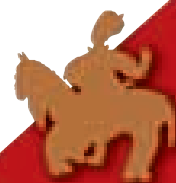
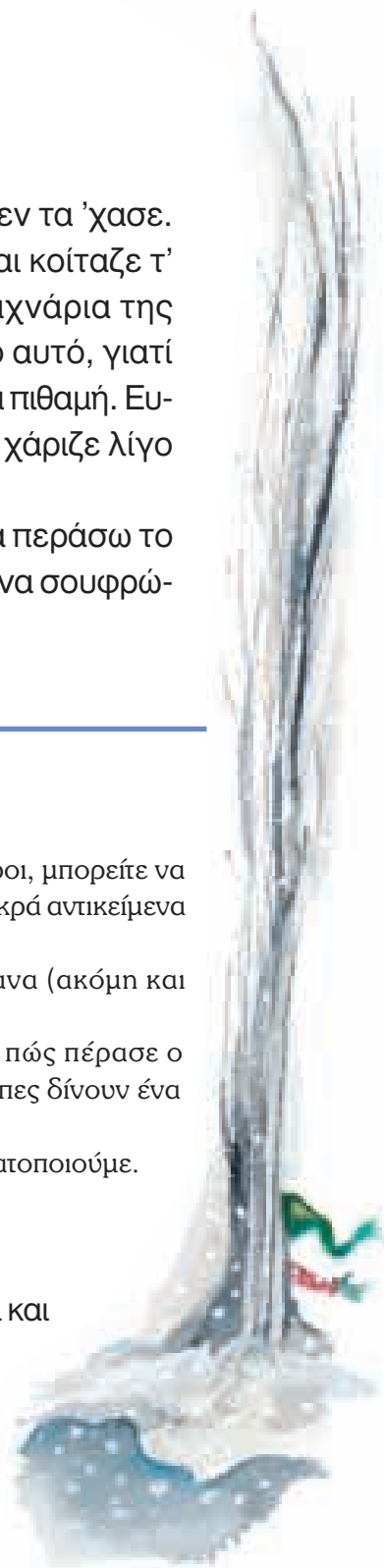
1. Αφού φανταστείτε τα πειράδια που έφτιαχναν οι καλικάντζαροι, μπορείτε να κατασκευάσετε και σεις τα δικά σας, αξιοποιώντας διάφορα μικρά αντικείμενα (πέρλες, ψηφίδες, χαλίκια).
2. Δημιουργούμε μελωδίες, χρησιμοποιώντας μουσικά όργανα (ακόμη και αυτοσχέδια), και τις τραγουδάμε.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Οι μισές γράφουν ή διηγούνται πώς πέρασε ο καλικάντζαρος στο σπίτι της θείας Κώσταινας, ενώ οι υπόλοιπες δίνουν ένα διαφορετικό τέλος στην ιστορία του Πρασινοσκούφη.
4. Βρίσκουμε κι άλλες ιστορίες με καλικάντζαρους και τις δραματοποιούμε.

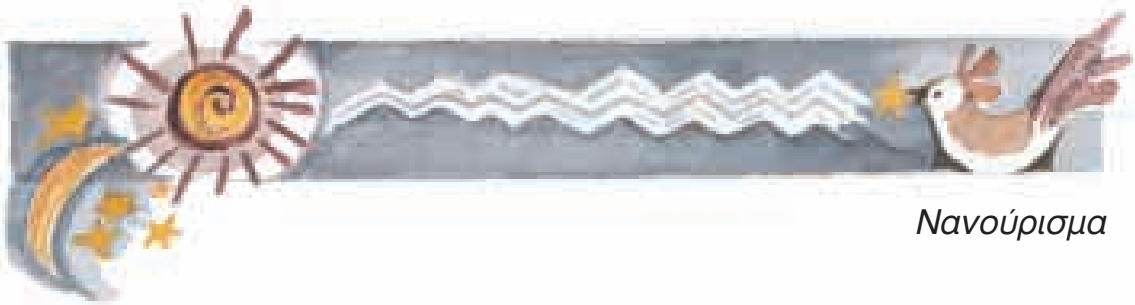
Πίπια Τσιμικάλη (1903 - 1987)

Ασχολήθηκε περισσότερο με το παραμύθι. Έχει κάνει και μεταφράσεις. Άντλησε τα θέματά της από τη φύση, την παράδοση και την ιστορία. Ορισμένα από τα έργα της είναι: *Παραμύθια του Αισώπου*, *50 νέα παραμύθια*, *Ο χαρταετός*, *Η κόκκινη ομπρέλα*, *Ιστορίες Κατοχής* κ.ά.

Πρόταση για διάβασμα

Ζωή Βαλάση και Κατσιμιχαίοι, *Το καλικαντζαράκι των Χριστουγέννων*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Νανούρισμα

Ύπνε μου, έπαρέ μου το

* πήγαινε

* πατέρα

* του νονού

* όσα ζώα
βόσκουν

* υγεία

* προίκα

* μοσχάρια

Υπνε μου κι έπαρέ μου το, κι άμε* το στα περβόλια
και την ποδιά του γέμισε τριαντάφυλλα και ρόδα.
Τα ρόδα να 'ν' της μάνας του, τα μήλα του κυρού* του
και τ' άσπρα τα τριαντάφυλλα να 'ναι του σάντουλού* του.
Ο ύπνος τρέφει τα μωρά κι ο κάμπος τα βοσκάρια,*
κι έμενα το παιδάκι μου το τρέφουνε τα χάδια.
Ο ύπνος μου στα μάτια σου κι η γεια* στην κεφαλή σου
κι η αγρυπνιά στον κύρη σου να κάμει το προικί* σου.
Κοιμήσου που στο γάμο σου, στ' αρραβωνιάσματά σου
θ' ανοίξουν ρόδα και ανθοί μέσα στην κάμαρά σου.
Τα χιόνια αλεύρια θα γενούν και τα βουνά δαμάλια*
κι η θάλασσα γλυκό κρασί να πιουν τα παλικάρια.

Δραστηριότητες

1. Φέρνουμε στην τάξη νανουρίσματα της πατρίδας μας. Τα παρουσιάζουμε στους άλλους και συζητάμε γι' αυτά.
2. Μπορούμε να φτιάξουμε ένα βιβλίο με τα νανουρίσματα των παιδιών τής τάξης μας.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες· η κάθε ομάδα ζωγραφίζει μια εικόνα για κάθε νανούρισμα, βάζει έναν τίτλο και διακοσμεί την τάξη.
4. Μαγνητοφωνούμε νανουρίσματα και τα τραγουδάμε στην τάξη. Μπορούμε να ακούσουμε νανουρίσματα από τον ψηφιακό δίσκο του Νίκου Κυπουργού *Νανουρίσματα*, με τη Σαββίνα Γιαννάτου, ή από την κασέτα *Νανουρίσματα*, ταχταρίσματα, σε μουσική Λάзарου Κουζινόπουλου.

Πρόταση για διάβασμα

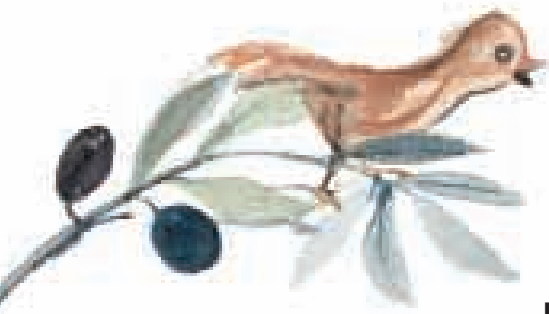
Νανουρίσματα, Ταχταρίσματα, Παινέματα..., επιμ. Μαργαρίτα Κουλεντιανού, εκδ. Θυμάρι.

«Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα
πρώτα Δόξα Σοι»

*Κάθε που αγκαλιάζω έναν
άνθρωπο, Κύριε, θαρρώ
πως κρεμιέμαι από
το λαιμό σου.*

Νικηφόρος Βρεττάκος

Νικηφόρος Βρεττάκος

Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί

Καθόταν ο Ιησούς κοντά στο ποτάμι,
στη ρίζα ενός δέντρου
και περίμενε τη μητέρα του. Δίπλα στ' αυτί του,
πάνω σ' ένα κλαδί, που η πνοή του φωτός
περισσότερο
παρά το αγεράκι το σάλευε ανάλαφρα,
κελάηδαγε, αμέριμνο, ένα πουλί.
Απ' το ράμφος του έσταζαν διάφανες τρίλλιες*
στο ποτάμι που κύλαγε. Χαμογελούσε
ο Ιησούς.
Περιμένανε τη μητέρα του να τους φέρει
δυο δάχτυλα
μαύρο ψωμί. Η ζωή είναι όμορφη.

* κελαηδήματα

Δραστηριότητες

1. Φανταζόμαστε έναν διάλογο ανάμεσα στον Ιησού και το πουλί. Τι θα μπορούσαν να πουν, άραγε, μεταξύ τους;
2. Πώς νιώθεις διαβάζοντας τη φράση «Η ζωή είναι όμορφη», με την οποία τελειώνει το ποίημα;
3. Ποιες εικόνες του ποιήματος δικαιολογούν τη λέξη «Ειρήνη» του τίτλου του;
4. Ζωγραφίζουμε όποια εικόνα του ποιήματος μας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση.

Νικηφόρος Βρεττάκος (Σπάρτη 1911 - 1991)

Λυρικός ποιητής, στο έργο του οποίου υπάρχει χαρούμενη διάθεση, αισιοδοξία και αγάπη για τον άνθρωπο. Στις συλλογές *Ο Ταΰγετος και η σιωπή* και *Ο χρόνος και το ποτάμι* κυριαρχεί η παρουσία της φύσης και η γενέθλια γη. Τα ποιήματά του κυκλοφορούν σε τρεις τόμους, *Τα ποιήματα I, II, III*.

Πρόταση για διάβασμα

Φρόσω Χατόγλου, *Καλημέρα ειρήνη*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ

Είσαι ο ουρανός ο απέραντος

Είσαι ο ουρανός ο απέραντος κι είσαι κι η μικρή φωλιά [...].
Η ακτίνα Σου έρχεται απάνω σε τούτη τη γη, τη δική μου,
με αγκαλιά ορθάνοιχτη, όλη την ημέρα, για να φέρει σα γυρίσει
πίσω στα πόδια Σου σύννεφα
γινωμένα* από τα δάκρυά μου,
από τους στεναγμούς μου κι από τα τραγούδια μου [...].
Πάντα στη ζωή μου Σε αναζήτησα με τα τραγούδια μου.
Ήταν αυτά που μ' οδήγησαν από πόρτα σε πόρτα και μ' αυτά ένωσα
ολόγουρά μου, ψάχνοντας κι αγγίζοντας τον κόσμο μου.

*φτιαγμένα

Δραστηριότητες

1. Το κείμενο αυτό είναι ένα είδος προσευχής προς το Θεό. Μπορείς να γράψεις και εσύ μια προσευχή;
2. Υπάρχουν στιγμές που χρειάστηκε να ζητήσουμε κάτι πολύ συγκεκριμένο στην προσευχή μας. Ας μιλήσουμε γι' αυτές στην τάξη μας.
3. «Είσαι ο ουρανός ο απέραντος» – «Πάντα στη ζωή μου Σε αναζήτησα με τα τραγούδια μου»: Πώς καταλαβαίνετε αυτές τις προτάσεις;

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ (1861 - 1941)

Ινδός ποιητής και μυθιστοριογράφος που τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1913. Έκανε πολλά ταξίδια και επισκέφθηκε ανάμεσα σε άλλες χώρες και την Ελλάδα. Έγραψε ποιήματα για τη φύση, την αγάπη και την παιδική αθωότητα. Παράλληλα ασχολήθηκε με πολιτικά και κοινωνικά θέματα. Μερικά από τα βιβλία του είναι: *Εκατό ποιήματα του Καμπύρ*, *Πυγολαμπίδες*, *Η θρησκεία του ανθρώπου*.

Ο Νορντίν στην εκκλησιά

* δυο γιορτές
την ίδια μέρα
* γιαγιά

Την άλλη μέρα ξυπνήσανε κι ήταν κεφάτοι. Ήτανε Κυριακή και διπλόσκολο.* 21 Μαΐου, Κωνσταντίνου και Ελένης, γιόρταζε ο πατέρας. Εκτός από τη νενέ,* που δεν την αφήνανε τα ποδάρια της, όλοι οι άλλοι ετοιμάζονταν για την εκκλησιά. Η μαμά είχε φτιάξει άρτο και τον πήγε στην εκκλησιά αποβραδís μέσα στο πανέρι με την ολοκέντητη πετσέτα. Τον ζύμωσε μόνη της με ζάχαρη, κανέλα και μαστίχα. Μοσκομύρισε το σπίτι σαν τον έφερε από το φούρνο ροδοκόκκινο και πασπαλισμένο με σουσάμι.

Ο Νορντίν δεν είχε ιδέα τι συνέβαινε. Οι γιορτινές καμπάνες τον τρομάξανε. Ο Αργύρης ήθελε να τον πάρουν μαζί τους στην εκκλησιά, επέμενε, αλλά ο πατέρας ήταν σκεπτικός.

– Δεν ξέρω, είπε, αν πρέπει να τον πάρουμε, έχει άλλη πίστη. Κι ίσως κακοφανεί και του πατέρα του, του Μουσταφά.

Ο Νορντίν, άμα του εξήγησε η νενέ, είπε κι εκείνος πως κάτι τέτοιο, να πάει δηλαδή σε χριστιανική εκκλησιά την ώρα της λειτουργίας, μπορεί και να εξόργιζε τον πατέρα του. Αλλά ο ίδιος ήθελε πολύ να δει τι κάνουν οι χριστιανοί στις εκκλησιές τους και πώς προσκυνούν το δικό τους Αλλάχ. Δε θα 'λεγε τίποτα στον πατέρα του. Θα το κρατούσε μυστικό. Και θα 'ταν το μοναδικό τουρκάκι στον τόπο του που πάτησε σε χριστιανική εκκλησιά να λειτουργηθεί!

Τι το 'θελαν όμως να πάρουν τον Νορντίν στην εκκλησιά;

Δεν ήταν μόνο που σαν έφτασαν έβγαλε τα παπούτσια του και τα άφησε πίσω από την πόρτα, αλλά πήρε και το χαλάκι που σκούπιζε ο κόσμος τα πόδια του, το 'βαλε μες στη μέση κι έπεσε γονατιστός μπρούμυτα. Κάθε τόσο σήκωνε το κεφάλι, χτυπούσε τις παλάμες του στο μωσαϊκό και ξανάπεφτε με το κούτελο ν' αγγίζει το πάτωμα. Οι γυναίκες άρχισαν να ψουψουρίζουν κι η εκκλησάρισσα πήγε και τον σήκωσε. Η μαμά τον πήρε από το χέρι και τον οδήγησε σ' ένα στασίδι.* Μα ούτε κι εκεί κάθισε πάνω από πέντε λεπτά. Κατέβηκε και πήγε ίσα

* Εύλινο
κάθισμα

στο δεσποτικό. Κάθισε στο θρόνο του δεσπότη κι άπλωσε τα χέρια του στα σκαλιστά μπράτσα του, σαν να 'ταν ο Μέγας Βεζίρης των τζαμιών και των ναών της Ανατολής. Από κει τον τράβηξε γρήγορα γρήγορα ο πατέρας και τον πήρε κοντά του στο ψαλτήρι. Τον κρατούσε απ' το μανίκι και, μόλις έκανε να φύγει, τον τραβούσε, κι ο Νορντίν ησύχαζε.

Ο Αργύρης, ντυμένος διακάκι, ήτανε στο ιερό. Έβγαζε πότε πότε το κεφάλι του από τη μικρή πύλη και παρακολουθούσε με ανησυχία, αλλά και με ευθυμία, τα καμώματα του Νορντίν.

Το επεισόδιο έγινε όταν ήταν να διαβάσει ο παπάς το ευαγγέλιο και ο Αργύρης βγήκε κρατώντας το μικρό μανουάλι. Ο Νορντίν, ποιος ξέρει πώς του φάνηκε, ξέφυγε από το χέρι του πατέρα κι έτρεξε σαν

* μάλωσε

σίφουνας να πάρει από τα χέρια του Αργύρη το μανουάλι. Έγινε μια μικροβαβούρα και τότε επενέβη ο επίτροπος. Έπιασε τον Νορντίν, τον τράβηξε και, μαζί με τον πατέρα, τον έβγαλε έξω. Έξω εκεί, με χαμηλή και νευριασμένη φωνή, έψαλε τον αναβαλλόμενο* στον πατέρα και τον Αργύρη, που κουβάλησαν στην εκκλησιά ένα άγνωστο τρελόπαιδο. Πού να 'ξερε ο επίτροπος πως το τρελόπαιδο αυτό ήταν ένα τουρκάκι που δεν ήξερε πως, όταν ένα αγόρι είναι ντυμένο διακάκι, δεν παίζει, αλλά παίρνει μέρος στη θεία λειτουργία!

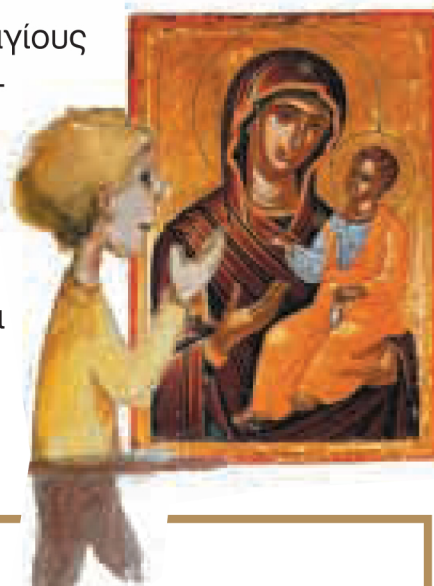
Ο Νορντίν εντυπωσιάστηκε απ' την εκκλησιά του χριστιανού Αλλάχ. Όλο το μεσημέρι τα κουβέντιαζε με τη νενέ. Δεν μπορούσε να χωνέψει γιατί οι χριστιανοί κάνουν τέτοιες ζωγραφιές. Και τι άσκημοι γέροι με μακριές γενειάδες ήταν αυτοί στους τοίχους! Και ποιοι ήταν εκείνοι οι καβαλάρηδες, ο ένας με τ' άσπρο άλογο, που είχε χώσει το κοντάρι του στην καρδιά ενός αγριάνθρωπου, κι ο άλλος με το μαύρο άλογο, που καρφώνει ένα δράκο; Και γιατί τόσες μωρομάνες με τα μωρά στην αγκαλιά και μια μάλιστα απ' αυτές να το βυζαίνει κιόλας; Άσε την άλλη που είχε τρία χέρια, και την άλλη, χωρίς μωρό στην αγκαλιά, που φορούσε μαντίλα μαύρη κι έμοιαζε με χανούμ* χωρίς φερετζέ!* Κι εκείνος ψηλά ψηλά τι έκανε και τον κάρφωσαν σε δυο ξύλα με ανοιχτά χέρια, και στο στήθος είχε μια λαβωματιά και στο κεφάλι φορούσε στεφάνι από αγκάθια; Και γιατί τους ανάβανε κεριά και τους φιλούσαν στις πληγές τους, στα πόδια τους, και τις μωρομάνες στο μάγουλο;

* μουσουλμάνα
* κάλυμμα
του προσώπου

Ζαλίστηκε η νενέ με τις τόσες ερωτήσεις. Μάταια προσπαθούσε να εξηγήσει στον Νορντίν πως οι ζωγραφιές απεικονίζουν τις μορφές των αγίων της πίστης μας και πως μ' αυτές επικοινωνούμε με το πνεύμα τους στον Ουρανό. Οι εικόνες είναι οι γέφυρες που ενώνουν τη σκέψη των απλών ανθρώπων με το αθάνατο πνεύμα της άγιας μορφής. Πώς αλλιώς να χωρέσει το φτωχό μυαλό του ανθρώπου το Θεό του, αν δεν τον στήσει απέναντί του, να τον βλέπει, να τον αγγίζει και να τον παρακαλεί κοιτάζοντάς τον όρθιος και κατά πρόσωπο;

Πολλά του 'πε η νενέ τού Νορντίν για τους αγίους και την Παναγία που κρατά το Χριστό και σκεπάζει όλα τα παιδιά του κόσμου, ακόμα και τα τουρκάκια.

Ο Νορντίν άλλα κατάλαβε, άλλα όχι. Του άρεσε πολύ όμως η ιστορία της παρθένας Μαρίας, που σαν μητέρα του κόσμου προστατεύει όλα τα παιδάκια, όπου κι αν ζούνε.

Δραστηριότητες

1. Πώς συμπεριφέρθηκε ο Νορντίν, όταν βρέθηκε στη χριστιανική εκκλησία; Μπορείς να εξηγήσεις τη συμπεριφορά αυτή;
2. Να φέρετε πληροφορίες για τα τζαμιά ή να επισκεφτείτε ένα τζαμί, αν υπάρχει στον τόπο σας.
3. Η Παναγία «σαν μητέρα του κόσμου προστατεύει όλα τα παιδάκια, όπου κι αν ζούνε». Ας γράψουμε μια δική μας φράση για την Παναγία ή για το Θεό.
4. Μπορείς να αφηγηθείς την ιστορία τού Νορντίν με δικά σου λόγια;

Έλσα Χίου (Πειραιάς 1954)

Μεγάλωσε στη Σάμο, όπου και ζει. Συνεργάζεται με εφημερίδες και λογοτεχνικά περιοδικά. Έχει γράψει ποιήματα, διηγήματα και μυθιστορήματα για παιδιά και νέους. Η Νενέ η Σμυρνιά κυκλοφόρησε το 1996.

Ντίνα Χατζηνικολάου

Η δική μου προσευχή

Την προσευχή που θα σας πω
κάνεις δε μου την έχει μάθει.
Έρχετ' απ' της καρδιάς τα βάθη.

Θεέ Φύλαγε, Θε μου, τα τριζόνια,
που γαληνεύουν τη νυχτιά.
Σώσε το δέντρο απ' τη φωτιά!

Βοήθα τ' ανέμελο τζιτζίκι
μη σταματήσει το τραγούδι.
Κι από το ταπεινό λουλούδι

ίσαμε τ' ανθρωπάκι εμένα,
όλα να ζουν ευτυχισμένα
τα πλάσματα πάνω στη γη.

Δραστηριότητες

1. Τι άλλο νομίζετε ότι θα μπορούσε να ζητήσει το «ανθρωπάκι» στην προσευχή του;
2. Στο ποίημα αυτό, όπως και στο ποίημα του Ρ. Ταγκόρ, περιγράφονται δύο τρόποι προσευχής. Υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσά τους;

Ντίνα Χατζηνικολάου (Αθήνα 1931)

Ασχολήθηκε με τη μουσική και τη λογοτεχνία. Έγραψε παραμύθια, μικρά θεατρικά έργα, καθώς και έργα για το κουκλοθέατρο. Ποιήματα και διηγήματά της έχουν περιληφθεί σε ανθολογίες και σχολικά βιβλία. Μερικά έργα της: *Η Αγαπούλα του καλοκαιριού*, *Φέφε, ο μεγάλος πιανίστας* και άλλες ιστορίες.

Κάλαντα

Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς

Τα κάλαντα είναι τραγούδια που τα λένε συνήθως τα παιδιά την παραμονή των μεγάλων εορτών της χριστιανοσύνης, πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι. Υπάρχουν κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς (του Αγίου Βασιλείου), των Φώτων και του Σαββάτου του Λαζάρου. Το περιεχόμενό τους, που έχει αρχικά σχέση με τις παραπάνω γιορτές, περιλαμβάνει ευχές και εγκώμια γι' αυτούς στους οποίους ψάλλονται. Ακόμη, υπάρχουν διαφορές στα λόγια τους από περιοχή σε περιοχή.

Σ' αυτό το σπίτι που 'ρταμε* πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού χρόνους πολλούς να ζήσει.
Αφέντη, αφέντη, ολάφεντε,* αφέντη φημισμένε,
στην ξενιτιά και τη Φραγκιά, στον κόσμο ξακουσμένε,
αφέντη μ' ρήγα* να σε δω ή μπάιλο* στην Πόλη
και βασιλιά στον τόπο σου να σε τιμήσουν όλοι.
Πολλά είπαμε τ' αφέντη μας· ας πούμε της κυράς μας.
Κυρά χρυσή και λυγερή,* κυρά χαριτωμένη,
με φρονιμάδες κι ευμορφιές εσύ 'σαι στολισμένη.
Κυρά μου, όταν βούλεσαι* στην εκκλησιά να πάγεις,
να προσκυνήσεις το Θεό, την προσευχή να κάνεις,
βάνεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθι
και του κοράκου το φτερό βάνεις γαϊτανοφρύδι.*
Εσέ, κυρά μου, σου 'πρεπε βασίλισσα να γίνεις,
να κάθεται στο θρόνο σου, τις ευμορφιές να κρίνεις.
Κυρά με τους πολλούς υιούς τους μοσκαναθρεμμένους
στην προκοπή και στα καλά καλοσυνηθισμένους,
που λούζεις τους, χτενίζεις τους και στο σχολειό τούς στέλνεις,
να μάθουν χάριν κι αρχοντιές,* πολλά τους παραγγέρνεις.*

* που ήρθαμε

* μεγάλε αφέντη

* αυτοκράτορα
* βάιλο (πρόξενο
της Βενετίας στην
Κωνσταντινούπολη)

* κομψή

* θέλεις

* λεπτό και
όμορφο
φρύδι, μαύ-
ρου χρώματος

* ευγενική και
αρχοντική
συμπεριφορά
* παραγγέλνεις

Δραστηριότητες

1. Οι ευχές που λέγονται στα κάλαντα δηλώνουν τις επιθυμίες που είχαν οι κάτοικοι της Κεφαλονιάς τα παλαιότερα χρόνια. Να βρείτε ποιες είναι αυτές οι ευχές. Ποια επιθυμία κρύβει η καθεμιά;
2. Αν γράφατε δικά σας κάλαντα σήμερα, τι θα ευχόσαστε στις κόρες της κυράς;
3. Να συγκεντρώσετε κάλαντα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Υπάρχουν λέξεις ή φράσεις που επαναλαμβάνονται σ' αυτά;
4. Αφού ακούσετε κάλαντα από διάφορα μέρη, να συνθέσετε δικά σας πρωτοχρονιάτικα κάλαντα με ευχές που να ικανοποιούν επιθυμίες και όνειρα των ανθρώπων της εποχής μας.
5. Να μάθετε τα κάλαντα της Κεφαλονιάς και να τα ψάλετε στη χριστουγεννιάτικη γιορτή του σχολείου σας.

Κάλαντα (Μυτιλήνη)

Πρόταση για διάβασμα

Χρήστος Μπουλώτης, *Επτά ιστοριούλες γιορτινές και παράξενες, επτά*, εκδ. Πατάκη.

Βούλα Μάστορη

Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο

Ευτυχώς τα δάκρυα στέγνωσαν γρήγορα κοντά στη μαμά και στον μπαμπά. Και μ' άρεσε η εκκλησία έτσι μικρή που ήταν. Ούτε χώριζε κανείς τούς άντρες από τις γυναίκες. Κι ήταν γιομάτη γιαγιάδες και παππούδες, που άκουγαν ευχαριστημένοι τον παπά που έφελνε. Κοντά του στέκονταν λίγοι άντρες κι έκαναν τους ψάλτες.

Εμείς καθόμασταν σε κάτι ψηλές και στενές καρέκλες, με πλάτη και χέρια, όλο ξύλο, που έμοιαζαν με κασετίνες.

Μπροστά μας ήταν ο Επιτάφιος γιομάτος λουλούδια. Και δίπλα του μερικά κορίτσια που τραγουδούσαν το «Αι γενεαί πάσαι ...»* και το «Έρανον* τον τάφον ...». Α, τα έλεγαν τόσο ωραία! Ακουγόταν η φωνή τής καθεμιάς ξεχωριστά! Σαν να τραγουδούσε μόνη της!

Κι ας έλεγε η μαμά έπειτα:

– Θεέ μου, τι παράφωνες οι μικρές!...

Εμένα μου άρεσαν.

Όπως μου άρεσε κι ο παπάς μας, που όλο με κοίταζε και μου χαμογελούσε. Και με χάιδευε κιάλας σαν περνούσε από κοντά μου. Και δε θύμωνε που πήγαινα ολοένα κι έπιανα τον Επιτάφιο. Ούτε όταν μύριζα τα λουλούδια. Ούτε όταν πήρα μερικά να χαρίσω στη μαμά. Ούτε όταν πήγα στα κορίτσια και τραγούδησα κι εγώ:

– Θ' αναστηθεί ο Χριστούληγης!

Ένα, ξέρεις, ολότελα δικό μου τραγούδι. Μετά, οι άντρες που έκαναν τους ψάλτες σήκωσαν τον Επιτάφιο. Κι όταν ο παππούλης ζήτησε ένα νέο να σηκώσει το σταυρό, δεν πήγαινε κανένας. Δεν έβρισκαν νέο.

Εμένα δε μ' άφηναν γιατί, λέει, ήμουνα μικρός. Κι ήταν έτοιμος να πάει ο μπαμπάς, αλλά στο τέλος κατέβασαν ένα αγόρι από την καμπάνα πάνω.

Ύστερα, βγήκαμε όλοι έξω. Μπροστά ο σταυρός, μετά ο Επιτάφιος, ο παππούλης, οι ψάλτες, τα κορίτσια και μετά όλοι εμείς. Κόλλησαν έπειτα πάνω στον Επιτάφιο πολλά κίτρινα μικρά κεριά και τ' άναψαν.

* όλες οι γενεές

* ράντισαν με
αρώματα

Επιτάφιος (Ευαγγελίστρια, Σκιάθος)

Ανάψαμε κι εμείς τα δικά μας και ξεκινήσαμε για την «περιφορά». Δηλαδή, θα πηγαίναμε τον Επιτάφιο μια βόλτα στο χωριό. Έτσι είπε η μαμά, που τη ρώτησα.

Στο δρόμο περπατούσαμε αργά. Πρώτα, γιατί έτσι κάνουν στον Επιτάφιο. Έπειτα, γιατί οι περισσότεροι ήταν γέροι, και τέλος, γιατί έπρεπε να προσέχουμε και τόσα πράγματα: τις στρογγυλές πετρούλες, τα σκαλιά, τα μπαλκόνια...

– Κατεβάστε λίγο τον Επιτάφιο! Θα ρίξει το μπαλκόνι κάτω! έλεγε κι ο παππούλης σταματώντας λίγο το ψάλσιμο.

Αλλά αυτός είχε και να προσέχει και τα κεριά.

– Όχι τώρα το κερύ, κυρα-Τασία! Μετά!

– Σε βλέπω, κυρα-Καλλιόπη! Άσε κάτω το κερύ!

Μετά την περιφορά θα πάρετε όλοι σας. Φτάνουν για όλους.

Τα 'λεγε σε μερικές γιαγιάδες που ήθελαν να πάρουν αγιασμένο, λέει, κερύ από τον Επιτάφιο.

Αλλά δεν τις άρεσε να περιμένουν το μετά.

Κι ήταν παντού νύχτα. Κανένα παράθυρο δεν είχε φως. Κι αυτή η ...πεθαμένη ησυχία...

– Πρόσεχε! Θα με κάψεις! Τι κόλλησες έτσι πάνω μου! είπε η μαμά και μου πήρε το κερί.

Μ' αγκάλιασε όμως.

Στο δρόμο σταματήσαμε τρεις φορές. Τότε ήταν που είπαμε τα τραγούδια των κοριτσιών. Το δικό μου τραγούδι δεν το 'ξερε κανένας.

Όταν φτάσαμε στην εκκλησία ξανά, οι ψάλτες σήκωσαν τον Επιτάφιο ψηλά πάνω από την πόρτα κι όλοι εμείς περάσαμε από κάτω. Να, όπως παίζουμε το «περνά περνά η μέλισσα...».

Κι αγιασμένο κερί πήραμε όλοι μας.

Δραστηριότητες

1. Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται η συμμετοχή τού πρωταγωνιστή στην τελετή;
2. Να περιγράψετε την περιφορά τού Επιταφίου της γειτονιάς σας ή της περιοχής όπου έχετε περάσει ένα Πάσχα.
3. Γνωρίζετε διαφορετικά έθιμα για τον Επιτάφιο από άλλα μέρη της Ελλάδας;
4. Ποιος τίτλος σας αρέσει περισσότερο, αυτός που έχει το απόσπασμα του βιβλίου σας ή «η περιφορά του Επιταφίου», που αναφέρεται μέσα στο κείμενο; Να εξηγήσετε την προτίμησή σας.

Βούλα Μάστορη (Αγρίνιο 1945)

Σύγχρονη πεζογράφος που συγγράφει βιβλία για παιδιά και νέους. Έχει γράψει μυθιστορήματα κοινωνικού περιεχομένου και μικρές ιστορίες. Μερικά από τα έργα της είναι: *Ο καλεσμένος*, *Ο χιονάνθρωπος πήρε τη μαμά*, *Το αυγουστιάτικο φεγγάρι*, *Εκείνη τη φορά* (κεφάλαιο αυτού είναι και το κείμενο του βιβλίου μας).

Η μάνα του Χριστού

Φ

εύγεις πάνου στην άνοιξη, γιε μου καλέ μου,
Άνοιξή μου γλυκιά, γυρισμό που δεν έχεις.
Η ομορφιά σου βασίλεψε κίτρινη,* γιε μου,
δεν μιλάς, δεν κοιτάς, πώς μαδιέμαι* γλυκέ μου!

*πέθανες

*τραβάω τα
μαλλιά μου
από το πένθος

Δραστηριότητες

1. Να περιγράψετε τα συναισθήματα της Παναγίας-μάνας.
2. Συζητήστε για την παρουσία της Άνοιξης στο ποίημα.

Κώστας Βάρναλης (Πύργος Ανατολικής Ρωμυλίας 1884 - Αθήνα 1974)

Φιλόλογος, λογοτέχνης, μεταφραστής, κριτικός και δημοσιογράφος. Το έργο του έχει κοινωνικό περιεχόμενο. Έγραψε τα βιβλία *Το φως που καίει*, *Σκλάβοι πολιορκημένοι*, *Η αληθινή απολογία του Σωκράτη*, *Ο προσκυνητής*.

Πρόταση για διάβασμα

Πηνελόπη Δέλτα, *Η ζωή του Χριστού*, εκδ. Εστία.

«Όμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»

Θέλει αρετήν και τόλμην
η ελευθερία.

Ανδρέας Κάλβος

Το ξύλινο άλογο

Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι από τη διασκευή τής Ιλιάδας του Ομήρου, που έκανε η συγγραφέας.

Έτσι μέσα σε λίγες μέρες οι Αχαιοί έχασαν τους δυο πιο ανδρείους αρχηγούς τους, τον Αχιλλέα και τον Αίαντα, κι η απώλεια αυτή αφόπλισε* τους πολεμιστές. Άλλωστε δέκα ολόκληρα χρόνια βρίσκονταν μακριά από τα σπίτια τους κακοπαθώντας στον ξένο φιλόξενο τόπο. Άρχισαν λοιπόν να σιγομουρμουρίζουν. Και τότε ο Οδυσσέας σκέφθηκε πως ήταν καιρός να τελειώσει πια αυτή η εκστρατεία. Κι αφού οι δυο αξιότεροι από τους αρχηγούς είχαν λείψει, ποια ελπίδα τους απόμεινε να κυριέψουν το Ίλιο με τη δύναμη των όπλων;

Δυνατότερη όμως από τα όπλα είναι η πονηριά. Κι ακούστε τι σοφίσθηκε ο παμπόνηρος Οδυσσέας:

Πήγε και πρότεινε στον Αγαμέμνονα να φτιάξουν με ξύλα ένα πελώριο άλογο, κούφιο στο εσωτερικό του, με μια κρυφή καταπακτή στο μέρος της κοιλιάς απ' όπου θα μπορούσαν να μπεινοβγαίνουν τέσσερις πέντε άνδρες. Θα διέδιδαν λοιπόν πως ετοιμάζονται να φύγουν και πως άφηναν αυτό το ξύλινο ομοίωμα αλόγου σαν αφιέρωμα στον Απόλλωνα. Οι Τρώες σίγουρα θα έτρεχαν να παραλάβουν και να μπάσουν στην πόλη τους την προσφορά αυτή στο θεό τους. Και τότε οι κλεισμένοι στην κοιλιά του Αχαιοί τη νύχτα, όταν σκοτάδι θ' απλωνόταν στο Ίλιο, θα έβγαιναν και θ' άνοιγαν τις πύλες των τειχών για να εισορμήσουν οι σύντροφοί τους.

Έτσι και έγινε. Έφτιαξαν το ξύλινο πελώριο άλογο κι αφού μέσ' στην κοιλιά του κρύφτηκαν ο Οδυσσέας με τέσσερις συντρόφους του, οι σύντροφοί τους το έσυραν κοντά στα τείχη αποχαιρετιστήριο δώρο στον Απόλλωνα.

* αποθάρρυνε

Οι Τρώες πάνω από το τείχος το έβλεπαν με θαυμασμό και περίμεναν ανυπόμονα πότε οι Αχαιοί θ' αποσύρονταν για να το μπάσουν στην πόλη. Μόνον ο Έλενος, ο μάντης γιος του Πριάμου, τους φώναζε πως αυτό ήταν τέχνασμα κι έπρεπε να μη ξεγελαστούν. Μα δεν τον άκουσαν. Έβαλαν μέσα στο Ίλιο το ξύλινο άλογο, τον «Δούρειο ίππο», όπως τ' ονόμαζαν, και τη νύχτα στα σκοτεινά οι κλεισμένοι στο εσωτερικό άνδρες ξεπήδησαν από την καταπακτή κι έτρεξαν ν' ανοίξουν διάπλατα τις πύλες του τείχους.

Η Τροία ήταν χαμένη πια. Κι όταν σε λίγο ο ορίζοντας πορφυρώθηκε,* δεν ήταν από τον ήλιο που ανέτειλε. Ήταν από την ανταύγεια της φωτιάς που έκαιγε την πόλη του Πριάμου.

* κοκκίνησε

Δραστηριότητες

1. Ας υποθέσουμε ότι παρακολουθείτε από κοντά τα γεγονότα που περιγράφονται στο κείμενο. Μπορείτε να τα διηγηθείτε;
2. Τι νομίζετε ότι έλεγαν μεταξύ τους οι πολεμιστές που ήταν κρυμμένοι στην κοιλιά του ξύλινου αλόγου;
3. Να συγκρίνετε το παρακάτω εικονογραφημένο κείμενο του Βασίλη Ρώτα με το κείμενο της Κ. Σφαέλλου. Να βρείτε τις ομοιότητες και τις διαφορές.

ΕΡΧΕΤΑΙ, ΕΡΧΕΤΑΙ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΡΟΔΕΣ
ΚΥΛΑΕΙ Η ΣΥΜΦΟΡΑ.

ΚΑΣΑΝΔΡΑ, ΕΛΑ ΚΑΤΣΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΚΙ ΑΣΕ
ΠΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΙΣΙΣΙΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΣ.

ΤΙ ΒΛΕΠΕΙΣ ΚΑΣΑΝΔΡΑ;

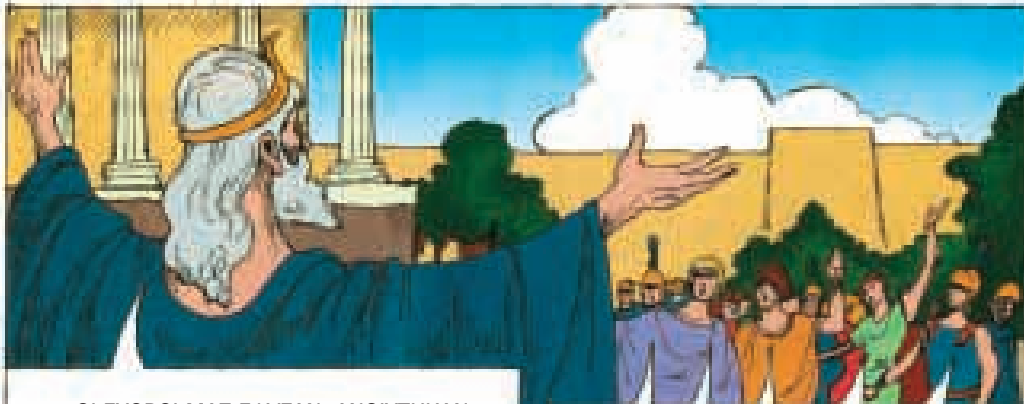

ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ!

ΠΕΡΑΣΕ, ΠΕΡΑΣΕ ΚΙ ΕΣΥ ΔΙΟΜΗΔΗ,
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ Θ' ΑΝΕΒΩ ΕΓΩ.

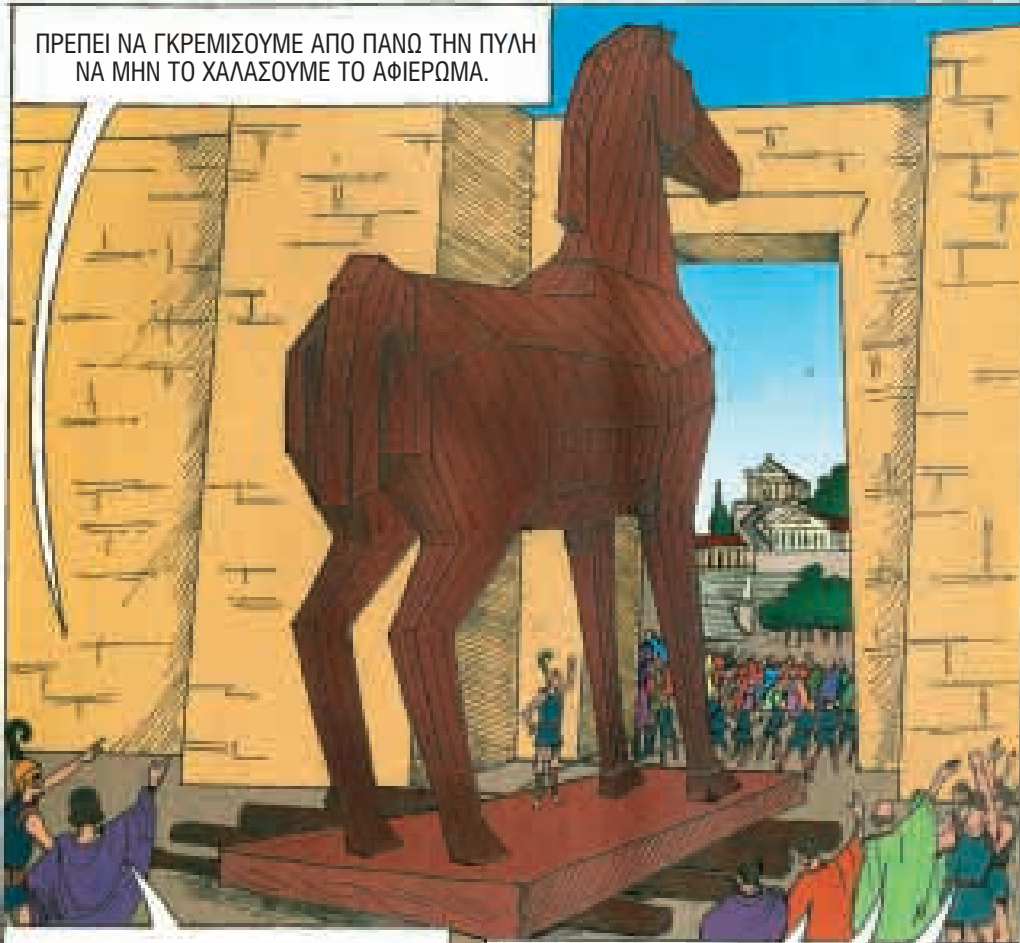
ΣΤΟ ΚΑΛΟ ΟΔΥΣΣΕΑ. ΤΩΡΑ ΕΜΕΙΣ ΘΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΗ
ΣΚΑΛΑ, ΔΕ Θ' ΑΦΗΣΟΥΜΕ ΚΑΝΕΝΑ ΣΗΜΑΔΙ ΟΛΟΓΥΡΑ
ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΙ ΜΕ ΤΟ ΕΒΓΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΘΑ ΜΠΟΥΜΕ
ΣΤΑ ΠΛΟΙΑ. ΑΝΤΕ ΚΙ Ο ΘΕΟΣ ΒΟΗΘΟΣ.

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΜΑΣ ΕΦΥΓΑΝ, ΑΝΟΙΧΤΗΚΑΝ
ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟ ΚΑΙ ΓΙΝΑΝΕ ΑΦΑΝΤΟΙ.
ΠΗΓΑΝ ΑΠΟ ΚΕΙ ΠΟΥ ΉΘΑΝ.

ΣΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΝΑ ΠΑΝ, ΣΤΟΝ ΧΑΜΟ!
Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΠΙΕΙ.

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΚΡΕΜΙΣΟΥΜΕ ΑΠΟ ΠΑΝΩ ΤΗΝ ΠΥΛΗ
ΝΑ ΜΗΝ ΤΟ ΧΑΛΑΣΟΥΜΕ ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ.

ΝΑΙ, ΝΑΙ, ΝΑΙ, ΕΜΠΡΟΣ
ΝΑ ΓΚΡΕΜΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ.

ΓΚΡΕΜΙΣΤΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ, ΓΚΡΕΜΙΣΤΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ!

Καλλιόπη Σφαέλλου (Αλεξάνδρεια 1912 - Αθήνα 2001)

Δημοσιογράφος και συγγραφέας βιβλίων για παιδιά. Τα θέματά της τα αντλεί από την ιστορία, τη μυθολογία και την κοινωνική ζωή. Μερικά από τα έργα της είναι: *Τα απομνημονεύματα ενός γάτου*, *Το Αρκουδόπαιδο*, *Η ώρα της αλήθειας*.

Όμηρος

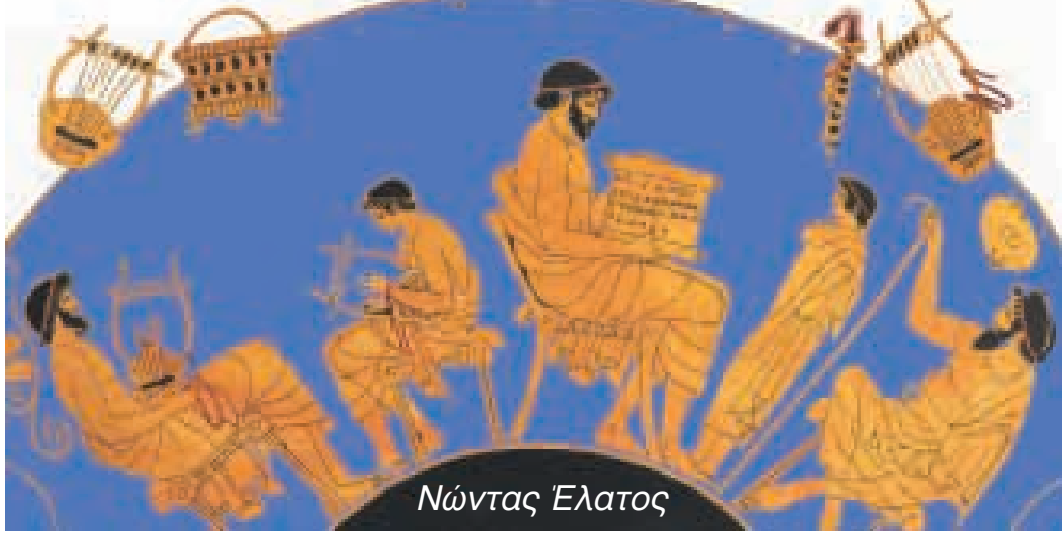
Είναι ο μεγαλύτερος αρχαίος Έλληνας επικός ποιητής. Λέγεται ότι γεννήθηκε στη Χίο ή στη Σμύρνη μεταξύ του 9ου και του 8ου π.Χ. αιώνα. Τραγούδησε τα κατορθώματα των Ελλήνων στον Τρωικό πόλεμο και τις περιπλανήσεις του Οδυσσέα ώσπου να γυρίσει στην πατρίδα του, την Ιθάκη. Τα δύο έπη του, η *Ιλιάδα* και η *Οδύσσεια*, θεωρούνται αξεπέραστα έργα της τέχνης και του λόγου.

Προτάσεις για διάβασμα

Ελένη Δικαίου, *Ο πόλεμος στην Τροία*, εκδ. Πατάκη.

Μενέλαος Στεφανίδης, *Ιλιάδα – Τρωικός πόλεμος*, εκδ. Σίγμα.

Νώντας Έλατος

Ένας περίπατος στην πόλη

Καιρός πια να ξεκινήσουν. Η μητέρα φόρεσε στο Χάρη το μικρό του ιμάτιο.* Μέσα στο σπίτι φορούσε το χιτώνα, ένα πουκάμισο να πούμε, που έφτανε ως τα γόνατα. Έπειτα του πέρασε στα πόδια τα πέδιλα. Στο σπίτι μέσα περπατούσε πάντοτε ξυπόλυτος. Ύστερα οι αδερφούλες του, η Αγλαΐα και η Ροδόπη τον εφίλησαν. Θα νόμιζε κανείς πως θα έφευγε για μακρινό ταξίδι.

* πανωφόρι

Ο πατέρας του τότε τον επήρε από το χέρι, γιατί ήθελε την πρώτη μέρα να τον οδηγήσει ο ίδιος στο δάσκαλο. Έτσι βγήκαν έξω και πίσω τους ακολουθούσε ο Λίχας. Οι δρόμοι στην Αθήνα ήταν πολύ στενοί και τα σπίτια δεν είχαν παράθυρα προς το δρόμο. Έτσι σου φαινόταν πως βάδιζες ανάμεσα σε δυο ψηλούς τοίχους με πόρτες. Οι Αθηναίοι δεν έχτιζαν πολυτελή σπίτια για τον εαυτό τους παρά για τους θεούς που λάτρευαν. Ψηλά και πάνω από την πόλη φάνταζε ο πετρωτός λόφος, η Ακρόπολη με τους μαρμαρένιους ναούς. Οι ναοί αυτοί ήταν βαμμένοι σε μερικές μεριές τους γαλάζιοι, κόκκινοι και χρυσοί και είχαν παράξενες μορφές στα αετώματα.* Ω, πόσο έλαμπαν κάτω από τον λαμπρόν ήλιο!

* τα τριγωνικά τμήματα στην πρόσοψη των αρχαίων ναών, πάνω από τις κολώνες

– Πατέρα, παρακάλεσε ο Χάρης, πάρε με στην Ακρόπολη! Είμαι αρκετά μεγάλος για να πάω.

– Θα σε πάω, να είσαι βέβαιος, του είπε ο πατέρας, μα σήμερα θα πας στο σχολείο.

Δεν άργησαν να φθάσουν στον ανοιχτό χώρο της αγοράς. Τι θόρυβος, ζωή και κίνηση και χρώμα! Σ' ένα μέρος λιγωνόσουν από τις μυρουδιές. Στη σειρά με κάνιστρα* όμορφες ανθοπώλιδες πουλούσαν λουλούδια. Λουλούδια της άνοιξης, την εποχή που η Αθήνα περ πως ήταν πνιγμένη στα λουλούδια.

* πανέρια

– Πάρτε μενεξέδες, ζουμπούλια, τριαντάφυλλα!

Βικέντιος Λάντσας (1822-1902), *Ακρόπολη*

*ρούχα

– Εδώ τ' αρχοντικά μάτια,* φώναζε ένας ψηλός άνδρας που πουλούσε λευκούς και πορφυρούς μανδύες.

– Παιγνίδια διάφορα για παιδιά, ξελαρυγγιζόταν άλλος που πουλούσε μάλλινα και δερμάτινα τόπια κι άλλα τέτοια παιγνίδια.

Πρώτη φορά βρέθηκε ο Χάρης μέσα σ' ένα τόσο θόρυβο, που ξεκούφαινε. Η ζωή του και η χαρά του ήταν ν' ακούει θόρυβο, πολύ θόρυβο.

– Στάσου μια στιγμή, πατέρα, παρακάλεσε ο Χάρης.

Περνούσαν από την Ποικίλη Στοά, τη ζωγραφισμένη από τον Πολύγνωτο και τους φίλους του Μίκωνα και Πάναινο. Η στοά ήταν μακριά, τετράπλευρη, με τους τρεις τοίχους κλειστούς και μπροστά ανοιχτή και στηριγμένη σε κολόνες. Πρώτη φορά ο Χάρης έβλεπε ζωγραφιές και μάλιστα τόσο ζωντανές. Το μάτι του πήρε τους πολεμιστές που πατούσαν την Τροία, τις Αμαζόνες καβάλα στα άγρια άλογά τους και τη μάχη του Μαραθώνα.

– Α, να η πρώτη συμπλοκή με τους Πέρσες· να εκεί που τρέχουν στους βάλτους· και τώρα στην παραλία· ω, νάτος ο Κυνέγειρος!...

Κι αυτά τη στιγμή που σταμάτησε ο πατέρας του, ο Θεαγένης, όχι για να τον αφήσει να χαζέψει, παρά για να αγοράσει δυο κούκλες για τις κόρες του, την Αγλαΐα και την Ροδόπη. Έπειτα τραβώντας τον από το χέρι του είπε.

– Η αγορά δεν είναι κατάλληλο μέρος για παιδιά.

- Ε, Θεαγένη, φώναξε ένας φίλος, πού πηγαίνεις τόσο βιαστικός;
- Πάω το γιο μου στο σχολείο, απάντησε περήφανα ο Θεαγένης.
Μόλις έβγαιναν από την αγορά τους χαιρέτησε άλλος φίλος, ο Επικύδης.
- Πάμε στην Πνύκα, Θεαγένη. Ο Φιντίας θα μας μιλήσει για την αγορά νέων πλοίων.
- Και βέβαια θα έλθω, απάντησε ο Θεαγένης. Πρώτα όμως πρέπει να πάω το γιο μου στο σχολείο.
- Το γιο σου! Τι ωραία! είπε ο Επικύδης, που είχε μονάχα κορίτσια. Ο Χάρης ένωσε πως ο πατέρας του τον κρατούσε πιο σφιχτά. Τι ωραίος που ήταν ο κόσμος!

Δραστηριότητες

1. Ο μικρός Χάρης πηγαίνει πρώτη μέρα στο σχολείο. Από ποιες περιοχές περνά και τι βλέπει γύρω του; Μπορείς να τα περιγράψεις σε λίγες γραμμές ή να φέρεις φωτογραφίες, εικόνες κ.τ.λ. για τους χώρους αυτούς;
2. Τα κορίτσια στην αρχαία Ελλάδα δεν πήγαιναν σχολείο. Βρείτε σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται αυτό. Συζητήστε στην τάξη σας για την εκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών την εποχή εκείνη.
3. Ο καθένας μας θυμάται την πρώτη του μέρα στο σχολείο και μιλάει γι' αυτήν στους άλλους. Γράφει σ' ένα καρτί την πιο ευχάριστη στιγμή της και το καρφίτσωνει στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.
4. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί στο κείμενο αυτό διαλόγους και περιγραφές. Μπορείς να ξεχωρίσεις τις περιγραφές που υπάρχουν; Τι πετυχαίνει μ' αυτές;

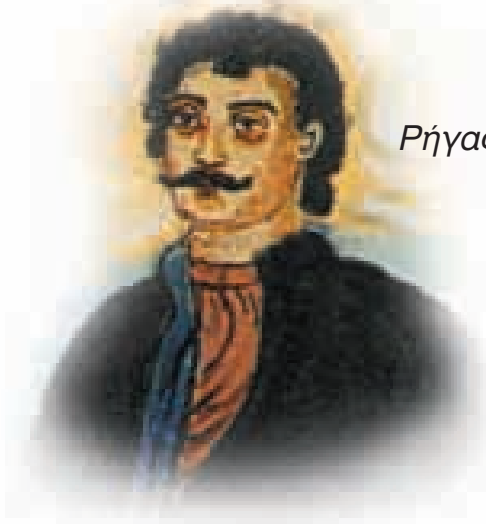
Νώντας Έλατος (1871 - 1951)

Ψευδώνυμο του Επαμεινώνδα Γ. Παπαμιχαήλ, ποιητή και εκπαιδευτικού. Έγραψε τα πρώτα σχολικά βιβλία στη δημοτική.

Προτάσεις για διάβασμα

Βίτω Αγγελοπούλου, *Η Ακρόπολη και η ιστορία της*, εκδ. Κέδρος.
Κωνσταντίνος Βέτσας – Μαρίζα Ντεκάστρο, *Στην Αγορά των αρχαίων Αθηναίων*, εκδ. Γνώση.

Ρήγας Βελεστινλής

Θούριος

Ω

ς πότε, παλικάρια, να ζούμεν στα στενά,
* στις μονάχοι, σαν λιοντάρια, στες* ράχες, στα βουνά;
* εξαιτίας Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπομεν κλαδιά,
να φεύγομ' απ' τον κόσμο, για* την πικρή σκλαβιά;
Να χάνομεν αδέρφια, πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;
* καλύτερα Κάλλιο* 'ναι* μίας ώρας ελεύθερη ζωή,
* είναι παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!

Η Χάρτα του Ρήγα

Δραστηριότητες

1. Μπορείτε να ξεχωρίσετε από τον «Θούριο» του Ρήγα τους στίχους που σας άρεσαν και να συζητήσετε γι' αυτούς στην τάξη;
2. Ποιες συμφορές προκαλεί η σκλαβιά; Να βρείτε στο κείμενο τις λέξεις ή τις φράσεις με τις οποίες ο ποιητής αναφέρεται σ' αυτές.
3. Ακούμε μελοποιημένο τον «Θούριο» και τον τραγουδάμε όλοι μαζί.

Ρήγας Βελεστινλής (Βελεστίνο Θεσσαλίας 1757 - Βελιγράδι 1798)

Ο Ρήγας Βελεστινλής (το πραγματικό του όνομα ήταν Αντώνιος Κυριαζής) είναι ένας από τους πρωτοπόρους της Επανάστασης του 1821. Έζησε στην Κωνσταντινούπολη, στη Βλαχία και στη Βιέννη. Εκεί εξέδωσε ποιήματα, προκηρύξεις και την περίφημη Χάρτα του. Με τα έργα του θέλησε να ξεσηκώσει τον ελληνικό λαό και τους άλλους υπόδουλους λαούς των Βαλκανίων ενάντια στους Τούρκους. Στο επαναστατικό τραγούδι, τον «Θούριο», υμνεί την ελευθερία και καταδικάζει τη σκλαβιά. Πέθανε μαρτυρικά στο Βελιγράδι.

Πρόταση για διάβασμα

Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, *Ρήγας Φεραίος. Ο τροβαδούρος της λευτεριάς*, εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

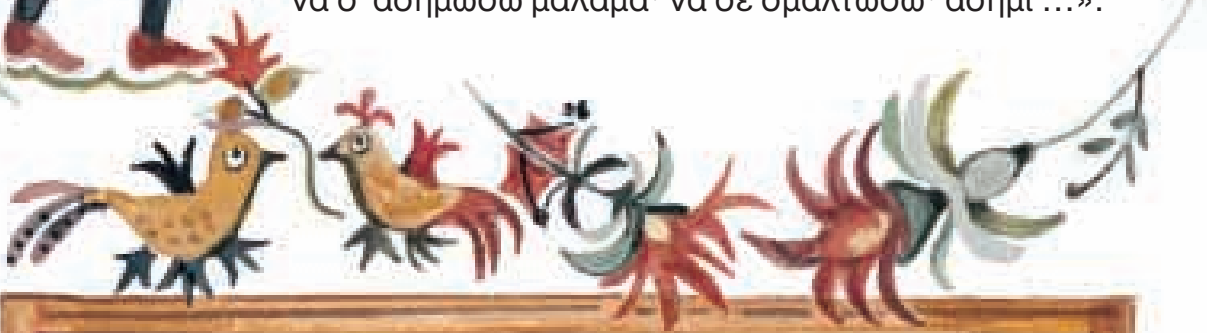

* μόνο
* ακονίζει

* χρυσάφι
* να σε
στολίσω

Το μικρό κλεφτόπουλο

Χορεύουν τα κλεφτόπουλα, γλεντάνε τα καημένα,
κι ένα μικρό κλεφτόπουλο δεν παίζει, δε χορεύει,
μόν' * τ' άρματα συγύραγε και το σπαθί τροχάει.*
«Τουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο,
πολλές φορές με γλίτωσες, βόηθα και τούτ' την ώρα,
να σ' ασημώσω μάλαμα* να σε σμαλτώσω* ασήμι ...».

Δραστηριότητες

1. Γιατί το μικρό κλεφτόπουλο «δεν παίζει, δε χορεύει»;
2. Πώς περνά ένα κλεφτόπουλο τη μέρα του στα βουνά; Μπορείς να τη φανταστείς και να την περιγράψεις;
3. Τα κλέφτικα τραγούδια είναι δημοτικά τραγούδια που περιγράφουν τη ζωή των αρματολών και των κλεφτών. Να βρεις άλλα δημοτικά τραγούδια που να αναφέρονται σε άλλες εκδηλώσεις της ζωής.
4. Στο ποίημα του Διονύσιου Σολωμού «Ελεύθεροι πολιορκημένοι» που ακολουθεί, ο Σουλιώτης μιλάει στο τουφέκι του. Μπορείς να συγκρίνεις τα λόγια που λένε το κλεφτόπουλο και ο Σουλιώτης στο τουφέκι τους; Ποια συναισθήματα φανερώνουν;

Διονύσιος Σολωμός

Ελεύθεροι πολιορκημένοι

Το απόσπασμα αυτό είναι από το ποίημα του Διονυσίου Σολωμού «Ελεύθεροι πολιορκημένοι», που το σχεδίασε ο ποιητής τρεις φορές, χωρίς να το ολοκληρώσει. Είναι Απρίλιος του 1826. Οι Τούρκοι πολιορκούν το Μεσολόγγι. Οι κάτοικοι αρνούνται να παραδοθούν. Περνάνε φρικτές στιγμές. Υποφέρουν από πείνα και αρρώστιες. Κι είναι άνοιξη. Η φύση, γεμάτη ζωή, είναι σαν να θέλει να παρασύρει τους πολιορκημένους με την ομορφιά της. Οι πολιορκημένοι όμως βάζουν το χρέος για την πατρίδα πάνω από τη ζωή τους.

Ακρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει·
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνέει·*
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Έρμo* τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω 'γω στο χέρι;
Οπού σου μου 'γινες βαρύ κι ο Αγαρηνός* το ξέρει».

* ορκίζεται

* έρημο

* Τούρκος

Θεόδωρος Βρυζάκης (1814-1878), *Η Εξοδος του Μεσολογγίου*

Δραστηριότητες

1. Γιατί η μάνα ζηλεύει το πουλί;
2. Ο Σουλιώτης κουβεντιάζει με το τουφέκι του. Τι θέλουν να πουν τα λόγια του;
3. Ζητήστε από έναν μαθητή της Στ' τάξης του σχολείου σας να σας μιλήσει για την πολιορκία του Μεσολογγίου και την Έξοδο.
4. Ακούμε όλοι μαζί μελοποιημένο το ποίημα στο δίσκο του Γιάννη Μαρκόπουλου *Ελεύθεροι πολιορκημένοι* και το τραγουδάμε.
5. Να αποδώσετε το ποίημα με ζωγραφιές. Κάτω από κάθε ζωγραφιά να βάλετε τις αντίστοιχες ποιητικές φράσεις.

Διονύσιος Σολωμός (Ζάκυνθος 1798 - Κέρκυρα 1857)

Είναι ο εθνικός μας ποιητής και ένας από τους πολύ σημαντικούς Ευρωπαίους ποιητές. Σπούδασε στην Ιταλία. Έζησε την εποχή που η Ελλάδα αγωνιζόταν να αποτινάξει τον τουρκικό ζυγό. Με την ποιησή του εκφράζει τους αγώνες των Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους. Ακόμη, τον απασχολεί η αντίθεση ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο. Υπερασπίστηκε τη γλώσσα που μιλάμε σήμερα, τη δημοτική. Έγραψε τον *Ύμνο εις την Ελευθερίαν*. Μερικά έργα του είναι: *Ο Κρητικός*, *Η γυναίκα της Ζάκυθος*, *Ο πόρφυρας*.

Προτάσεις για διάβασμα

Ελένη Χωρεάνθη, *Μεσολόγγι, η πολιτεία του νερού*, εκδ. Καλέντης.

Ντίνος Δημόπουλος, *Ο Μαστρο-Πολύξενος κι η μαγική του βάρκα*, εκδ. Καστανιώτη.

Κώστας Καρυωτάκης

Ο Διάκος

Ο Αθανάσιος Διάκος ήταν ήρωας της Επανάστασης του 1821. Με λίγα παλικάρια αντιστάθηκε στο γεφύρι της Αλαμάνας στους πολυπληθέστερους Τούρκους. Ο θάνατός του υπήρξε μαρτυρικός.

Μέρα του Απρίλη.
Πράσινο λάμπος,*
γελοούσε ο κάμπος
με το τριφύλλι.

*φως,
λάμψη

Ως την εφίλει*
το πρωινό θάμπος,
η φύση σάμπως
γλυκά να ομίλει.

*φιλούσε

Εκελαδούσαν
πουλιά, πετώντας
όλο πιο πάνω.

Τ' άνθη ευωδούσαν.
Κι είπε απορώντας:
«Πώς να πεθάνω;»

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ (1867-1934),
Αθανάσιος Διάκος

Δραστηριότητες

1. Διάβασε την ιστορία του Αθανασίου Διάκου και τον τρόπο που αντιστάθηκε στους Τούρκους.
2. Η παράδοση αναφέρει ότι ο Διάκος, προτού βασανιστεί, είπε: «Για δεξ καιρό που διάλεξε ο χάρος να με πάρει, τώρα που ανθίζουν τα κλαδιά και βγάζει η γης χορτάρι». Συμφωνεί η παράδοση με το ποίημα για τον τρόπο που αντιμετώπισε ο Διάκος το θάνατο;

Κώστας Καρυωτάκης (Τρίπολη 1896 - Πρέβεζα 1928)

Εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος. Ασχολήθηκε με την ποίηση και με μεταφράσεις ξένων ποιητών. Με το έργο του επηρέασε αρκετούς Έλληνες λογοτέχνες. Έγραψε τις συλλογές *Ο πόνος του ανθρώπου και των πραγμάτων*, *Νηπενθή* και *Ελεγεία και σάτιρες*.

Πρόταση για διάβασμα

Τάκης Λάμπας, *Ο ήρωας της Αλαμάνας*, εκδ. Πατάκη.

Άλκη Ζέη

Οι Γερμανοί και οι πρόκες

Το μυθιστόρημα της Άλκης Ζέη Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου αναφέρεται στη γερμανική κατοχή, στην Αθήνα του 1941-44. Ο λαός μέσα από τις οργανώσεις αντιστεκόταν όπως μπορούσε, με απεργίες, διαδηλώσεις, καταστροφές σε εγκαταστάσεις ή υλικά του εχθρού. Ορισμένες φορές αντιστέκονταν και τα παιδιά με το δικό τους τρόπο.

Με το σχολείο του Πέτρου ήτανε χειρότερα τα πράματα. Το είχανε επιτάξει* οι καραμπινιέροι* και τώρα τα μαθήματα γινόντανε σ' ένα πρώην γκαράζ. Χάμω ήτανε πατημένο χώμα σκληρό, γεμάτο ξεραμένα λάδια. Από την τεράστια σιδερένια πόρτα, ακόμα κι αν ήτανε κλειστή, έμπαινε κρύο. Σε κάθε γωνιά έκανε μάθημα κι από μια τάξη του Δημοτικού και πολλές φορές, σαν έλειπε κανένας δάσκαλος, κάνανε και δυο και τρεις τάξεις μαζί. Τελειώνανε στις δώδεκα, γιατί μετά ερχότανε το Γυμνάσιο. Πολλές φορές, σα σχολνούσε, συναντούσε το Γιάννη, που πήγαινε για μάθημα. Από τα εβδομήντα παιδιά της τάξης του Πέτρου ήτανε ζήτημα αν ήταν παρόντα κάθε μέρα τα είκοσι. Ο κύριος Λουκάτος δε διάβαζε πια τον κατάλογο για να βάλει «απών», κι ούτε ρωτούσε κανέναν, «γιατί άργησες;» σαν έφτανε στη μέση του μαθήματος. Δεν κρατούσε πια βέργα, δεν έλεγε «σκασμός» κι ούτε την αγαπημένη του φράση, που την ξέρανε πια απέξω κι ανακατωτά: «Θα σε στείλω να κόβεις ξύλα». Την πρώτη μέρα που πήγανε για μάθημα, τρομάξανε να τον γνωρίσουνε. Τους είπε «καλά μου παιδάκια» και τους ρώτησε αν φάγανε το πρωί. Σήκωσε το χέρι της μονάχα η Νιούρα, η κόρη του φούρναρη.

Από τη μέρα που τους είπε ο Γιάννης, την ώρα που σχολούσανε, «Σας θέλω», πήρανε τη συνήθεια να έρχονται στις πέντε να τον περιμένουνε να σχολάσει. Στην αρχή ο Πέτρος νόμιζε πως θα τον θέλει πάλι κάτι να του πει για την Αντιγόνη, μα ο Γιάννης, τούτη τη φορά, ούτε τον ρώτησε τι κάνει η αδελφή του. Τους έπιασε από τους ώμους, εκείνον και το Σωτήρη, και πήρανε κάτι σοκάκια, ώσπου βγήκανε στη

* το είχαν πάρει με τη βία
* Ιταλοί αστυνομικοί

μεγάλη λεωφόρο... Στάθηκαν σ' ένα υψωματάκι και χάζευαν τα τεράστια γερμανικά φορτηγά που περνούσανε και θαρρείς κι έλειωνε η άσφαλτος από το βάρος τους.

– Τι διάολο κουβαλάνε; ρωτάει ο Σωτήρης.

– Πολεμικό υλικό, το πάνε στο Κέντρο χημικού πολέμου, απάντησε ο Γιάννης και κάτι ψαχούλευε μέσα στο μπλουζόν* του.

Ύστερα τους κοίταξε πονηρά.

– Τι λέτε, τους σκάμε κανένα λάστιχο;

– Πώς; Πετάχτηκαν κι οι δυο μαζί.

Ο Γιάννης έβγαλε από το μπλουζόν του μια χαρτοσακούλα. Ήταν γεμάτη κοντόχοντρες πρόκες με μεγάλο κεφάλι. Βάλθηκαν να τις πετάνε με φόρα, λες κι ήτανε χαρτοπόλεμος, κατά την άσφαλτο. Κούρνιασαν μετά και περίμεναν το πρώτο αυτοκίνητο που προχωρούσε αργά και βαριά. Ξαφνικά ακούστηκε ένας ξερός κρότος σαν πιστολιά. Ο Σωτήρης κι ο Πέτρος κόλλησαν στη γη. Ο Γιάννης τους σφύριξε στο αυτί:

* κοντή και
φαρδιά
μπλούζα

– Έσκασε, έσκασε..., και το μπαλάκι* χοροπηδούσε χαρούμενα στο λαιμό του.

* το καρύδι,
η προεσοχή
στο λαρύγγι

Με πολλή προφύλαξη κοιτάζανε κι οι τρεις τους το βαρύ φορτηγό που είχε σταματήσει λίγο πιο κάτω κι η μηχανή του λαχάνιαζε. Κατέβηκε από μέσα ένας Γερμανός κι ύστερα άλλοι δυο και καταπιάστηκαν ν' αλλάξουνε τη ρόδα.

– Έχουνε δουλειά για ώρα, λέει ο Γιάννης. Τούτο δω είναι ολόκληρο φρούριο.

– Οι δικές μου πρόκες ήτανε, είπε ο Σωτήρης, εγώ τις πέταξα κατά κει.

– Τρέχα να το κοκορευτείς, τον ψευτομάλωσε ο Γιάννης.

Πέρα από την ανηφόρα, ξεπρόβαλε η μούρη ενός άλλου φορτηγού.

Ο Γιάννης όμως τους πήρε βιαστικά από το χέρι και φύγανε. Σαν είχανε φτάσει στα σοκάκια, ακούστηκε πάλι ο ξερός κρότος.

– Τώρα ήτανε οι δικές μου πρόκες, γέλασε ο Γιάννης.

Από τότε, ο Πέτρος κι ο Σωτήρης πήγαιναν κάθε τόσο στο υψωματάκι που κοίταζε τη μεγάλη λεωφόρο, αλλάζοντας πάντα στέκι να μην τους επισημάνουν οι Γερμανοί. Ο Γιάννης τους είχε μάθει πώς να πετάνε τις πρόκες ακριβώς, δίχως να τις σπαταλάνε, κι ο ίδιος δεν ερχότανε πια μαζί τους. Την τελευταία φορά πήγανε μ' όλη την ομάδα τού φουτμπόλ και το βρήκανε πως είναι πολύ πιο διασκεδαστικό. Φουτμπόλ παίζεις κάθε μέρα. Έσκασε, όμως, μόνο ένα λάστιχο και κοντέψανε να δαρθούνε, γιατί ο καθένας έλεγε πως ήτανε το δικό του καρφί. Δεν μπορέσανε να ξαναπάνε, άρχισε να φυσάει για μέρες τόσο δυνατός αέρας, που οι πρόκες δεν έφταναν εκεί που τις πετούσανε. Κι ύστερα ο Γιάννης δεν μπορούσε να βρει άλλα καρφιά.

– Να τινάξουμε ένα γερμανικό τρένο, είπε ο Σωτήρης, δε χρειάζονται πρόκες.

Ο Γιάννης δε γέλασε καθόλου, σαν τ' άκουσε, ούτε τον κορόιδεψε.

– Για το τρένο θα πάρω μονάχα τον Πέτρο, του είπε σοβαρά. Εσύ είσαι ζαβολιάρης και θα λογαριάζεις όλα τα τρένα για δικά σου.

Δραστηριότητες

1. Τι γνώμη έχετε, τα παιδιά προχώρησαν στο σχέδιό τους; Συνεχίστε την ιστορία.
2. Αφού βρείτε από άλλα λογοτεχνικά έργα αποσπάσματα που να αφηγούνται τη συμμετοχή των παιδιών, αγοριών και κοριτσιών, στον αγώνα κατά των κατακτιτών, συζητήστε γι' αυτά.
3. Γιατί ο δάσκαλος ήταν τόσο καλός με τους μαθητές του; Να αναζητήσετε τη φράση του κειμένου που δίνει την απάντηση.
4. Ο αφηγητής περιγράφει, σαν να ήταν μπροστά και να ξέρει τα πάντα, πώς έριχναν τα παιδιά πρόκες στο δρόμο. Μπορείτε να μετατρέψετε την περιγραφή σε διάλογο και να τον παρουσιάσετε στην τάξη;
5. Σας περνάει απ' το μυαλό ότι η συγγραφέας μπορεί να πήρε μέρος στα γεγονότα που περιγράφει;

Αλκη Ζέη (Αθήνα 1925)

Σύγχρονη πεζογράφος. Έγραψε βιβλία για παιδιά και μεγάλους. Τα θέματά της τα αντλεί από δικά της βιώματα, από την ιστορία της χώρας μας και τους αγώνες του λαού μας. Ορισμένα έργα της: *Μια Κυριακή του Απρίλη, Το καπλάνι της βιτρίνας, Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων, Η μοβ ομπρέλα.*

Προτάσεις για διάβασμα

Δ. Ραβάνης-Ρεντής, *Παιδιά της Αθήνας*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.
Μπίλλυ Οικονόμου-Ρόζεν, *Ο πόλεμος της Αντιγόνης*, εκδ. Πατάκη.
Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Τραγούδι για τρεις*, εκδ. Πατάκη.

Λιλίκα Νάκου

Ο Τζοθάνι

Ιταλογερμανική κατοχή στην Αθήνα. Πείνα και δυστυχία. Ο μικρός Σπύρος τη μέρα ζητιανεύει και το βράδυ μαζί με άλλα παιδιά κοιμάται σε μια σπηλιά. Οι Γερμανοί έχουν συλλάβει τον πατέρα του και αγωνίζεται ολομόναχος να επιβιώσει. Στη σπηλιά θα γνωρίσει απρόσμενα έναν Ιταλό στρατιώτη και θα γίνουν φίλοι. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι από το βιβλίο Η κόλαση των παιδιών.

Nα πώς πιάσαμε φιλίες με το Σπύρο. Περνούσε μια μέρα μπροστά από το σπίτι, αδύνατος και ωχρούλης καθώς ήταν. Με ένα μπερεδάκο στο κεφάλι και ένα τετράδιο στο χέρι. Του φώναξα:

«Τέτοια ώρα, στις δέκα το πρωί πάνε στο σχολείο τα καλά παιδιά; Τρέχα! Θα σε μαλώσει ο δάσκαλος!».

Τότε αντιλήφθηκα ότι το παιδί περπατούσε με κόπο. Το αγοράκι σταμάτησε και είπε:

«Ο δάσκαλος δε φωνάζει πια... Ξέρει ότι πεινάμε και κρυώνουμε... Τα θρανία όλο αδειάζουν... Ο δάσκαλος δε θυμώνει πια...».

Τότε ρώτησα το μικρό, όχι από αδιακρισία, αλλά από ενδιαφέρον, γιατί ήταν και γειτονόπουλό μας. Τον έβλεπα ταχτικά την ίδια ώρα να περνά από το σπίτι.

«Τι έφαγες το πρωί;», του κάνω.

«Τι να φάω; Φλούδια από λεμόνια! Ο πατέρας τρώει το ίδιο. Από τα λεμόνια θα σωθούμε, όσο βρίσκονται κι αυτά...».

«Και ο πατέρας σου πού δουλεύει;».

«Πού να δουλέψει; Έφτιαχνε πρώτα κλειδωνιές ...* Μα τώρα πια κάθεται ...».

Και ο Σπύρος ξαναπήρε το δρόμο. Βάδιζε σα να 'χε χιονίστρες* στα πόδια και τον πονούσαν.

Έτσι το λοιπόν πιάσαμε γνωριμία με το Σπύρο.

Πέρασε καιρός.

Θυμάμαι ήταν μια παραμονή του Χριστού. Μαύρα Χριστούγεννα.

* κλειδαριές

* πρηξίματα
από το
πολύ κρύο

Έκανε ένα ξεροβόρι και χιόνιζε αραιά. Ο Σπύρος ήρθε και χτύπησε την πόρτα μας.

«Πώς σ' άφησε ο πατέρας σου να τριγυρνάς με τέτοιο καιρό;», του είπα, ανοίγοντας την πόρτα.

Τότε πρόσεξα πως ήταν και ξυπόλητος.

«Τον πατέρα μου τον πιάσανε οι Γερμανοί... Η μητριά μου πούλησε τα πράγματα κι έφυγε, δεν έχουμε πια σπιτικό!».

«Και συ τι κάνεις; Πού βρίσκεσαι; Γιατί δεν ήρθες εδώ σε μένα;».

«Μπα, βρήκα μια παρέα παιδιά, εδώ κατά το Λυκαβηττό που μια φορά μέναμε... Την ημέρα διακονεύουμε,* τη νύχτα κοιμόμαστε σε μια σπηλιά πάνω από τον Άη Σιδέρη... Καλά είναι κει... Μόνο κρύωσα... Βήχω, σα να 'χω πυρετό... Όλο διψώ... Κάτι καίει μέσα μου...».

* ζητιανεύουμε

Τον πήρα μέσα στο σπίτι, του έδωκα σταφίδες, το μόνο πράγμα που είχαμε. Ζεστάθηκε λιγάκι κοντά στη φουφού και, καθώς άπλωσε να ζεσταθούν τα παγωμένα χεράκια του, μου φάνηκε σαν ένα πουλάκι πεσμένο απ' τη φωλιά του.

Του είπα να μείνει κοντά μας. Δεν ήθελε.

«Όχι!», μου κάνει. «Δεν αφήνω την παρέα! Τι θα πουν οι άλλοι; Μόνο που θα 'ρχομαι να μου δίνεις νερό, γιατί όλο διψάω!».

Κι έφυγε.

Πέρασε πάλι κάμποσος καιρός από τότε.

Μια μέρα συναντώ το Σπύρο έξω. Φαινόταν πολύ καλύτερα από πρώτα. Δεν ήταν έτσι αδύνατος, ούτε τόσο ωχρούλης.* Έμοιαζε μάλιστα και κεφάλτος.

* κιτρινούλης

«Τώρα είμαι καλά!», μου λέει. «Έχω ένα φίλο που μ' αγαπά και μου δίνει φαΐ...».

«Και ποιος είναι αυτός; Είναι της παρέας σου;».

«Τι λες! Ο φίλος μου είναι φαντάρος. Είναι Ιταλός και λέγεται Τζοβάνι!».

«Ιταλός;», κάνω εγώ με απορία.

«Μάλιστα, Ιταλός! Γιατί τάχα; Δε βρίσκονται ανάμεσά τους και καλοί; Δεν μπορεί να 'ναι όλοι τους κακοί!», έκανε ο Σπύρος με την παιδιάτικη λογική του.

«Καλά. Και συ πού τον γνώρισες τον Ιταλό; Κάτσε να μου πεις».

Και το αγόρι άρχισε να λέει ολόκληρη την ιστορία:

«Να! Πάνω στο Λυκαβηττό, που κουρνιαζουμε* τη νύχτα, ήρθαν εκεί κοντά στο φυλάκιο Ιταλοί και φυλάνε. Ένα βράδυ το λοιπόν, που ήμαστε καμπόσα παιδιά χωμένα μέσ' αυτού, με το στομάχι αδειανό και τουρτουρίζαμε,* ακούσαμε περπατησιές... Ζαρώσαμε* το λοιπόν ο ένας κοντά στον άλλον και περιμέναμε. Σε λιγάκι ήρθαν δύο Ιταλοί και στάθηκαν μπροστά στη σπηλιά μας. Ένας από τους δύο άναψε ένα φακό και τον έριξε μέσα. Μας τύφλωσε τα μάτια με το φως. Ο διπλανός μου τόσο φοβήθηκε, που άρχισε να κλαίει. Εγώ δεν μπορούσα να βγάλω τσιμουδιά. Μόνο έτρεμα τόσο πολύ, που στάθηκε ο Ιταλός με το φακό και με κοίταζε και κάτι είπε στον άλλον. Ούτε μας χτύπησαν, ούτε μας διώξαν από κει. Φύγαν χωρίς να πούνε λέξη. Ακούγαμε τις περπατησιές τους να χάνονται στο σκοτάδι. «Φτηνά τη γλιτώσαμε απόψε!», φώναξε ένας μεγάλος. «Δεν ξαναπατώ εγώ εδώ πέρα... Θα πάω αλλού να κουρνιασω...». Το ίδιο είπαν και τ' άλλα παιδιά... Μείναμε δυο - τρεις. Είχαμε συνηθίσει τούτην τη σπηλιά και είμαστε και της γειτονιάς. Καθήσαμε...

Το άλλο βράδυ πάμε στη σπηλιά και περιμέναμε ν' ακούσουμε περπατησιές. Θα μας φέρνανε και πάλι ψωμί; Σε λιγάκι ακούμε τα βήματά τους. Δεν τους φοβόμαστε πια τόσο πολύ. Είχαμε ξεθαρρέψει. Ο Ιταλός στάθηκε μπροστά στη σπηλιά, άναψε το φακό και ήρθε κοντά μας. Έσκυψε πάνωθ'ε μας και με το ένα του χέρι μάς χαίδεψε τα μαλλιά... Θυμήθηκα τον πατέρα μου, που καμιά φορά έκανε έτσι – κι άρχισα σιγά να κλαίω. Πόσον καιρό, σκέφτηκα, χέρι ανθρώπου είχε να μας χαϊδέψει, ψειριάρικα και βρόμικα καθώς είμαστε... Και δος του τα δάκρυα να τρέχουν... Ο Ιταλός κάτι μου έλεγε στη γλώσσα του, μα δεν καταλάβαινα. Άρχισε το λοιπόν τσάτρα - πάτρα τα ελληνικά. Έλεγε πως είχε κι αυτός παιδιά και γυναίκα στην Ιταλία. Μας έδειξε και μια φωτογραφία. Ήταν της κορούλας του. Τι όμορφη! Τη λέγανε Λουτσιά. Την κοίταζε και τα μάτια του δακρύσανε. Την άλλη μέρα ξανάρθε, μας έφερε δυο φέτες ψωμί και λίγο τυρί... Ύστερα βγάζει από το λαιμό του και περνά στο δικό μου ένα αλυσιδάκι με μια Παναγίτσα... Να, δεσ τηνε τι όμορφη που είναι!... Και από τότε γενήκαμε πρώτοι φίλοι... Τώρα έρχεται κάθε βράδυ και κάτι μας φέρνει. Δε μας αφήνει δίχως ψωμί... Ένα βράδυ μας έφερε και παιχνίδια... Τον φωνάζουμε Τζοβάνι και αυτός χαίρεται. Τον αγαπάμε πολύ. Με

* φωλιάζουμε

* τρέμαμε από το κρύο
* μαζευτήκαμε

τα κουτσοελληνικά του μας είπε πως δεν ήθελε σκοτωμούς, ούτε τον πόλεμο... Σου λέω, είναι καλός άνθρωπος ο Τζοβάνι...».

Αυτά μου διηγήθηκε ο Σπύρος κι έτσι ησύχασα για την τύχη του.

Πέρασε πάλι κάμποσος καιρός.

Η ρόδα γύρισε της τύχης κι έφερε γρουσουζιά στους Ιταλούς. Όσοι δεν ήταν φασίστες πήγαν με τους Συμμάχους. Οι Γερμανοί όμως τους μισούσαν.

Μια μέρα περνούσα από την οδό Πανεπιστημίου. Είδα ένα λόχο Ιταλών που 'χαν τα κακά τους χάλια. Οι άντρες ήταν κουρελιασμένοι, κατακίτρινοι, ξενηστικωμένοι. Οι Γερμανοί τους πηγαίναν με βρισιές. Ένας φαντάρος δεν μπορούσε να σύρει τα πόδια του και ο λοχίας ο Γερμαναράς τον βάρεσε. Σφίχτηκε η καρδιά μου.

Εκεί δα λοιπόν που καθόμουν και χάζευα, κάνω έτσι και ποιον βλέπω; Το Σπύρο που βάδιζε κοντά στο φίλο του τον Τζοβάνι που κούτσαινε. Του κρατούσε το σάκο και τον βοηθούσε να περπατάει, μ' όλες τις βρισιές που άκουγε απ' το Γερμανό λοχία.

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα κύρια πρόσωπα της ιστορίας; Μπορείς να μιλήσεις με λίγα λόγια για το καθένα από αυτά;
2. Στο κείμενο ο Σπύρος περιγράφει τη γνωριμία του με τον Τζοβάνι. Πώς θα περιέγραφε ο Τζοβάνι τη γνωριμία αυτή;
3. Υπάρχουν και σήμερα χώρες όπου γίνεται πόλεμος και οι άνθρωποι βασανίζονται από την πείνα. Φέρνουμε πληροφορίες (από τη Unicef και την ActionAid) και τις παρουσιάζουμε στην τάξη.
4. Συγκεντρώνουμε φωτογραφικό ή άλλο υλικό για τους πολέμους και τα προβλήματα που δημιουργούν, και το εκθέτουμε στην τάξη. Με αφορμή το υλικό αυτό συζητούμε για τις ανάγκες των ανθρώπων σε όλες τις εποχές.

Φωτογραφίες από τον καιρό της Κατοχής

Λιλίκα Νάκου (Αθήνα 1903/4 - 1989)

Πεζογράφος και μουσικός. Τα έργα της αναφέρονται στην εφηβική ηλικία, στη θέση της γυναίκας, στα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα πιο γνωστά από αυτά είναι: *Γη της Βοιωτίας*, *Για μια καινούρια ζωή*, *Η κυρία Ντορεμί*, *Η κόλαση των παιδιών*.

Πρόταση για διάβασμα

Γιώργης Κρόκος, *Τα παιδιά της ειρήνης*, εκδ. Καμπανά.

Μάρω Δούκα

Εδώ Πολυτεχνείο...

Το μυθιστόρημα της Μάρως Δούκα Η αρχαία σκουριά αναφέρεται σε πρόσφατα ιστορικά γεγονότα της πατρίδας μας. Το απόσπασμα που ακολουθεί, σχολιάζει την εξέγερση του Πολυτεχνείου το Νοέμβριο του 1973. Φοιτητές, εργάτες και μαθητές είχαν κλειστεί μέσα στο κτίριο του Πολυτεχνείου ζητώντας να πέσει το δικτατορικό καθεστώς που είχε επιβληθεί στην Ελλάδα από το 1967. Το βράδυ της 17ης Νοεμβρίου η στρατιωτική κυβέρνηση, για να τους διαλύσει, διέταξε το στρατό να εισβάλει στο Πολυτεχνείο.

* κεντρική
πύλη του
Πολυτεχνείου

* ειδικά
εκπαιδευμένα

Ακούστηκαν οι σειρήνες του νοσοκομειακού. Ήρθε και στάθηκε μπροστά στην καγκελόπορτα.* Το σημάδευαν στα λάστιχα, απ' την οδό Πολυτεχνείου η Αστυνομία, απ' το Ακροπόλ Παλάς οι ελεύθεροι σκοπευτές, τα επίλεκτα* Σώματα Ασφαλείας. Μεταφέραν σε πρόχειρα φορεία τους τραυματίες. Ανοίγαμε χώρο και τους κοιτάζαμε. Μια κοπέλα δίπλα μου έμπηξε τα κλάματα, φώναζε ότι δεν μπορεί να βλέπει αίματα. Έν' αγόρι την παραμέρισε, κι αυτή συνέχιζε ότι πώς βρέθηκε εδώ μέσα δεν το κατάλαβε. Κατέβηκε, λέει, τ' απόγεμα να δει τι γίνεται. Βούιξε η Αθήνα και κατέβηκε. Βλέπει τη συμμαθήτριά της την Πούλια, και μπήκε στον αυλόγυρο.* Κι όσο να πουν τα νέα τούς αρχινούν οι αστυνομικοί τα δακρυγόνα,* πού να φύγει. Περίμενε να ησυχάσουν τα πράγματα, αντ' αυτού, χειροτέρευαν. Και να σου την τώρα εδώ μέσα, άγρια μεσάνυχτα. Θα πεθάνουν οι γονιοί της απ' την αγωνία τους. Ένα δίσκο τούς είχε πει πως κατεβαίνει ν' αγοράσει. Αλλά πού 'ν'* την τώρα;

* αυλή

* αέρια που
προκαλούν
δάκρυα

* είναι

* έκπληκτη

Πήγαινε να σκάσει σοβαρή και φοβισμένη* όσο την καλοκοίταζα, τόσο τη συμπονούσα. Έδειχνε αποσβολωμένη* μ' όλα που γίνονταν μπρος στα μάτια της. Την αγκάλιασα και της λέω: μη φοβάσαι, εδώ μέσα είσαι ασφαλής. Έρχεται και τ' αγόρι από κοντά. Την παρηγορεί ότι περιφρουρούμε* γερά τα κάγκελα – είμαστε μια μεραρχία* ψυχωμένοι που δε θα τους αφήσουμε να περάσουν.

* προστατεύουμε
* στρατιωτική μονάδα

Η νύχτα στο Πολυτεχνείο (φωτογραφία)

Έχομε πληροφορηθεί ότι άρχισαν να κινούνται τανκς με κατεύθυνση το Πολυτεχνείο, ωστόσο πιστεύουμε ότι πρόκειται για εκφοβισμό και τρομοκρατία. Τ' ασφυξιογόνα* που έριξαν ήταν η απόδειξη πως έχουν χάσει την ψυχραιμία τους. Ήθελαν να πανικοβάλουν και να διαλύσουν τις χιλιάδες του κόσμου που μας παραστέκονταν. Με την έκταση που πήρε η κατάληψη,* την απήχηση που έχει, θα 'ναι σαν να σκάβουν το λάκκο τους, αν μας επιτεθούν. Και γενικά καθήκον μας, αυτήν τη νύχτα, να ελπίζουμε. Απόψε πεθαίνει ο φασισμός και το πιστεύουμε.

Δεν μπορούσα ώρα 11.30' να φανταστώ το τέλος αυτής της νύχτας. Ψάλλουν τον Εθνικό Ύμνο. Τ' αυτοκίνητα του Ερυθρού Σταυρού δυσκολεύονται απ' τους πυροβολισμούς να σταματήσουν μπροστά στην πόρτα. Ψηλά, στο ταρατσάκι του θυρωρείου υπάρχουν ακόμη παιδιά.

*αέρια που
δυσκολεύουν
την αναπνοή

*κυρίευση του
κτιρίου

Στον αυλόγυρο του Πολυτεχνείου (φωτογραφία)

Δραστηριότητες

1. Πώς νιώθουν το αγόρι και η κοπέλα που βρίσκονται μέσα στο Πολυτεχνείο;
2. Αν η κοπέλα μπορούσε να επικοινωνήσει με τη μητέρα της στο τηλέφωνο, τι θα της έλεγε;
3. Συνεχίζουμε το κείμενο. Τι φαντάζεστε ή τι ξέρετε ότι έγινε μετά;
4. Βρίσκουμε από άλλα λογοτεχνικά κείμενα και καταγράφουμε διάφορα σημαντικά γεγονότα που βοήθησαν στους αγώνες για την ελευθερία. (Μπορούμε να παρουσιάσουμε τα γεγονότα αυτά, χρησιμοποιώντας και φωτογραφικό υλικό).

Μάρω Δούκα (Χανιά 1947)

Σύγχρονη πεζογράφος. Σπούδασε αρχαιολογία. Τα θέματα των βιβλίων της τα αντλεί από το ιστορικό παρελθόν και από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Μερικά έργα της είναι: *Η αρχαία σκουριά*, *Οι λεύκες ασάλευτες*, *Ένας σκούφος από πορφύρα*, *Η πηγάδα*, *Πού 'ναι τα φτερά*.

Προτάσεις για διάβασμα

Βούλα Μάστορη, *Κάτω απ' την καρδιά της*, εκδ. Πατάκη.
Μαρία Καλογεράκη, *Μαμά τι συνέβη στο Πολυτεχνείο*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής

Χαρμόσυνο γεγονός

“**Α**υτή τη στιγμή, Έλληνες, αυτή τη στιγμή,
στην πόρτα μας σταμάτησε ένα τανκ!
Ο λοχαγός σήκωσε το χέρι και μας χαιρέτησε!
Αυτή τη στιγμή, Έλληνες, αυτή τη στιγμή,
Ο στρατός είναι δικός μας,
δεν θα μας χτυπήσουν!
Αυτή τη στιγμή σήκωσε το χέρι και μας χαιρέτησε
ένας λοχαγός. Δεν θα μας χτυπήσουν!
Μόνο το σίδερο είναι δικό τους,
οι καρδιές είναι δικές μας. Δεν θα μας χτυπήσουν.
Αυτή τη στιγμή,
αδελφώνονται στους δρόμους
πολίτες και φαντάροι.
Δεν θα μας χτυπήσουν!
...ένα άλλο χέρι σηκώθηκε
και διέταξε “πυρ!”...».

Δραστηριότητες

1. Ακούμε το μαγνητοφωνημένο ντοκουμέντο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.
2. Γράφουμε σε καρτόνια συνθήματα του Πολυτεχνείου, όπως «Κάτω η Χούντα», «Ψωμί, Παιδεία, Ελευθερία» και άλλα. Μπορούμε να τα αναρτήσουμε στην τάξη ή στην αυλή του σχολείου μας.
3. Φανταζόμαστε ότι παρακολουθούμε από κοντά την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Σηκώνουμε το χέρι μας και χαιρετούμε τους φοιτητές. Τι θα τους λέγαμε;
4. Συζητούμε με τους γονείς μας για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής (1925 - 1996)

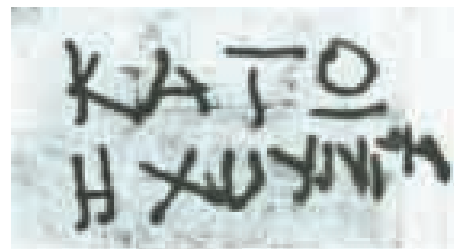

Συνθήματα του Πολυτεχνείου

Έζησε ως πολιτικός πρόσφυγας για πολλά χρόνια στο εξωτερικό, όπου ανέπτυξε πλούσια λογοτεχνική δράση. Στην Κατοχή ασχολήθηκε με το θέατρο του βουνού. Έγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, ποιήματα και θεατρικά έργα για παιδιά, καθώς και πολλά τραγούδια. Κυριότερα έργα του: *Ο δρομάκος με την πιπεριά*, *Μύθοι, μύθοι παραμύθι*, *Παιδιά της Αθήνας*, *Η ωραία Ελένη των γαιδάρων*.

Πρόταση για διάβασμα

Ζωρζ Σαρή, *Τα γενέθλια*, εκδ. Πατάκη.

Μαρία Πυλιώτου

Χαρούμενοι χαρταετοί

Το διήγημα αναφέρεται στην κατάσταση που ακολούθησε μετά την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο το 1974 και το διαχωρισμό των Ελληνοκύπριων από τους Τουρκοκύπριους.

Όταν έφευγαν φορτωμένοι όλα τους τα πράγματα, κανένας δεν μπορούσε να πείσει το Γλαύκο πως δε θα γύριζε σύντομα πίσω. Κι όμως πέρασε ένας ολόκληρος χρόνος. Ο πόλεμος τελείωσε, οι πυροβολισμοί, οι βομβαρδισμοί σταμάτησαν, κι αυτοί που έφευγαν μέσα στη φωτιά αποφάσισαν να γυρίσουν. Το σπίτι τους βρισκόταν στα «σύνορα».

Κανένας δεν μπορούσε να τους εμποδίσει: «Καλέ, δε φοβάστε; Δυο βήματα πιο κάτω... Θεέ μου, αν ξαναρχίσουν;». Πιο πολύ απ' όλους ήθελαν τα παιδιά. Ο Γλαύκος και η Δανάη. Ένα χρόνο μακριά από το σπίτι τους το νοστάλησαν. Την αυλή, τις βεράντες, τα δωμάτια. Και τη μεγάλη ταράτσα. Σαν έφτασαν, δεν ένιωσαν τίποτα από το φόβο που προσπαθούσαν οι άλλοι συγγενείς και φίλοι να τους μεταδώσουν. Ήταν ένα ήρεμο απριλιάτικο δειλινό. Ο ουρανός στη δύση ολοκόκκινος έκανε τα δυο παιδιά να μελαγχολήσουν και να νοσταλήσουν τους παλιούς καλούς φίλους.

Βοήθησαν όλοι και τακτοποιήθηκαν τα πάντα: έπιπλα, ρούχα, μαγειρικά σκεύη, βιβλία, όλα μέχρι το βράδυ. Κοιμήθηκαν κουρασμένα, ωστόσο ικανοποιημένα που γύρισαν στο πατρικό τους σπίτι.

Ξημέρωσε Κυριακή. Ανοιξιάτικη δροσερή. Τι έκπληξη, Θεέ μου. Στο δωμάτιό τους ένας μεγάλος χαρταετός.

– Σ' ευχαριστούμε, πατέρα.

Είναι σίγουρα πως κάθισε αργά το βράδυ να τους τον φτιάξει, για να μπορέσει να τους χαρίσει την πρώτη κυριακάτικη χαρά στο δικό τους σπίτι. Από μικρά παιδιά παίζανε με τους χαρταετούς τέτοια εποχή. Μαζί κι ο πατέρας που έκανε πάντα σα μικρό παιδί.

– Σ' ευχαριστούμε, είπανε ξανά και τον φίλησαν.

Χαρούμενα και τα δυο ανέβηκαν στην ταράτσα. Ο αέρας πρωινός - δροσερός φυσούσε από το Νότο. Και νάτος κιόλας ο χαρταετός όμορφος - καμαρωτός να πετά κι όλο να τραβά κατά το Βορρά. Ο σπάγκος ήταν μακρύς και γερός. Τον άφησαν όλο. Πόσο όμορφα νιώθανε. Σαν τον παλιό καλό καιρό.

※ διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους

Ξαφνικά λίγο πιο κάτω κατά το Βορρά, λίγο πιο πέρα από τη «γραμμή»* από μια άλλη ταράτσα αντίκρυ, δυο άλλα παιδιά κουνούσαν τα χέρια χαρούμενα και ξεφώνιζαν.

- Σίγουρα μας καλωσορίζουν, ψιθύρισε ο Γλαύκος.
- Πρέπει και μεις να φωνάξουμε να μας ακούσουν, σκέφτηκε η Δανάη.
- Τι να πούμε;
- Να, κάτι για να δείξουμε πως θέλουμε να 'μαστε «φίλοι».

Δυο ταράτσες, τέσσερα παιδιά, μια «γραμμή» ανάμεσά τους κι ένας χαρταετός. Ακόμα κι ένα νήμα γερό που ξεκινά από τούτα τα παιδιά και φτάνει με το χαρταετό ως τ' άλλα.

- Εγώ λέω να γράψουμε στο χαρταετό ένα μήνυμα.
- Κατάλαβα. Δηλαδή κάτι που να λέει πως δε θέλουμε πολέμους. Θέλουμε να ζήσουμε αδελφωμένα...

Την άλλη μέρα ο χαρταετός έγραφε: «ΕΙΡΗΝΗ, ΑΓΑΠΗ». Ευτυχώς φυσούσε πάλι από το Νότο. Τι όμορφα! Ακόμα κι ο ίδιος ο χαρταετός βιαζόταν να πετάξει και να φτάσει γοργότερα στ' αντικρινά παιδιά.

- Μα αν δεν ξέρουν ελληνικά; Αν δεν μπορέσουν να το διαβάσουν; σκέφτηκε ο Γλαύκος.
- Δεν έχει σημασία, θα καταλάβουν. Θα το νιώσουν.

※ συνάντηση

Πραγματικά. Ήταν ένα χαρούμενο συναπάντημα.* Με χαρούμενα ξεφωνητά μια απ' εδώ και μια απ' εκεί πέρασαν όλο το δειλινό τους χωρίς να βαρεθούν.

Την επομένη σαν βγήκαν να πετάξουν το χαρταετό απογοητεύτηκαν. Ο αέρας φυσούσε από το Βορρά.

– Πώς θα καταλάβουν οι φίλοι μας τώρα πως είμαστε στην ταρατσα; Έμειναν αρκετή ώρα να κοιτάζουν λυπημένα κατά τη μεριά των απέναντι φίλων. Πώς θα στείλουν σήμερα το μήνυμά τους;

Ξαφνικά ένας χαρταετός φάνηκε να ξεκινά από την άλλη μεριά και να φτάνει ως τη δική τους ταρατσα. Πέρασε κι αυτός τη «γραμμή» πάνω από τα φυλάκια και τα σύρματα και νάτον περήφανος μπροστά τους. Κάτι έγραφε κι αυτός σε μια γλώσσα που δεν ήξεραν να τη διαβάσουν. Όμως τα παιδιά κατάλαβαν, ένιωσαν το μήνυμά τους και φώναξαν χαρούμενα:

– Ζήτω...

Ξεφώνιζαν κι αυτά, ξεφώνιζαν κι εκείνα. Ήταν μια χαρούμενη, τρελή ανταλλαγή ζητωκραυγών, αγάπης, φιλίας. Βλέποντάς τα ένας ξένος ποτέ δεν θα πίστευε πως ένα χρόνο πριν η ανταλλαγή αυτή ήταν φωτιά, σφαίρες, αίμα, θάνατος. Όχι, προς Θεού, η ανταλλαγή αυτή δε γινόταν από παιδιά. Αν τα ρωτούσαν, θα 'ταν όλα αλλιώς...

Οι παιδικές καρδιές βρήκαν το φυσικό τους ρυθμό.

Ξέχασαν τα λάθη των μεγάλων.

Δυο ταρατσες, τέσσερα παιδιά, μια «γραμμή» ανάμεσά τους κι ένας χαρταετός κάθε φορά που φυσά από Νότο ή από Βορρά. Και το νήμα τόσο γερό να ξεκινά πότε από τούτα κι άλλοτε από κείνα τα παιδιά και να δένει γερά τις καρδιές τους.

– Αν τέτοιους χαρταετούς, σκέφτηκε η Μάνα, αφήσουμε όλοι να πετάξουν, τότε θα σβήσουν από μόνες τους οι «γραμμές», τότε θα λειώσουν τα σύρματα. Δεν θ' αντέξουν κάτω από τέτοια αγάπη...

Δραστηριότητες

1. Τι νομίζετε ότι συμβολίζει ο χαρταετός στο διήγημα αυτό;
2. Γιατί δεν μπορούν να συναντηθούν τα παιδιά και να πετάξουν όλα μαζί τους χαρταετούς τους;
3. Συναντιούνται δύο παιδιά, ένα από κάθε «μεριά», και συζητούν για την κατάσταση στο νησί τους. Μπορείτε να φανταστείτε το διάλογό τους;
4. Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες και η καθεμιά (ύστερα από προτάσεις των μελών της) προτείνει τρόπους με τους οποίους μπορεί να γίνει ο κόσμος μας καλύτερος.

Μαρία Πυλιώτου (Λευκόνοικο Κύπρου 1935)

Δασκάλα και συγγραφέας βιβλίων για παιδιά. Τα θέματά της είναι εμπνευσμένα από την ιστορία του νησιού της. Έγραψε τα βιβλία: *Χαρούμενοι χαρταετοί*, *Τα παιδιά του ήλιου*, *Το κάστρο μας*, *Το ασημένιο καπνιστήρι*, *Η αρβύλα που 'γινε βαρκούλα*.

Μετά την εισβολή, το 1974 (φωτογραφία)

Προτάσεις για διάβασμα

Φιλίσα Χατζηχάννα, *Η Ντιντόν, ο Παβελάκης μου κι εγώ*, εκδ. Καστανιώτη.

Λεία Καραβία – Θερπίλ Ουράλ, *Ένα θαλασσινό γεφύρι*, εκδ. Φυτράκη.

Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Αιγιαλούσα

Το ποίημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που ακολούθησαν την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974, δηλαδή στην κατοχή ενός μέρους του νησιού και στη βίαιη απομάκρυνση των κατοίκων του. Το συγκεκριμένο απόσπασμα περιγράφει ένα τέτοιο γεγονός.

Δυο μέρες πριν να φύγουμε ήρτε* κείνος που θα στρογγυλοκάθονταν στο σπίτι. Γυρεύει το κλειδί. Του λέω: «Εγώ κλειδί δεν έχω και δεν έχει το χωριό μας. Εμείς ξεκλειδωτά είχαμε τα σπίτια γιατί κανένας δεν καταδεχόταν να μπει μέσα στον άλλου την αυλή». Δεν είπε τίποτα, έφυγε, ξανάρτε την άλλη μέρα. Του είπα: «Έλα πιάσε τούτο το πιάτο, φώναξε τον σκύλο να του το δώσεις να σε συνηθίσει, για να μην κλαίει το κτηνόν* μας όταν θα 'χουμε φύγει». Το έπιασε, του φώναξε, όμως ο σκύλος του 'δειξε τα δόντια.

Χαμαί* το πιάτο. Κίνησε να φύγει. Του λέω: «Μίαν χάριν από σένα' έπαρε ως αύριον 'πομονήν* στ' ανάθεμαν να πάμεν κι ύστερα να 'ρτεις να 'μπεις μες στο σπίτι».

Την άλλη μέρα έδεσα τον σκύλο να μην μας ακλουθά,* το πλάσμαν του Θεού. Του έβαλα φαΐ, νερό κι εμπήκαμε ο άντρας μου κι εγώ στο φορτηγό.

* ήρθε

* το ζώο

* χάρω

* κάνε υπομονή

* ακολουθεί

Δραστηριότητες

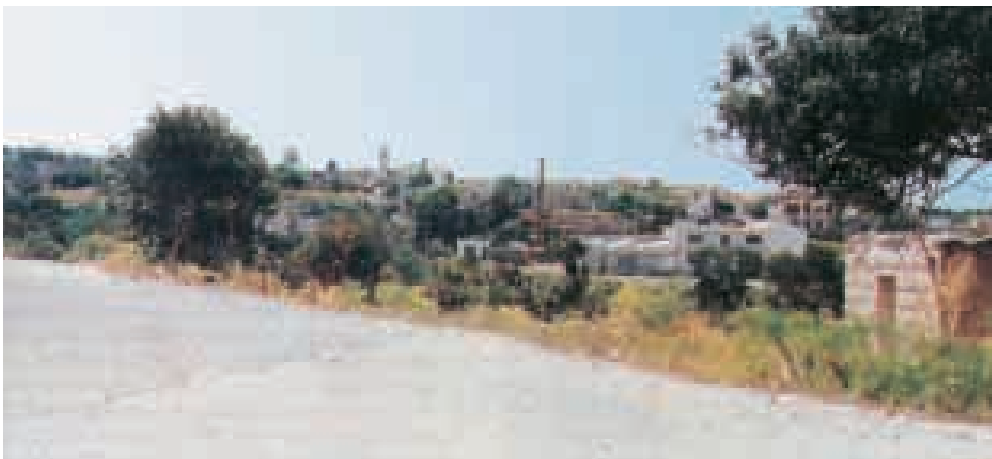
1. Μπορείτε να περιγράψετε με δικά σας λόγια το γεγονός που αναφέρεται στο ποίημα;
2. Πού φαντάζεστε ότι πήγαν με το φορτηγό οι ιδιοκτήτες, όταν διώχτηκαν από το σπίτι τους; Μπορείτε να συνεχίσετε την ιστορία;
3. Τι να έγινε ο σκύλος;
4. Αφού διαβάσετε με προσοχή τα λόγια του ιδιοκτήτη του σπιτιού, να μιλήσετε για τα συναισθήματά του. (Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε στίχους και φράσεις ή λέξεις του ποιήματος).
5. Χάνετε κάτι που αγαπάτε πολύ. Πώς νιώθετε; Τι θα θέλατε εκείνη τη στιγμή;

Κυριάκος Χαραλαμπίδης (Άχνα Κύπρου 1940)

Ποιητής και εκπαιδευτικός. Μεγάλωσε στην Αμμόχωστο και σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Στα ποιήματά του τον απασχολεί κυρίως η μοίρα της Κύπρου και οι περιπέτειες του ελληνισμού. Ποιητικές συλλογές του είναι οι εξής: *Πρώτη πηγή, Η άγνοια του νερού, Το αγγείο με τα σχήματα, Αχαιών ακτή, Μεθιστορία, Δοκίμιν.*

Πρόταση για διάβασμα

Μαρία Πυλιώτου, *Το ασημένιο καπνιστήριο*, εκδ. Πατάκη.

Κύπρος, Κατεχόμενα (φωτογραφία)